

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Dramatická umění

Produkce

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**ČESKO-MAĎARSKÁ KULTURNÍ SPOLUPRÁCE
SE ZAMĚŘENÍM NA DIVADELNÍ TVORBU**

BcA. Tereza Tomášová

Vedoucí práce:	doc. Mgr. Bohumil Nekolný
Oponent práce:	MgA. David Kašpar
Datum obhajoby:	21.6.2018
Přidělovaný akademický titul:	MgA.

Praha, 2018

ACADEMY OF PERFORMING ARTS IN PRAGUE

THEATRE FACULTY

Performing Arts

Arts Management

DIPLOMA THESIS

**CZECH-HUNGARIAN CULTURAL COOPERATION WITH A
FOCUS ON THEATRE PRODUCTION**

BcA. Tereza Tomášová

Supervisor: doc. Mgr. Bohumil Nekolný

Opponent: MgA. David Kašpar

Thesis defence: 21.6.2018

Degree granted: MgA.

Prague, 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci na téma

Česko-maďarská kulturní spolupráce se zaměřením na divadelní tvorbu

vypracovala samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

.....

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Na tomto místě bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce doc. Mgr. Bohumilu Nekolnému za odborné vedení, podnětné připomínky a trpělivost, se kterou se mé práci věnoval.

Za inspiraci a zasvěcení do tématu česko-maďarských, nejen kulturních vztahů, děkuji kolektivu Českého centra Budapešť. Především pak Lucii Orbók a Flóře Peťovské za cenné podněty a rady při psaní diplomové práce.

Poděkování patří také mým spolužákům z Katedry produkce DAMU, Andree Švandové a Danielu Brátkovi, za motivaci a užitečné konzultace.

Mé rodině a zejména Tomáši Cindrovi děkuji za neutuchající podporu, pomoc a projevenou důvěru.

Abstrakt

Diplomová práce na téma “Česko-maďarská kulturní spolupráce se zaměřením na divadelní tvorbu” se zabývá důkladným zmapováním široké oblasti kultury.

Její cílem je podat ucelený obraz o kultuře státu, který je nám blízký nejen geograficky, ale také historicky. Nastíněno bude také téma kulturního zázemí a porovnání jeho fungování.

Hlavní část práce se zaměřuje na oblast divadelní tvorby, sleduje možnosti kooperace a zamýšlí se nad otázkou nakolik je ze strany obou států využívána. Prostřednictvím dílčích výzkumů z oblasti hostování divadelních souborů, tvůrců nebo inscenační tvorby vypovídá o kulturní nabídce a její pozici v kontextu českých a maďarských vztahů.

Abstract

The diploma thesis on “Czech-Hungarian cultural cooperation with a focus on theatre production” deals with a thorough mapping of the wide field of contemporary culture. Its aim is to provide a comprehensive picture of the culture of the state, which is close to us, not only geographically, but also historically. The theme of cultural background and comparison of its functioning will also be outlined.

The main part of the thesis focuses on the field of theater production, looks at the possibilities of cooperation between Czech Republic and Hungary and considers the question of how it is actually used by the two countries. Through partial research from the field of theatrical ensembles and creators or theatre productions, the thesis talks about the cultural offer and its position in the context of Czech and Hungarian relations.

Obsah

Seznam příloh	9
Seznam použitých zkratk	10
1. Úvod	11
2. Historické vztahy České republiky a Maďarska	13
2.1. Diverzifikace obyvatel	14
2.1.1. Česká menšina v Maďarsku	15
2.1.2. Maďarská menšina v Česku	15
3. Zahraniční kulturní politika a její nástroje	17
3.1. Česká republika	17
3.2. Maďarsko	18
3.3. Mezinárodní smlouvy s Maďarskem v oblasti kultury	19
3.4. Visegrádská spolupráce	20
3.4.1. Mezinárodní Visegrádský fond	21
3.5. Instituce podporující mezikulturní dialog a spolupráci	23
3.5.1. České instituce v Maďarsku	23
3.5.1.1. Velvyslanectví ČR v Budapešti	23
3.5.1.2. České centrum Budapešť	24
3.5.1.3. CzechTrade	25
3.5.1.4. IDU - oddělení mezinárodní spolupráce	26
3.5.2. Maďarské instituce v Česku	26
3.5.2.1. Velvyslanectví Maďarska v Praze	26
3.5.2.2. Balassiho institut - Maďarský kulturní institut v Praze	27
3.5.2.3. Svaz Maďarů žijících v českých zemích	28
4. Kulturní politika České a Maďarské republiky a její rozdíly	30
4.1. Kulturní politika ČR	30
4.2. Kulturní politika Maďarska	30
4.2.1. Právní předpisy upravující oblast divadla	32
4.2.2. Podpora kulturních institucí	33
4.2.2.1. Národní kulturní fond	33
4.2.2.2. Státní fond kultury ČR	34
5. Česko-maďarské kulturní vztahy	37
5.1. Kulturní aktivity a osobnosti formující oblast česko-maďarské kultury	37
5.1.1. Literatura	38

5.1.2. Překladaelé.....	40
5.1.3. Film.....	41
5.1.4. Hudba.....	43
5.1.5. Kulturní aktivity.....	43
5.1.6. Nadace Open society fund.....	44
5.2. Vzdělávání.....	46
6. Česko-maďarský dialog.....	48
6.1. Tématické weby.....	48
6.2. Spolky.....	49
7. Divadelní tvorba a typy kooperace.....	52
7.1. Pozice divadla v kultuře.....	52
7.1.1. Pozice divadla po změně režimu po r. 1989.....	52
7.2. Spolupráce Činoherního klubu a Katona József Színház.....	57
7.3. Původní dramatika.....	59
7.4. Tvůrci a autoři.....	70
7.5. Hostující inscenace.....	76
7.5.1. Maďarská divadelní představení na scénách českých divadel.....	76
7.5.2. Česká divadelní představení na scénách maďarských divadel.....	78
7.6. Účast na festivalech.....	82
7.6.1. České festivaly s maďarskou účastí.....	82
7.6.2. Maďarské festivaly s českou účastí.....	88
7.7. vysoké umělecké školy.....	92
7.7.1. DAMU.....	92
7.7.2. JAMU.....	94
7.7.3. SZFE.....	94
7.8. Festivaly.....	96
7.8.1. Naostro!.....	96
7.8.2. Csekkold!.....	100
8. Závěr.....	104
Seznam použitých pramenů a literatury.....	106
Přílohy.....	118

Seznam příloh

1. Dohoda mezi vládou České republiky a vládou Maďarské republiky o spolupráci v oblasti kultury, školství, vědy, sportu a mládeže
2. Dohoda mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Maďarské lidové republiky o činnosti Československého kulturního a informačního střediska v Budapešti a Maďarského kulturního střediska v Praze

Seznam použitých zkratk

MZV	Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
ČC	České centrum
MKS	Maďarské kulturní středisko
ČR	Česká republika
HU	Hungary
V4	Visegrádská čtyřka
ČSR	Česko slovenská republika
EU	Evropská unie
NKA	Nemzeti Kulturális Alap (Národní kulturní fond)
SFK	Státní fond kultury České republiky
MKČR	Ministerstvo kultury České republiky
OSF	Open Society Foundations
ELTE	Eötvös Loránd University (Univerzita Loránda Eötvöse)
KAFEDIK	Kazinczy Ferenc Diákklub (Studentský klub Ference Kazinczy)
AED	Ady Endre Diákkör (Studentský kroužek Endre Adyho)
KJS	Katona József Színház
ČK	Činoherní klub
ND	Národní divadlo
EUNIC	European Union National Institutes for Culture
IDU	Institut umění - Divadelní ústav
OMSPR	Oddělení mezinárodní spolupráce a PR
SZFE	Színház- És Filmművészeti Egyetem (Univerzita divadla a filmu)
DAMU	Divadelní fakulta Akademi múzických umění v Praze
JAMU	Janáčkova akademie múzických umění v Brně
VŠMU	Vysoká škola múzických umění v Bratislavě

1. Úvod

Česká republika a Maďarsko jsou země, které sice nepojí hranice anebo přímé sousedské vztahy, ale přesto jsou historicky spjaté už od dob Rakouska-Uherska. Celá práce se zabývá česko-maďarskými kulturními vztahy a je zasazená do současné situace, kterou v této práci vymezují revolučním rokem 1989. Propojením těchto dvou států jsem se chtěla zabývat také vzhledem ke geografickým prioritám propagace českého divadla do zahraničí¹, které zmiňují návaznost především na německé a rakouské divadelní tendence. Případně orientaci na umění francouzské, anglosaské a ruské.

Historickými souvislostmi v první části této práce se zabývám pouze okrajově, a to zejména kvůli zasazení zkoumaného tématu do celkového kontextu. Popisuji koncepcce mezinárodní politiky obou zemí, jejich kulturní zázemí a vzájemné bilaterální vztahy. Další jednotlivé podkapitoly se věnují konkrétním institucím, jakožto nástrojům mezikulturního dialogu, jejich programu, kulturním koncepcím obou států a propojení česko-maďarské kultury obecně.

Hlavní část diplomové práce se věnuje divadelní tvorbě a možným typům kooperace v divadelním prostředí. Ve svém mapování se zaměřuji převážně na kamenná divadla a festivaly zaměřené na činoherní tvorbu. Jen v některých případech uvádím pro doplnění tématu také informace z oblasti nezávislého, tanečního nebo hudebního divadla.

V této práci vycházím z premisi, že kulturní spolupráce České republiky a Maďarska není nijak koncepčně a institucionálně řízená. Je samorostlá a přirozená. Zakládá se na zájmu a poptávce jednotlivých institucí nebo umělců a uměleckých souborů samotných. Mám za to, že hlavními organizátory jsou kulturní střediska, České centrum Budapešť na straně jedné a Balassiho institut na straně druhé.

Ráda bych si prostřednictvím této práce zodpověděla otázku, zdali existuje nějaká pravidelnost kulturních aktivit, díky níž by měla česká a maďarská veřejnost možnost kontinuálně se vzdělávat a seznamovat s kulturním prostředím a uměleckou tvorbou druhého státu. Podrobněji bych chtěla rozpracovat oblast divadla.

Motivací k napsání diplomové práce na téma „Česko-maďarská kulturní spolupráce se zaměřením na divadelní tvorbu“ mi byly poznatky a zkušenosti nabyté

¹ Ministerstvo kultury. *Koncepcce účinnějšího působení Ministerstva kultury České republiky ve vztahu k zahraničí na léta 2013 – 2018* [online] [cit 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.mkcr.cz/doc/cms_library/zahranicni-kulturni-politika-2116.pdf

půlroční pracovní stáží, kterou jsem absolvovala v Českém centru Budapešť a také kladný vztah k maďarské metropoli. Festival současného českého divadla Csekkold!, showcase festival maďarského divadla Duna.Part i setkání s vedením inkubátoru Jurányi Ház mi byly inspirací pro přemýšlení o divadelní kultře obou zemí. Přestože je hlavním bodem ve struktuře tohoto tématu oblast divadla, pokusím se vytvořit v rámci možností celistvý obraz o kultuře a zohlednit celou oblast kulturního managementu a kulturní politiky v česko-maďarských vztazích, včetně popisu historického a finančního zázemí.

2. Historické vztahy České republiky a Maďarska

Česká republika stejně jako Maďarsko funguje ve státním zřízení parlamentní republiky. ČR se svého samostatného vzniku dočkala až o mnoho let po Maďarsku, a to 1.1.1993. Současným prezidentem je Miloš Zeman. Počtem obyvatel (10,6 mil.) přesahuje Česká republika Maďarsko o necelý jeden milion. Maďarsko vzniklo rozpadem Rakouska-Uherska v roce 1918, prezidentem je od roku 2012 János Áder. Počet obyvatel je přibližně 9,7 mil.

O historických vztazích těchto dvou republik, a té České zejména, se nedá mluvit aniž by bylo možné opomenout historický kontext. Zásadní pro vývoj novodobých vztahů byly události od konce první světové války a vzniku samostatné republiky Československé.

Základní historická fakta jsou následující:

Vznik dvou samostatných nezávislých republik, Československé a Maďarské, se datuje rokem 1918. Po prohrané válce zároveň spojený s velkou územní ztrátou Uherska (Maďarska). Každý třetí Maďar se v té době ocitl mimo svou zemi a ČSR tedy "získala" početnou maďarskou menšinu o počtu cca 600 000 lidí.

V roce 1920 byla ve Francii podepsána Trianonská smlouva², která ustanovila hranice států po 1. Světové válce. Maďaři tím definitivně ztratili 71,5 % svého původního území.

Konec 2. světové války byl spojen s pokusem o vytvoření státu bez neslovanských menšin. Na základě jednoho z Benešových dekretů ztratili všechny osoby maďarské národnosti československé občanství. Českoslovenští politici chtěli využít prohry Německa a Maďarska a chtěli se pokusit o vysídlení maďarských obyvatel pryč z Československa. Druhým způsobem byla deportace slovenských Maďarů do českého pohraničí. "Maďarská vláda pod vlivem dekretů podepsala v únoru roku 1946 dohodu o vzájemné výměně obyvatelstva, podle níž mohlo být z ČSR odsunuto tolik Maďarů, kolik Slováků dobrovolně přesídlí z Maďarska na Slovensko."³

² Pařížská mírová smlouva, která v roce 1920 stanovila hranice maďarského státu, jakožto nástupce Uherska po skončení 1. světové války. Uhersko tím ztratilo celých 71,5 % svého území, které bylo rozděleno mezi státy sousedícími s maďarským královstvím: Československo, Rumunsko, Království SHS, Rakousko, Polsko, Itálie.

³ *Maďarsko* [online] Praha: Stránky pro studenty oboru Hospodářská a kulturní studia, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=minority-mad>

Politické vztahy mezi oběma zeměmi nebyly vlastně nikdy příliš dobré. Byly poznamenané křivdami, útoky a utlačováním, ať už se jednalo o otázku územní nebo menšinovou. Podle hungaristy Richarda Pražáka nebyly české a maďarské vztahy v historii příliš blízké, a proto se ve svých studiích zaměřoval na hledání styčných bodů a společných zájmů. Těch nakonec nebylo ani mnoho, ale ani málo.⁴ Když se roce 1936 ptal redaktor maďarského listu *Népszava* Karla Čapka na otázku, jak by bylo možné překonat vzájemnou nenávisť Čechů a Maďarů, Čapek odpověděl: “Nenávidět mohu jen to co neznám.” A právě kulturní vztahy česko-maďarské patří k největším pozitivům let 1945 - 1989.⁵

V roce 1968 byly maďarské jednotky zapojeny do okupace ČSR. A v roce 1989 vedle sebe po pádu režimu začaly fungovat dvě demokratické republiky - Maďarská a Československá. “Máme společnou minulost, jsou tu paralely, vývoj je podobný. Například prvním maďarským prezidentem po roce 1989 byl stejně jako u nás spisovatel a liberál – Árpád Göncz. I on pozitivně ovlivnil porevoluční vývoj Maďarska. V té době byla kultura důležitou součástí národní i středoevropské identity a měla podporu z nejvyšších míst.”⁶

Dva roky před rozdělením Československa se, tehdy ještě státy V3⁷, domluvily na Vísegrádské spolupráci. V roce 1999 vstoupila již samostatná Česká republika spolu s Maďarskem do NATO a v roce 2004 do Evropské Unie.

2.1. Diverzifikace obyvatel

Vymezení pojmu národnostní menšina není jednotné. Uvádí se definice dle OSN, ale může být použita také definice dle kulturních, nikoliv pouze legislativních, souvislostí. Já zde uvádím vymezení pojmu národnostní menšina ve znění dle zákona č. 273/2001 Sb. tzv. menšinový zákon. “Národnostní menšina je společenství občanů ČR žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem,

⁴ POSPÍŠIL, Ivo. *Richard Pražák: Má maďarská cesta. Česko-maďarský kontext středoevropských kulturních dějin* [online]. Proudy, 2014 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://www.phil.muni.cz/journal/proudy/filologie/recenze/2014/2/pospisil_praza_mamadarskacesta.php

⁵ KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: 2008, str. 490 a 495. ISBN 978-80-7106-616-3.

⁶ KOPÁČ, Radim. *Maďaři mají k české literatuře kladný vztah, říká ředitelka Českého centra v Budapešti* [online]. 2018 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/madari-maji-k-ceske-literature-kladny-vztah-rika-reditelka-ceskeho-centra-v-budapesti-gao-/kultura.aspx?c=A180202_102013_In_kultura_jto

⁷ Československo, Maďarsko, Polsko

kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.”

2.1.1. Česká menšina v Maďarsku

V Maďarsku funguje celkem dvanáct oficiálně uznaných menšin, ovšem česká mezi ně nepatří. Češi žijící v Maďarsku netvoří menšinu, ale dali by se označit spíše pojmem, který užívá také níže popsaná bilaterální smlouva z roku 2005, a to české kulturní společenství v Maďarsku. Naproti tomu Slováci tvoří v Maďarsku třetí největší menšinu. Na jeho území existuje 132 škol včetně dvou gymnázií a slovenština se vyučuje na pěti vysokých školách.

Počet Čechů žijících v zahraničí se dá obecně pouze odhadovat. Podle MZV žije mimo ČR cca 2 - 2,5 mil. českých krajanů, z toho přibližně 500 jich obývá území Maďarska. I přes nízké číslo se ovšem jedná o poměrně silnou skupinu bohemistů a přátel České republiky a její kultury.

2.1.2. Maďarská menšina v Česku

Statut národnostní menšiny je v ČR v současné době přiznán dvanácti menšinám, včetně maďarské. Tyto mají své zastoupení v Radě vlády pro národnostní menšiny, mají na území České republiky svůj historický původ, zakládají spolky (zejména občanská sdružení) na jejichž činnost přispívá i stát.

Dle zprávy Vlády ČR o maďarské národnostní menšině z roku 2006 probíhá spolupráce s Radou vlády pro národnostní menšiny a orgány samosprávy. Maďarská menšina má v Radě jednoho zástupce. Jeden zástupce je též členem výboru Rady pro dotační politiku a výboru Rady pro spolupráci s orgány samosprávy. Je rovněž členem komise pro národnostní menšiny Magistrátu hl. m. Praha a magistrátu města Brna.

“Největší nárůst zaznamenala maďarská menšina od 60. let 20 století v důsledku přirozené migrace za prací, studiem či rodinami. Přestože od té doby příliv Maďarů do České republiky poklesl, i v současnosti jich zde žije okolo 15 tisíc. Zhruba 80 % těchto Maďarů pochází z jižního Slovenska a velká většina žije ve smíšených manželstvích.”⁸

⁸ ŽIŽKA, Pavel. *Maďarská menšina v ČR* [online]. Metodický portál: Digitální učební materiály, 2010 [cit. 31.3.2018]. Dostupný z: <https://dum.rvp.cz/materialy/madarska-mensina-v-cr.html>

Dle České zemědělské univerzity v Praze se počet Maďarů stanovuje na 14,5 miliónů, ale v Maďarsku samotném žije pouze 10 miliónů obyvatel. Téměř čtvrtina všech Maďarů žije v okolních státech, kde na četných územích tvoří většinu obyvatelstva. Dle posledního sčítání obyvatel se v ČR k maďarské národnosti přihlásilo na 15 000 osob, ovšem podle odhadů menšiny samotné je to mezi 19 až 20 000 osobami. Nejvíce Maďarů žije v Severních Čechách, Ústeckém kraji, Moravskoslezském kraji a v Praze. Většinu aktivit maďarské menšiny zaštiťuje sdružení Svaz Maďarů žijících v českých zemích. Hlavní akcí jsou každoročně pořádané Dny maďarské kultury a pravidelnou aktivitou je také vydávání časopisu Pragai Tükör (Pražské zrcadlo), na němž se poskytováním finanční podpory podílí Ministerstvo kultury České republiky. Dále probíhá spolupráce sekretariátu Rady s Velvyslanectvím Maďarské republiky v Praze a Maďarským kulturním a informačním střediskem.

3. Zahraniční kulturní politika a její nástroje

Každý stát by měl mít stanovenou zahraniční kulturní politiku. Jedná se o strategickou koncepci a soubor principů, cílů, zásad a jasného směřování konkrétní země směrem ven. Zahraniční kulturní politika každého státu vytváří obraz o dané zemi, tvoří důležitý základ pro stabilní mezinárodní vztahy, pomáhá získávat nové a posilovat ty stávající. Jasná orientace na úrovni státu by měla tvořit základ popř. být nápomocna pro tvorbu koncepce dalších subjektů dané země, činných v oblasti kultury.

3.1. Česká republika

Od roku 2015 platí koncepce mezinárodní politiky České republiky, která se opírá o tři základní pilíře. Jsou to bezpečnost, prosperita a udržitelný rozvoj a lidská důstojnost včetně lidských práv. Na toto navazují ještě dva národní cíle – služba občanům a dobré jméno České republiky, z nichž nás vzhledem k tématu této práce nejvíce zajímá ten poslední zmíněný.

Přestože jsou všechny cíle provázané a vzájemně se podmiňují, prostřednictvím tvorby dobrého jména ČR se uplatňuje mezinárodní kulturní spolupráce.

“Stěžejní místo v podpoře dobrého jména připadá kultuře a zahraniční politika musí tuto skutečnost odpovídajícím způsobem reflektovat. Kultura dává ČR nezaměnitelnou tvář v rámci mezinárodního společenství. Představuje přirozený nástroj k vytváření čitelného obrazu hodnot, k nimž se ČR hlásí. Jazyk, který využívá, je přitom všeobecně srozumitelný a přenosný. Aktivní kulturní politika v zahraničí navíc přispívá k vytváření a posilování vazeb, které dalece přesahují oblast kulturní výměny.”⁹

Nástrojem realizace této zahraniční kulturní politiky jsou jak bude dál zmíněno organizace a agentury jako CzechTourism nebo CzechTrade, ale hlavní úlohu ve veřejné kulturní diplomacii hraje síť Českých center.

Stejně jako tato kulturní politika podporuje spolupráci s krajany, tzn. občany ČR trvale žijícími v zahraničí a tvořícími komunity, snaží se také o využití v opačném směru. Společenství cizinců, trvale či dlouhodobě usídlených v ČR, mohou pomoci

⁹ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky. *Koncepce zahraniční politiky České republiky*. Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/1565920/Koncepce_zahranicni_politiky_CR.pdf

při šíření dobrého jména ČR také v zemích jejich původu. Ve vztahu k Maďarsku se v koncepci zahraniční politiky konkrétně píše, že Maďarsko představuje pro ČR „čestného souseda“ a tomu musí odpovídat i intenzita kontaktů na politické úrovni a spolupráce na různých úrovních společnosti, o jejíž posílení bude zahraniční politika usilovat.

Fórum Středoevropská kulturní platforma byla založena v roce 2001 jako platforma zprostředkovávající mezikulturní dialog států sdružených v regionálním partnerství (Rakousko, Polsko, Maďarsko, Česká republika, Slovensko) a má za cíl zvýšit povědomí o kulturní činnosti svých členů v rámci EU i za jejími hranicemi.

3.2. Maďarsko

Po konci první světové války, v roce 1920, podléhalo Maďarsko podmínkám Trianonské smlouvy. Došlo ke ztrátě dvou třetin území, což vedlo k situaci, kdy se zhruba jedna třetina z 10 milionů maďarských Maďarů ocitla na území mimo hranice své země. To vedlo k silné přítomnosti maďarské menšiny na Slovensku, v Rumunsku, Rakousku a později v Jugoslávii. Touto skutečností se významně zvýšil smysl kulturní diplomacie. Maďarsko se vzhledem ke ztrátě území zapojilo alespoň do prosazování kulturní moci. Odpovědný veřejný orgán, kterým bylo Ministerstvo pro náboženství a vzdělávání, vyvinulo pod vedením Kuna Klebesberga kulturní strategii, která stanovila tyto cíle:

- založení a rozšiřování sítě maďarských kulturních institucí, univerzitních oddělení a sítě Collegia Hungaricum¹⁰ v zahraničí
- zřízení státem financovaných stipendií s cílem posílit formování nové elity
- ochrana kulturní identity Maďarů žijících v zahraničí
- podpora maďarských kulturních a vědeckých hodnot v zahraničí
- podpora vzdělávacích výměnných programů pro maďarské studenty

Logicky je tedy právě od doby stanovení nových hranic Maďarska kladen v zahraniční politice velký důraz na maďarské menšiny žijící v okolních zemích. Mimo to, že se výše uvedená kulturní strategie zaměřila na Maďary žijící v zahraničí, umožnila, aby do roku 1942 vzniklo v jiných zemích 64 maďarských kulturních a vzdělávacích institucí. Výsledkem toho je také dosud aktivní maďarská menšina působící v ČR, která již byla zmíněna.

¹⁰ organizace podporující maďarské vzdělání a kulturu po celém světě, např. Balassiho instut v Praze

3.3. Mezinárodní smlouvy s Maďarskem v oblasti kultury

V současné době jsou aktuální dvě bilaterální smlouvy, které spojují českou a maďarskou republiku. Jedná se o dohody v oblasti kulturní spolupráce a činnosti kulturních středisek obou zemí.

Historicky mladší je kulturní dohoda č. 6/2008 Sb. m. s. mezi vládou České republiky a vládou Maďarské republiky o spolupráci v oblasti kultury, školství, vědy, sportu a mládeže, která byla sepsána za úřadování ministra zahraničních věcí Cyrila Svobody dne 21.06.2005 v Budapešti¹¹

Zde se v článku č. 3 obě smluvní strany zavazují rozvíjet kulturní spolupráci a podporovat zejména:

- a) prohlubování vzájemných vztahů mezi institucemi a organizacemi působícími v oblasti kultury,
- b) spolupráci a výměnu informací a zkušeností mezi odborníky, tvůrci a umělci ze všech oblastí kultury,
- c) vzájemnou výměnu akcí pořádaných kulturními institucemi a organizacemi,
- d) účast svých zástupců na mezinárodních kulturních akcích a odborných setkáních, resp. na činnosti tvůrčích dílen, organizovaných ve státě druhé smluvní strany

Článek číslo 4 pojednává o propojení na poli vzájemného vzdělávání. Prostřednictvím přijímání hostujících učitelů, výměn učebních materiálů a studia na letních jazykových kurzech, chtějí obě strany výuku jazyka, literatury a kultury na území druhé smluvní strany. To vše by mělo být podpořeno vzájemnou výměnou studentů vysokých škol v akreditovaných programech bakalářského, magisterského i doktorského stupně studia.

Vzhledem k tématu této práce je důležitý článek č. 9 a 10, kde je deklarovaná podpora a snaha o úzkou spolupráci a pravidelnou výměnu zkušeností v rámci mezinárodních kulturních organizací, do nichž můžeme počítat také divadla. Zároveň je k šíření obou kultur nezbytná podpora obou kulturních středisek - Českého centra v Budapešti a Maďarského kulturního střediska v Praze - a vytváření vhodných podmínek pro jejich činnost.

Druhou stále platnou dohodou z roku 1977, je ujednání mezi vládou Československé socialistické republiky a vládou Maďarské lidové republiky o činnosti Československého kulturního a informačního střediska v Budapešti a Maďarského

¹¹ úplné znění smlouvy viz. příloha č.1

kulturního střediska v Praze a Protokol. Ta byla podepsána ministrem Bohuslavem Chňoupkem opět v Budapešti.¹²

Předmětem úmluvy je vytvoření podmínek a následné zřízení kulturních středisek obou zúčastněných stran na území strany druhé. Podpisem této dohody tedy vzniklo Kulturní a informační středisko Československé socialistické republiky v Budapešti (dnes známé jako České centrum v Budapešti) “V roce 1993 po vzniku České republiky byla kulturní a informační střediska přejmenována na Česká centra a spektrum jejich činnosti se rozšířilo o aktivity v oblasti podpory exportu a cestovního ruchu”¹³ a Kulturní středisko Maďarské lidové republiky (dnes Maďarský institut Praha).

Dohoda stanovuje co zahrnuje jejich činnost. Informovanost o kulturním životě svých zemí, vydávání publikací, pořádání výstav, přednášek, filmových, divadelních nebo hudebních produkcí, vedení knihoven, pořádání jazykových kurzů a další. Samostatným bodem je pořádání dnů přátelství a kultury, o nichž bude ještě řeč.

Prostory k užívání poskytuje hostitelská země, ovšem veškeré další náklady spojené s následnou činností a provozem (nájemné, energie, pojištění, materiální vybavení, aj.) hradí strana, která středisko zřizuje.

Článek VI. dohody se zabývá daňovou povinností. Od daní, dávek i celních poplatků je osvobozeno veškeré zařízení a předměty nutné pro činnost středisek a dále pak zboží určené pro prodej. Samotné středisko je od daní osvobozeno s výjimkou poplatků spojených s povinností odvádět daně jakožto zaměstnavatel.

3.4. Visegrádská spolupráce

“Aliance států V4 je inspirována setkáním tří králů v maďarském městě Visegrád v roce 1335. Uherský král Karel I. Robert, český král Jan Lucemburský a polský král Kazimír III. Veliký se zde dohodli na těsné spolupráci v politických či obchodních otázkách a na věčném přátelství.”¹⁴

Spolupráce nazvaná Visegrádská vznikla mezi státy v té době ještě Visegrádské Trojky (ČSR, HU, PL) dne 15. února 1991. Jejím posláním bylo vytvořit větší a silnější útvar zejména při jednáních se Severoatlantickou aliancí nebo

¹² úplné znění smlouvy viz. příloha č.2.

¹³ *Česká Centra* [online] Wikipedia.org, 2001 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Česká_centra#Bilateráln%C3%AD_i_multilateráln%C3%AD_spolupráce

¹⁴ *Visegrádská skupina* [online] Wikipedia.org, 2018 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Visegrádská_skupina

Evropskou unií. Necelý rok po domluvě o společných jednáních Visegrádská spolupráce ustala, jelikož převládl názor, že individuální úsilí bude nakonec efektivnější. Obnovena byla znovu až v roce 1998. V roce 1999 vstoupili tři ze zemí V4 do NATO a v květnu roku 2004 přijala všechny země Evropská unie. Tímto krokem vzrostly ještě více společné zahraničně-politické aktivity. Díky Visegrádskému fondu, ovšem také ty kulturní.

Každý rok má předsednictví jeden z členských států. V letošním roce 2018 je to Maďarsko. Spolupráce V4 ovšem není nijak institucionalizována. Existuje pouze na úrovni pravidelných setkávání různě postavených představitelů jednotlivých států a jednou za rok ji stvrzuje společný summit předsedů vlády.

“Statisticky vzato, každý den, bereme-li v úvahu setkání na nejrůznějších úrovních (od setkání prezidentů až po schůzky nejrůznějších pracovních skupin a spolupráci v občanské rovině) a projekty financované MVF, proběhne nejméně jedna visegrádská akce, což je nevymluvnějším důkazem podstaty a smyslu regionální spolupráce visegrádských zemí.”¹⁵

3.4.1. Mezinárodní Visegrádský fond

Jedinou pevnou strukturou Visegrádské spolupráce je Mezinárodní Visegrádský fond (MVF). Byl založen 9. června 2000 ve Štíříně v ČR, ale jeho hlavní sídlo je v Bratislavě. Posláním tohoto fondu je nejen kulturní spolupráce, ale také vědecká výměna, výzkum a spolupráce v oblasti školství a výměna mládeže. Jednoduše řečeno MVF vyhlašuje výběrová řízení na grantovou podporu, stipendia a rezidence v různých oblastech.

Rozpočet je tvořen čtvrtinovým vkladem každé země. “Příspěvky do fondu se postupně zvyšují, nyní disponuje fond ročně částkou 8 mil. eur, tj. 2 mil. eur za každou z členských zemí.”¹⁶

Od roku 2012 se jako donátoři přidávají i vlády “nevisegrádských” zemí, např. Kanada, Německo, Nizozemsko, Jižní Korea, Švédsko, Švýcarsko nebo USA.

¹⁵ *Visegrádská spolupráce* [online] Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/visegrad/index.html

¹⁶ *Tamtéž.*

Visegrádské granty

Visegrádské granty podporují regionální partnerství mezi nevládními organizacemi a organizacemi občanské společnosti, veřejnými institucemi a obcemi, soukromými společnostmi a neziskovými organizacemi. Stejně tak pomáhají vzdělávacím a výzkumným střediskům, které přispívají ke spolupráci ve Visegrádském regionu.

Za 17 let existence fond podpořil na 5 000 grantových projektů a 2 000 stipendií v celkové výši 75 mil. eur.

V oblasti kultury jsou podporovány projekty, zapadající do několika podkategorií:

- zvyšující povědomí o kulturní rozmanitosti a přeshraničním mezikulturním dialogu
- zvyšující povědomí o společném dědictví, včetně historie a současného umění
- podporující společnou identitu a dědictví uvnitř i mimo oblast V4
- společné kulturních produkce, které oslovují nové publikum

Žadatel může být z jakékoliv země světa s tím, že na projektu se musí podílet země V4. Podmínky pro přidělení grantů MVF jsou:

- projekty musí rozvíjet smysluplnou spolupráci a aktivní účast s organizacemi z nejméně tří zemí V4
- v případě přeshraniční spolupráce nejméně dvou organizací ze dvou sousedících zemí V4 musí podpořené projekty probíhat v okruhu 40 km od hranic
- maximální doba realizace projektu je 18 měsíců
- granty mohou pokrývat až 100% rozpočtu projektu s 15% z režijních nákladů

Žádost se posuzuje podle pěti základních kritérií, kterými jsou: význam projektu, podstata visegrádské spolupráce (partnerství zemí V4 a regionální přesah), kvalita a dopad, transparentnost a přesnost, zkušenosti a poslání. Kromě toho je také zvažován potenciál a geografická vyváženost žádostí podaných v jedné oblasti podpory.

Počet podpořených grantů v oblasti kultury v období 2000 - 2016, ve kterých figurovaly země V4 byl celkem 1548. Na území nebo v organizaci českých subjektů se jednalo o 392 projektů a na maďarské straně o 348.¹⁷

¹⁷ vlastní výpočet dle <http://map.visegradfund.org>

3.5. Instituce podporující mezikulturní dialog a spolupráci

Zástupci české i maďarské zahraniční politiky jsou instituce, sídlící v hlavních městech obou zemí. Z českých je to Velvyslanectví ČR v Budapešti, ČC Budapešť, CzechTrade a kulturní spolupráci na zahraniční úrovni vykonává také Institut Umění - Divadelní ústav. Maďarskou republiku u nás na nejvyšší úrovni zastupuje rovněž Velvyslanectví Maďarska v Praze, Maďarské kulturní středisko neboli Balassiho institut a Svaz maďarů žijících v českých zemích.

3.5.1. České instituce v Maďarsku

3.5.1.1. Velvyslanectví ČR v Budapešti

V roce 1922 objekt paláce Zichy zakoupil (za 25 mil. Ft) pro ČSR tehdejší vyslanec v Maďarsku Hugo Vavrečka (dědeček V. Havla). Kvůli přerušení diplomatických vztahů v roce 1939 bylo velvyslanectví zrušeno. Po jednáních v roce 1945 byla budova navrácena ČSR a činnost velvyslanectví obnovena. Po rozdělení ČSR připadl palác v roce 1995 do správy ČR.

Velvyslancem České republiky v Maďarsku je v současné době PhDr. Juraj Chmiel, CSc, který dlouhou dobu zastával diplomatické funkce v Africe a na Blízkém východě.

Dlouhodobými prioritami českého velvyslanectví v Budapešti je nejen posilování dobrých vztahů mezi Českou republikou a Maďarskem, ale také podpora spolupráce v rámci V4 a propagace České republiky s důrazem na regiony a partnerskou spolupráci.

V oblasti kulturní prezentace se velvyslanectví angažuje udělováním záštity významným akcím, případně zajišťuje vystoupení velvyslance či jiného vhodného představitele při slavnostních zahájeních. Aktivity kulturního charakteru se snaží propagovat prostřednictvím webových stránek. Na vybraných aktivitách spolupracuje s Českým centrem, v některých případech i finančním příspěvkem.

Pod záštitou Velvyslanectví České republiky v Budapešti v čele s velvyslancem panem Jurajem Chmielem se pravidelně koná významná například hudební akce, a to Jarní festival v Budapešti. Ve spolupráci a v prostorách Hudební akademie Ference Liszta vystoupil Pražský filharmonický sbor.

3.5.1.2. České centrum Budapešť

České centrum sídlící od roku 1993 spolu s velvyslanectvím České republiky v paláci hraběte Zichy je jednou z 22 poboček této příspěvkové organizace MZV na celém světě.

Hlavním posláním Českých center je kulturní agenda, kterou v roce 2011 v rámci celkového rozšíření pravomocí převzala centra od zastupitelských úřadu ČR.

České centrum Budapešť prošlo za čtvrtstoletí své existence vývojem od diplomatických jednání přes obchodní prezentace českých firem v zahraničí až po organizaci kulturních aktivit a podporu české kultury v Maďarsku. Tou se zabývá dodnes. Kromě kulturních akcí zajišťuje také vzdělávání v oblasti českého jazyka, a to nejen provozováním veřejně přístupné knihovny (v současnosti čítá okolo 5 000 svazků), ale především pořádáním kurzů českého jazyka. ČC Budapešť je po ČC Kyjev druhým nejúspěšnějším Českým centrem v této oblasti vzdělávání. Podle ředitelky ČC se, za dva a půl roku, zájem o české kurzy zdvojnásobil. Ročně se nyní učí českému jazyku okolo dvě stě čtyřiceti studentů.”¹⁸

ČC kromě aktivní prezentace kultury ČR v Maďarsku pomáhá českým umělcům v uplatnění a zviditelnění na zahraniční scéně. Slouží jako zprostředkovatel široké sítě kontaktů ve všech oblastech umění a kultury. Spolupracuje s dalšími kulturními instituty zejména v rámci organizace EUNIC, jíž jsou ČC od roku 2006 členem. Ta zaštiťuje například projekt Noc literatury. Dále se snaží o popularizaci všech uměleckých oblastí, ať už se jedná o zmíněnou literaturu, hudbu, film nebo výtvarné umění.

Vzhledem k povaze této práce je ovšem důležité, že ČC Budapešť je mezi ostatními ČC asi nejvýznamnějším iniciátorem spolupráce na poli divadelní scény. A to především díky současné ředitelce Lucii Orbók, která je původní profesí divadelní režisérkou. “Pokud jde o můj obor, ten je, co se týče vývozu, jedním z nejproblematictějších, především z finančního hlediska. Přesto se snažím jít touto cestou, sháníme sponzory a české divadlo propagujeme.”¹⁹

Poradním orgánem generálního ředitele Českých center jsou takzvané odborné rady. Ty se podílejí na stanovení priorit zahraniční kulturní prezentace a vyjadřují se k programovým plánům jednotlivých Českých center. V odborné umělecké radě

¹⁸ ŠÍDA, Jan. *Šéfka Českého centra Budapešť Lucie Orbók: Chceme bourat zažité kulturní stereotypy* [online] Novinky.cz, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/450462-sefka-ceskeho-centra-budapest-lucie-orbok-chceme-bourat-zazite-kulturni-stereotypy.html>

¹⁹ NEUŽILOVÁ Lenka. *Lucie Orbók: Česká kultura slaví v Maďarsku úspěch* [online] TTG Czech, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.ttg.cz/lucie-orbok-ceska-kultura-slavi-v-madarsku-uspech/>

pro oblast Hudba, divadlo a tanec působí v současné době Marie Čtveráčková, Pavla Petrová a Yvona Kreuzmannová.

3.5.1.3. CzechTrade

Příspěvková organizace Ministerstva průmyslu a obchodu, která pomáhá českým firmám pronikat na maďarský trh nese název CzechTrade. Tuto agendu převzala po Českém centru Budapešť, které tyto aktivity provozovalo před ní. CzechTrade není institucí, která by podporovala primárně kulturní aktivity, ale i přesto ji nelze z výčtu vyloučit. Z oblasti kultury totiž přeci jen zaštiťuje propagaci určitého uměleckého směru, a to designu. Z podstaty věci je to nejjednodušší obchodní vývozní artikl a není pro Maďary novinkou. V rámci kulturního programu Pecs 2010: Evropské hlavní město kultury se v roce 2010 představila velká designová výstava Jiřího Pelcla a jeho studentů. V roce 2015 se uskutečnil v rámci Budapest Design Week, Bohemia Design Market Budapest. Na akci, která si kladla za cíl představit maďarskému publiku výběr z aktuální české designérské tvorby, přivezlo své produkty celkem 23 autorů.²⁰

²⁰ NOHEJLOVÁ, Lucie. *Bohemia Design Market Budapest 2015* [online] CZECHDESIGN, 2015 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.czechdesign.cz/kalendar-akci/bohemia-design-market-budapest-2015>

3.5.1.4. IDU - oddělení mezinárodní spolupráce

V tomto případě se nejedná o instituci sídlící v Maďarsku, ale její zahraniční oddělení spravuje mezinárodní agendu. Jedním ze zajímavých dokumentů týkajících se problematiky mezinárodní spolupráce v oblasti divadla je Koncepce propagace českého divadla v zahraničí, kterou IDU vytvořil.

“Oddělení mezinárodní spolupráce a PR (OMSPR) za tímto účelem koncepčně, dramaturgicky a produkčně připravuje a realizuje mezinárodní i tuzemské projekty, festivaly, výstavy, semináře, konference a další aktivity. Spolupracuje s mnoha českými a zahraničními divadelními a uměleckými organizacemi, institucemi a univerzitami. Je aktivním členem v mezinárodních networkích a mezinárodních nevládních divadelních organizacích. Poskytuje kontakty a informace o českém divadle do zahraničí a naopak.”²¹

Tradičně silné vývozní artikly, spadající do obsahových priorit programu jsou loutkové divadlo a scénografie, zahraniční spolupráci je otevřené i experimentální divadlo. Bohužel z hlediska jazykové bariéry je nejproblematictější vývoz české činohry. Představení jsou svazována výrobou titulků a při prezentaci zahraničnímu publiku je vždy riziko vzájemného nepochopení.

IDU každoročně také vyhláší výběrové řízení na podporu zahraničních kontaktů v oblasti profesionálního umění. Jedná se o podporu jednotlivců při pracovních cestách na konference, semináře či při účasti na festivalech.

3.5.2. Maďarské instituce v Česku

3.5.2.1. Velvyslanectví Maďarska v Praze

Maďarské velvyslanectví sídlí v ulici Pod hradbami v pražských Střešovicích v sousedství ambasad Slovinska, Kazachstánu nebo Jemenu. Jeho agenda se dělí víceméně tradičně. Velvyslanectví je strukturováno do oblasti politické, konzulární a zahraničně-ekonomické. Další složky tvoří vojenský přidělenec a zástupkyně pro Maďarský institut - ředitelka Gertrud Kelemen.

Mimořádným a pověřeným velvyslancem je od srpna loňského roku Miklós Boros, který na postu nahradil předchozího Tibora Petöa. “Boros v letech 1999 až 2002 působil jako maďarský velvyslanec v Bratislavě a od roku 2011 do roku

²¹ Institut umění - Divadelní ústav. *Koncepce propagace českého divadla do zahraničí*. Dostupné z: https://www.idu.cz/dokumenty/koncepce-propagace-ceskeho-divadla-do-zahranici_1.pdf

2015 jako maďarský velvyslanec Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE). Radil také v zahraničněpolitických otázkách bývalému maďarskému prezidentovi Lászlóvi Sólyomovi.”²²

Kulturní akce podporuje velvyslanectví spíše mediálně a poskytuje jim záštitu. Jednou z takových velkých prezentací byla např. výstava s názvem Shaping Hungary: Hungarian design in the 21st century, která se uskutečnila v rámci Designbloku v roce 2016. Instalace připomínající Rubikovu kostku představovala nejnovější produkty maďarského designu, díla talentovaných mladých umělců a práce úspěšné na světovém trhu. Jak již bylo řečeno v souvislosti s ČR, design je nejlepším a nejjednodušším vývozním artiklem a ve srovnání s divadlem mnohem lépe prodejným.

3.5.2.2. Balassiho institut - Maďarský kulturní institut v Praze

Stejně jako má Česká republika síť Českých center, Maďarsko zastupují v rámci kulturní diplomacie kulturní střediska neboli Balassiho instituty. Hlavním smyslem a úkolem je realizace aktivit v souladu s cíli mezinárodní kulturní politiky, kterými jsou:

- zachování a rozšíření národního kulturního dědictví
- kultivace a rozvoj kulturních diplomatických vztahů mezi Maďarskem a hostitelskou zemí
- podpora mezinárodní spolupráce v oblasti kultury a vědy
- výuka maďarského jazyka
- informace a programy prezentující rozmanitost maďarské kultury a společnosti

První zahraniční maďarské ústavy Collegium Hungaricum byly založeny v roce 1920 a sloužily k vytvoření mezinárodních vztahů v oblasti vědy. Maďarské kulturní instituce působí ve 22 zemích po celém světě, jejich síť čítá celkem 24 institutů a jsou členy organizace EUNIC. Od roku 1953 sídlí MKS také v hlavním městě České republiky. Po četných stěhováních je od roku 1978 jeho adresa v Rytířské ulici. Kromě poskytování kulturních, vzdělávacích a vědeckých aktivit provozuje knihovnu, kino, jazykové kurzy nebo prostory galerie. Nejvýznamnější akcí, na které

²² ČTK. *Prezident přijme nové velvyslance, zastupovat budou Německo, Maďarsko a Mexiko* [online] Pražský deník, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://prazsky.denik.cz/zpravy_region/prezident-prijme-nove-velvyslance-zastupovat-budou-nemecko-madarsko-a-mexiko-20170807.html

se podílí jsou “putovní” Dny maďarské kultury, které se konají již od roku 1995 v různých městech ČR.

První vyslanec svobodného Maďarska v polistopadovém Československu (1990-1995), který se stal ředitelem MKS byl György Varga. Redaktor Svobodné Evropy, bohemista, překladatel děl Bohumila Hrabala nebo Václava Havla. Zastával pozici ředitele MKS v Praze v letech 2005 až 2010.

3.5.2.3. Svaz Maďarů žijících v českých zemích

Občanské sdružení Svaz Maďarů žijících v českých zemích bylo založeno v únoru roku 1990. Neprofiluje se jako politická organizace. Jeho hlavními cíly je vzdělávání v rodném jazyce, uspokojování kulturních potřeb a nezávislá účast na životě maďarského obyvatelstva v ČR. Snaží se o zprostředkování poznání česko-maďarských vztahů v minulosti i jejich rozvíjení v přítomnosti a budoucnosti.

Tradiční akcí jsou kromě vydávání periodika *Prágai Tükör* také Dny maďarské kultury. Poměrně početná menšina Maďarů nemá na území vlastní školství, proto jsou mu k dispozici kurzy pořádané MKS. Příslušníci maďarské komunity ovšem mluví ve většině případů česky.²³ Předsedkyní je Anna Rákóczi a Svaz Maďarů zahrnuje dalších sedm organizačních regionálních jednotek.

V roce 2016 otevřel Svaz Maďarů kulturní centrum maďarské menšiny v Lovosicích. “Kromě lovosického centra založila maďarská menšina kulturní centra i v Ostravě, Brně, Plzni nebo v Karlových Varech.”²⁴

3.5.2.4. Maďarské divadelní muzeum a institut

Maďarsky Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet (OSZMI), je obdoba pražského IDU. Spolu s ním a dalšími partnerskými divadelními institucemi Visegrádských zemí (Divadelný ústav Bratislava, Divadelní ústav Zbigniew Raszewski Varšava) vydávají např. komparativní série her v angličtině s názvem *Visegrad Drama*. Kromě jiného se věnuje mezinárodní spolupráci a udržuje stálá partnerství ve výzkumných projektech a divadelní inovaci. Pořádá konference a zapojuje se do evropských kulturních projektů. Podporuje např. program PACE.^{V4}

²³ SKŘIVÁNKOVÁ, Jana, DiS. *Aplikace andragogiky v oblasti multikulturní výchovy na profesní vzdělávání dospělých*. Bakalářská práce. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2017. Dostupné z: http://digilib.k.utb.cz/bitstream/handle/10563/39692/skrivankova_2017_dp.pdf?sequence=1

²⁴ BENEŠ, Jan. *V Lovosicích zahájilo činnost kulturní centrum maďarské menšiny. Nabídne výstavy i přednášky* [online] Český rozhlas Sever, 2016 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://sever.rozhlas.cz/v-lovosicich-zahajilo-cinnost-kulturni-centrum-madarske-mensiny-nabidne-vystavy-6852595>

(Performing Arts Central Europe), který se zaměřuje na společnou prezentaci uměleckých výstupů zemí V4 na divadelních veletrzích a světových festivalech.

4. Kulturní politika České a Maďarské republiky a její rozdíly

4.1. Kulturní politika ČR

Česká republika aktuálně pracuje s dokumentem Kulturní politika 2015 - 2020. S tím, že před tímto existovaly ještě další dva takové dokumenty - Kulturní politika 2009 - 2014 a Kulturní politika 2001 - 2005. Hlavní správu v této oblasti vykonává Ministerstvo kultury ČR, zřízené na základě zákona z roku 1969²⁵. Ten zároveň stanovuje jeho kompetence a oblast působnosti, mezi které patří i realizace a implementace Kulturní politiky. Ta samotná není ovšem žádným zákonem ustanovena. Financování příspěvkových organizací a dotační řízení pro právnické a fyzické osoby jsou dány rozpočtovými pravidly ČR. Státní kulturní politika má v současné době šest základních cílů:

- Podpora kulturní identity, kulturní rozmanitosti a mezikulturního dialogu
- Rozvoj kreativity, podpora kulturních činností a vzniku kulturních statků, poskytování veřejných kulturních služeb, práce s publikem, podpora přístupu ke kultuře a rozvoj participativní kultury usnadňující sociální začlenění
- Uchování kulturního dědictví
- Využití kulturního dědictví a kulturních činností, služeb a statků pro rozvoj hospodářství a zvyšování konkurenceschopnosti, podpora mobility
- Využití nástrojů eCulture pro rozvoj kultury
- Efektivnější prostředí pro podporu kulturních činností, poskytování veřejných kulturních služeb, vzniku kulturních statků a uchování kulturního dědictví

Každý tento cíl je opatřen o další záměry a opatření, kterými upřesňuje svůj obsah. Mezi těmito body má své místo i oblast divadla. Ať už se jedná o funkční modely financování, evaluaci či chápání divadla jako kulturního dědictví.

4.2. Kulturní politika Maďarska

Narozdíl od České republiky nemá Maďarsko funkci kultury a dokonce ani její definici zakotvenou v žádném právním řádu na úrovni státu. Zcela chybí základní oficiální dokumenty v oblasti kultury typu Kulturní politika nebo její implementace.

²⁵ Zákon o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy z roku 1969

Není zde vypracována žádná dlouhodobá koncepce rozvoje kultury. V profilu Maďarska obsaženém v materiálu *Compendium culture policies and trends in Europe* se přímo píše, že je maďarská kulturní politika charakterizována pragmatismem, v němž chybí základní oficiální dokumenty. Orientace kulturních politik a praktik se zřídka řídí prohlášeními na vysoké úrovni, právními úkony, strategickými plány nebo teoretickými dokumenty. Během roku 2000 se vyvíjelo úsilí o změnu této charakteristiky tím, že byly sestaveny dva návrhy střednědobých strategií, ale oba byly po změně ministra vyřazeny. Dle dokumentu²⁶, který v roce 2006 prezentoval minister Bozóki by se maďarské cíle v oblasti kultury daly rozdělit alespoň do těchto čtyř oblastí:

- posílení role komunity při vytváření kultury (společensví)
- péče o intelektuální a duchovní dědictví národa (dědictví)
- vytvoření moderních institucionálních podmínek pro kulturní tvorbu (současná kultura)
- zajištění rovných příležitostí ke kultuře nevidomým a přístup k službám (otevřená kultura)

Péče o sektor kultury je značně rozdrobená a dá se říct, že každou oblast kultury má na starosti jiný státní orgán. V roce 2010 bylo v Maďarsku zrušeno ministerstvo kultury a hlavním správním orgánem se stalo Ministerstvo lidských zdrojů. Pod nějž v současné době spolu s kulturou spadá také např. zdravotnictví nebo školství. Hlavní slovo má státní sekretář pro kulturu. “Jeho agenda zahrnuje nejen tvorbu kulturní politiky ale i kulturní dědictví a odpovědnost za odborné vedení sociálně-kulturních aktivit se zaměřením na kulturní centra.”²⁷ Aktivity, kde se snoubí vzdělání a kultura náleží již ovšem oddělení školství. Kulturní instituce má pod dohledem Ministerstvo pro veřejnou správu a soudnictví. Samostatně je spravován také filmový průmysl, který pomáhá financovat Ministerstvo pro ekonomický rozvoj. Nemovité kulturní dědictví a archeologie je od roku 2012 v gesci Ministerstva vnitra.

V současné době se v oblasti kulturní politiky očekávají změny. Počtvrté zvolený premiér Viktor Orbán totiž v rámci potlačení “liberální demokracie” prosazuje

²⁶ A szabadság kultúrája – Magyar kulturális stratégia 2006–2020 (The Culture of Freedom: Hungarian Cultural Strategy 2006–2020)

²⁷ PETROVÁ, Pavla, Ing. *Srovnání vybraných kapitol národních profilů Kompendia kulturních politik a trendů v Evropě: Česká republika, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Rakousko a Estonsko*. IDU, 2010. Dostupné z: https://institut.theatre.cz/media/document/srovnani-vybranych-kapitol-narodnich-profilu_autorka-p.pdf

další změny zákonů. Novým státním tajemníkem pro kulturu by se měl stát Fekete Péter (v českém překladu příznačně Černý Petr), bývalý ředitel cirkusu a iluzionista. Maďarští levicově smýšlející umělci nemohou čekat, že se v kultuře začne blýskat na lepší časy. Prozatímním výsledkem výhry Orbánovy strany Fidesz a konce liberální demokracie je fakt, že se přední maďarští režiséři rozhodli v Maďarsku dále netvořit a přesunout svůj talent do zemí, kde bude ohodnocen. Jedná se především o ikonu Arpáda Schillinga nebo věhlasného Viktora Bodó, jejichž práci věnují prostor později.

Dá se tedy s jistotou říct, že jakási definice kultury a její směřování je na státní úrovni v České republice prokazatelně ukotvena mnohem více než v Maďarsku.

4.2.1. Právní předpisy upravující oblast divadla

V roce 2008 byl v Maďarsku schválen Zákon XCIX o performing arts. Cílem bylo vytvořit stabilitu pro pracovníky uměleckých organizací a upravit podmínky přístupu ke státním dotacím. *Divadla byla registrována v šesti kategoriích, orchestry ve dvou kategoriích, přičemž hlavním kritériem byl počet představení. Zvláštním aspektem byla záruka nejméně 10% veřejných dotací na nezávislé, alternativní nebo experimentální divadelní skupiny.* Zvláštní část zákona upravovala výběr ředitelů veřejných divadel a orchestrů a zajišťovala zapojení profesionálních delegátů do tohoto procesu. V roce 2011 zákon prošel novelizací a část odkazující na divadla byla podstatně změněna. Ze šesti kategorií se staly tři: národní, preferenční a jiné umělecké organizace²⁸. Na základě doporučení 24-členné rady vybral ministr 24 národních a 54 preferenčních organizací. Tento seznam prochází každý rok aktualizací. V roce 2017 existovalo v kultuře 20 národních a 50 preferenčních organizací (z toho za divadelní oblast v poměru 5 národních a 42 preferenčních). Celkem se v seznamu objevuje široké spektrum organizací od Národního divadla v Szegedu přes Balet v Györu až po Filharmonii v Debrecenu. Nadějný garantovaný podíl dotací pro nezávislou scénu z roku 2008 nebyl zachován, a proto jsou (stejně jako v ČR) tyto organizace odkázány na veřejné výzvy o poskytnutí dotace.

²⁸ Mezi ně bylo v roce 2017 rozděleno 12 860,6 mil. Ft (tj. více než 1 mld. Kč).

4.2.2. Podpora kulturních institucí

V Maďarsku neexistuje žádný komplexní zákon o podpoře kultury nebo umění. Zákon CXL z roku 1997, často označován jako Zákon o kultuře, ve skutečnosti upravuje pouze činnosti knihoven, muzeí a místní kulturní aktivity. Institucí, která v Maďarsku zajišťuje hlavní přísun financí do oblasti významných institucí v kultuře je Národní kulturní fond (NKA). Naproti tomu v České republice funguje zákon č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů²⁹, rozpočtová pravidla ČR a také zákon o Státním fondu kultury (SFK). U nás stejně jako v Maďarsku vyhlašují výběrová řízení na finanční podporu v různých oblastech kultury také místní samosprávy. Samostatnou kapitolou je pak podpora ze soukromého sektoru. Na úrovni státu se tak porovnatelnou institucí stávají kulturní fondy.

4.2.2.1. Národní kulturní fond

Státní dotace³⁰ jsou dle Milady Boráros trvalým zdrojem příjmů v případě dodržení počtu premiér, diváků a uvádění maďarských autorů. Dále jsou dle česko-maďarské loutkářky důležitým doplňkovým zdrojem národní a evropské grantové programy a před několika lety zavedená tzv. společenská daň. Její podstatou je soukromá dotace registrovaných sportovních a kulturních institucí partnerskými firmami, které mohou vybranou instituci podpořit odepsáním částky ze svého daňového základu. Příjemce z tohoto zdroje může získat dotaci v celkové hodnotě až do výše 80% zisku ze svého vstupného.³¹

V roce 1993 byl schválen Zákon XXIII, na základě kterého byl vytvořen Národní kulturní fond, ten je spravován Ministerstvem lidských zdrojů. Základním příjmem je tzv. kulturní daň ve výši 1 % z různých kulturních statků a služeb, z nichž zdaleka nejvýznamnější je příjem z reklamy, zisk z licenčních poplatků a jiné výnosy. Od ledna 2010 navíc plyne do NKA 90 % všech příjmů z nejpopulárnější maďarské loterie. V České republice stejný pokus již proběhl, bohužel neúspěšně a skončil dluhem. “V pěti státech evropské patnáctky jsou loterie jedním z nepostradatelných

²⁹ Tento zákon upravuje některé druhy podpory poskytované státem, jehož jménem jedná Ministerstvo kultury ČR

³⁰ Financování loutkových divadel v Maďarsku - státní dotace statutárních loutkových divadel tvoří v průměru zhruba 60% příjmu, dotace od zřizovatele (do 30%), a vlastní příjem ze vstupného (10–20%).

³¹ LEŠKOVÁ DOLENSKÁ, Kateřina. *Maďarské loutkařství je zdravě sebevědomé* [online] časopis Loutkář, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.loutkar.eu/index.php?id=1637>

příspěvatelů do rozpočtu určeného na kulturu. U nás pokus s Lotynkou krutě zkrachoval.”³² Stejně jako v ČR musí žadatel při podávání žádosti o podporu z peněz fondu, uhradit poplatek ve výši 1% z požadované částky.

Díky aktivnímu legislativnímu procesu v posledních letech NKA posiluje nejen v organizaci, ale také ve finančních podmínkách. Skutečné příjmy Fondu v roce 2010 činily 11,7 miliardy Ft, 12,5 miliardy Ft v roce 2011 a 13,6 miliardy Ft v roce 2012, z nichž byly podpořeny pouze kulturní programy.³³ Pro rok 2018 by se výnosy NKA měly pohybovat kolem 11 mld. Ft (905 mil. Kč) a náklady zhruba 891 mil. Ft³⁴ (72 mil. Kč).

Fond se dělí na 17 oblastí kultury ve dvou směrech, z nichž každou posuzuje jiná odborná rada.

V prvním tzv. uměleckém směru je to: architektura, film, fotografie, průmyslový design, výtvarné umění, lidová umění, literatura, divadlo, tanec a hudba. Oblastmi spadajícími do druhého směru, který má také neumělecký přesah jsou: vzdělávání v enviromentální oblasti, populární hudba, vydavatelská činnost, veřejné sbírky, veřejné vzdělávání, kulturní festivaly a kulturní dědictví.

Celkem bylo v těchto oblastech v roce 2017 fondem NKA zpracováno na 6 tisíc přihlášek, bylo rozděleno přes 7 mld. forintů tj. zhruba 570 milionů Kč (z toho byla v oblasti divadla mezi 428 žádostí přerozdělena částka v hodnotě 629 mil. forintů (tj. 51, 5 mil. Kč). (Údaje z www.nka.hu)

Ve srovnání s Českou republikou hospodaří zřizovaná divadla s 3x-4x větším rozpočtem a jsou tak velmi dobře finančně zajištěná. Naproti tomu divadla nezávislé scény, která v grantovém řízení vybojují na vznik nové inscenace v průměru 40 000 Kč, staví tuto skutečnost do značného nepoměru.

4.2.2.2. Státní fond kultury ČR

Je zřízen Českou národní radou (dnešní poslanceckou sněmovnou) a zákonem č. 239/1992 Sb. o Státním fondu kultury České republiky (SFK). Z něj zároveň vyplývá, že v jeho čele stojí ministr kultury, který jedná jménem Fondu.

³² KNESCHKE, Kateřina. *České divadlo v EU nežije* [online] Artiki, 2010 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://artiki.org/tema-mesice/ceske-divadlo-v%20eu-nezije>

³³ NKA: O nás [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.nka.hu/rolunk/nka>

³⁴ v rozpočtu NKA na rok 2018 - 90% příjmů z daně z hazardních her (9 900 milionů Ft), kulturní daň (120,0 milionu Ft), zisk z licenčních poplatků (740,0 milionu Ft), ostatní výnosy (300,0 milionu Ft), bankovní výdaje NKA (8,8 milionů Ft), transakční poplatek NKA (38,0 milionů Ft) a provozní náklady (845,1 milionu Ft).

Orgánem, který rozhoduje o výši přidělované dotace kulturním projektům, je Rada Fondu, jejíž členy na základě návrhů ministra volí poslanecká sněmovna. Rada má celkem 13 členů, jejich funkční období je 3 roky. Zároveň je vyžadována politická nezávislost, tzn. člen nesmí být součástí žádné politické strany nebo hnutí ani nesmí vystupovat na podporu některého z nich. Jelikož jsou žádosti o podporu přijímány a vyhodnocovány průběžně dle pořadí doručení, probíhá zasedání zpravidla 1x za měsíc. Maximální doba na odeslání žádostí je 3 měsíce před konáním akce.

V letech 2006 – 2011 Fond neplnil svou hlavní úlohu, ke které byl zřízen, totiž nepodporoval kulturní projekty. V roce 2008 se dokonce uvažovalo o jeho zrušení. Poslanecká sněmovna ovšem v roce 2012 jmenovala novou Radu Fondu a zahájila tak další pokračování jeho činnosti.

Významným příjmem Fondu jsou výnosy z pronájmu nemovitostí (Dům U Černé Matky Boží, dům U Hybernů a Národní dům Vinohrady). Pro rok 2017 se jednalo o částku 32 mil. Kč. "Nejvýznamnějším příjmem pro Fond v následujících letech je příjem vyplývající z novely zákona č. 483/1991 Sb. o České televizi, která pro fond zajistila kontinuální přísun finančních zdrojů v podobě výnosu z reklam vysílaných na ČT 2." ³⁵ V roce 2017 byla výše této položky 27, 5 mil. Kč.

Z celkových výdajů SFK, které v roce 2017 činily 52 mil., šla největší část, a to 25 mil. Kč, na podporu projektů v oblasti kultury. Ta se dělí do 9 kategorií³⁶, kde bylo z celkových 437 žádostí podpořeno 413. V rámci propagace české kultury v zahraničí bylo podáno 33 projektů, z nichž Rada nepodpořila pouze jeden.

4.2.3. Podpora zahraničních výjezdů

V Maďarsku tuto podporu umožňuje NKA a cílem žádostí je posílit vazby mezi národními a přeshraničními oblastmi obydlenými Maďary. Zejména proto je teritoriální dosah těchto kulturních aktivit Rumunsko, Srbsko, Slovensko nebo Ukrajina. Dále je cílem rozšířit programy zahraničních organizací, veřejných vzdělávacích institucí a sdružení tak, aby se dostaly do okrajových oblastí a zvýšily

³⁵ Ministerstvo kultury ČR. *Schválený rozpočet na rok 2017*. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/vyrocnizpravy-a-rozpocety-568.html>

³⁶ podpora vzniku a realizace uměleckých děl, ediční činnost, získávání a obnova kulturního dědictví, výstavní činnost, propagace české kultury v zahraničí, pořádání festivalů, podpora kulturních projektů národnostních menšin, podpora neprofesionálních aktivit, ochrana a údržba knihovního fondu

možnost přístupu ke kulturním hodnotám, maďarské literatuře, fotografii a podpořily propagaci filmových děl.

Státní sekretariát pro kulturu (EMMI) podporuje realizaci, maďarských divadelních aktivit v zahraničí, částkou 46 mil. Ft³⁷ (v přepočtu 3,7 mil. Kč). Pro rok 2018 bylo v tomto programu podpořeno 21 a o rok dříve 23 žádostí.

Podpora zahraniční spolupráce funguje také v rámci MKČR a jeho programu na podporu kulturních projektů vysílaných do zahraničí. Výběrové řízení se vyhlašuje dvakrát ročně. První má uzávěrku v říjnu a druhé v dubnu následujícího roku.

Žadatelé mají možnost ucházet se o podporu ve čtyřech základních oblastech:

- projekty z oblasti živého umění a literární projekty vysílané do zahraničí
- projekty z oblasti kulturního dědictví vysílané do zahraničí
- projekty z oblasti současného výtvarného umění, architektury a designu vysílané do zahraničí
- projekty vysílané do zahraničí, obsahově zaměřené na významná česká kulturní nebo historická výročí

Od roku 2008 dosáhl celkový počet podpořených projektů čísla 841 a rozděleno bylo na 133 milionů Kč. V průměru to znamená, že se ročně hlásí kolem 42 projektů, mezi které se rozdělí 6,5 mil. Kč.

O podporu na výjezd a prezentaci konkrétně v Maďarsku žádalo během uplynulých deseti let celkem 31 uskupení. Z toho 17 divadelních projektů bylo podpořeno celkovou částkou 1 644 000 Kč³⁸.

³⁷ údaj z výsledků výběrových řízení na podporu přeshraniční spolupráce maďarského divadla z let 2017 a 2018

³⁸ údaje z výsledků výběrových řízení na podporu kulturních aktivit vysílaných do zahraničí v letech 2008 - 2018 viz. <https://www.mkcr.cz/zahranicni-vztahy-16.html>

5. Česko-maďarské kulturní vztahy

Kulturní spolupráce je významným nástrojem zahraniční politiky a tvoří důležitou součást prezentace států v zahraničí. Vytváří a posiluje pozitivní vnímání jeho obrazu. V ČR v této oblasti funguje odbor veřejné diplomacie, ten zaštiťuje jak vznik bilaterálních dohod, tak spolupráci se zastupitelskými úřady při organizaci kulturních akcí. Ze zpráv o zahraniční politice ČR lze vyčíst, že vztahy mezi Českou republikou a Maďarskem jsou velmi aktivní a stabilní. Každoročně proběhne mnoho diplomatických cest a velkých akcí typu budapeštský Bál Bohemia nebo knižní festival. Ale také velké množství menších akcí jako jsou výstavy, kulturní dny, koncerty nebo promítání s pravidelnou účastí spisovatelů a hudebníků z obou zemí.

Na bázi partnerských měst mezi Českou republikou a Maďarskem kooperuje v současné době 22 měst, posledním z navázaných partnerských vztahů byl v roce 2017 dvojice Brno - Debrecín.

Podle webových stránek Maďarské památky v České republice je na našem území na 50 kulturních památek s maďarskými souvislostmi. Jedná se o hrady, zámky, pamětní desky, sochy nebo i budovy, kostely a muzea.³⁹

5.1. Kulturní aktivity a osobnosti formující oblast česko-maďarské kultury

To že česká kultura není v Maďarsku neznámá dokládá také výčet míst spojených s osobnostmi z české historie. Patří mezi ně například Božena Němcová, Jan Nepomucký, Jan Amos Komenský, Jan Hus. Většinou se jedná o pamětní desky nebo sochy umístěné na místech po celém Maďarsku. Oblíbený spisovatel Jaroslav Hašek má pamětní desku ve městě Balatonfüred. Mezi jeho díla patří také Balatonské povídky, které svědčí o jeho vztahu k tomuto místu. Po spisovateli je mimo jiné pojmenován také mezinárodní vlak EC spojující Maďarsko a ČR.⁴⁰ Bohumil Hrabal, o kterém bude dále ještě řeč, má svou desku vedle Hrabal söröze na Rákócziho třídě. Odhalení této pamětní desky bylo dalším projevem úcty Maďarů k jeho osobě. Pamětní tabule dokonce ctí Hrabalovo přání a byla umístěna tak, aby ji mohly očurávat pejsci.⁴¹

³⁹ MAĎARSKÉ PAMÁTKY V ČESKÝCH ZEMÍCH [online]. [cit. 13.5.2018]. Dostupné z: <http://www.mecs.cz/cz>

⁴⁰ VELVYSLANECTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY V BUDAPEŠTI: *Zajímavá místa v Maďarsku spojená s českými osobnostmi* [online]. 2018, [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/budapest/cz/vzajemne_vztahy/zajimava_mista_v_madarsku_spojena_s.html

⁴¹ *Tamtéž.*

Naproti tomu mezi maďarské osobnosti které své profesní úsilí věnovali aktivnímu prohlubování vztahů mezi českým a maďarským kulturním prostředím, byli např. Szende Riedl, Anton Straka, Oszkár Sárkányi nebo Petr Rákos. Svou pamětní desku má v Dobřanech u Plzně plukovník Norbert Ormai nebo básník Miklós Radnóti na textilní průmyslovce v Liberci.

5.1.1. Literatura

Jedním z nejsilnějších nositelů kulturních hodnot dané země je bezesporu literatura. Historicky to měla maďarská literatura u nás snaží než česká v Maďarsku. V předválečném Československu vycházely překlady děl básnických i prozaických. Mezi nimi např. díla Endre Adyho, Arpáda Tótha, Deszo Kosztolányiho, Tibora Déryho nebo Sándora Máraie. “Oproti tomu v horthyovském⁴² Maďarsku byla česká literatura téměř tabu.”⁴³ Všechny významné knižní překlady do maďarštiny vyšly ve 20. a 30. letech v Pragerově nakladatelství na Slovensku. Jednalo se o díla Karla Čapka, Ivana Olbrachta nebo Vladislava Vančury. V roce 1936 vyšla tamtéž také Antologie s díly Nezvala, Bezruč, Wolkera aj.

Přestože v internetové encyklopedii v sekci maďarští spisovatelé můžeme nalézt přes 200 záznamů, bylo jich bezpochyby ještě mnohem víc. Mezi nejvýznamnější maďarské spisovatele současné doby patří např. Péter Esterházy, Péter Nádas nebo nositel Nobelovy ceny za literaturu Imre Kertész. První jmenovaný nepopíral své výrazné sympatie k české kultuře. Ve svém díle z roku 1990 nazvaném Hrabalova kniha (Hrabal könyve) popisuje svůj obdiv k českému spisovateli. Péter Nádas získal v roce 2003 cenu Franze Kafky a v rozhovoru pro novinky.cz vzpomínal na svou návštěvu v Praze, kde měl v létě roku 1989 svůj první literární večer. Ten tenkrát navštívilo překvapivě velké množství lidí. Samotného Kertézsze to překvapilo jelikož mu do té doby v ČR nevyšel žádný překlad. Zájem o jeho osobu v té době ovšem souvisel i s faktem, že přijížděl ze svobodné republiky.⁴⁴ Imre Kertész je spisovatel, který se do českého povědomí dostal zejména románem Kadiš za nenarozené dítě, tuto knihu také osobně představil v roce 1998 v Maďarském

⁴² nedemokratický režim v Maďarsku v letech 1920 - 1944 pod vedením Miklóse Horthyho

⁴³ Dějiny Maďarska str. 489

⁴⁴ CINGER, František. *Maďarský spisovatel Peter Nádas: rok 68 změnil můj život* [online] Novinky.cz, 2003 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/19081-madarsky-spisovatel-peter-nadas-rok-68-zmenil-muj-zivot.html>

kulturním středisku. Ve svých dílech se zabýval především židovskou otázkou a holocaustem. V roce 2002 obdržel Nobelova cenu za literaturu.

Naproti tomu česká literatura, kterou zná a má doma snad každý Maďar zahrnuje díla Bohumila Hrabala, Vladimíra Párala, Milana Kundery, Václava Havla nebo Jaroslava Haška. “Na programu maďarských divadel najdeme skoro vždycky nějakou adaptaci Haškova románu nebo autorské drama na motivy Švejka.”⁴⁵ Uvedla v rozhovoru pro lidovky.cz Lucie Orbók. Mezi novější spisovatele, kteří se dostali do povědomí maďarské veřejnosti patří Jáchym Topol, Kateřina Tučková, Petra Soukupová, Jaroslav Rudiš, Dora Čechová nebo Marek Toman. Z jejich děl si současné době může maďarská veřejnost přečíst např. Žitkovské bohyně a Vyhnání Gerty Schnirch od Kateřiny Tučkové, Chválu oportunistu Marka Tomana nebo Rudišovu Národní třídu.

Zejména láska, kterou chovají Maďaři k dílu Bohumila Hrabala a ke spisovateli samotnému je přinejmenším udivující. Představitel budapešťského spolku Bohemia Lázsló Polgár řekl při vernisáži hrabalovské výstavy v Nymburce, že Hrabal byl maďarský spisovatel, který jen náhodou psal česky. V roce 2014 zase editor a novinář Zdenko Pavelka prohlásil na knižním veletrhu Svět knihy, že Maďarsko by se mohlo jmenovat Hrabalsko. Není divu, v maďarštině vyšlo celkem 138 různých vydání tohoto spisovatele.

Především díky práci současného vedení Českého centra Budapešť prožívá česká literatura v Maďarsku pozvolný rozkvět. Pod heslem “Nejen Hrabal” začali u nakladatelů usilovat o vydávání současných českých autorů a uvažují o založení vlastního nakladatelství. Jejich úsilí se bezesporu vyplácí, jelikož z původních dvou knih ročně, je to nyní kolem šesti a v roce 2017 jich v Maďarsku vyšlo dokonce devět. Dobrý přehled má o této oblasti České centrum díky každoroční akci Přelož to!. Jejím hlavním cílem je propojování maďarských nakladatelů s překladateli a upozornění na novinky z české literatury.⁴⁶

Nejnověji se ČC zaměřuje na prezentaci a překlady dětské literatury, z níž Maďaři znají samozřejmě především Krtečka. Na letošním dubnovém knižním veletrhu v Budapešti se tedy ČC rozhodlo postavit stánek nazvaný “Nejen Krteček”.

⁴⁵ KOPÁČ, Radim. *Maďaři mají k české literatuře kladný vztah, říká ředitelka Českého centra v Budapešti* [online]. 2018 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/madari-maji-k-ceske-literature-kladny-vztah-rika-reditelka-ceskeho-centra-v-budapesti-gao-/kultura.aspx?c=A180202_102013_In_kultura_jto

⁴⁶ *Tamtéž.*

Představeni byli autoři Tereza Vostradovská se svojí Hravoukou a Petr Stančík se sérií knížek o jezevci Chrujdovi, jejichž knihy v maďarštině vyšly v dubnu 2018.

5.1.2. Překladaelé

Co se literatury týká, není možné opomenout funkci a význam překladatelů bez nichž by obě kultury nemohly najít společnou řeč. Vzhledem k jejich počtu a počtu přeložených knih do obou jazyků uvádím pouze vzorek těch, kteří se v rámci tématu této práce jeví jako nejzásadnější.

István Vörös patří v Maďarsku mezi uznávané autory a překladatele, mimo to vede kurzy tvůrčího psaní a české literatury v rámci maďarské slavistiky. V rámci stáže studoval na Karlově univerzitě. Borbály Csomy a Zsuzsanna Juhászné Hahn, překladatelé již zmíněné Kateřiny Tučkové a Petry Soukupové.

Na otázku jak se vybírají české knihy pro maďarské publikum odpovídá překladatelka a zároveň členka ČC Budapešť Flóra Peťovská v rozhovoru pro rádio Wave, že se těžko pozná, co bude literární senzace a co ne. Naposledy prý sklídl velký úspěch Jan Novák s dílem *Zatím Dobrý* nebo Jaroslav Rudiš.⁴⁷ Jejím posledním počinem je překlad poetické knihy *Pálinka* autora Matěje Hořavy. Marta Pató vidí v překládání z maďarštiny jedno velké úskalí “Občas si myslím, že je nespravedlivé, že překladatelé z maďarštiny nejsou dvojnásobně honorováni, protože maďarská věta je prostě přesně obráceně než česká věta a člověk musí překládat podle myšlenky, nikoliv podle slov.”⁴⁸ Dalším významným překladatelem Bohumila Hrabala je György Varga, který před časem pašoval Hrabalovy samizdatové a exilové knihy přes hranice, aby je mohl přeložit⁴⁹. V roce 2015 vyšla ve spolupráci s ČC sbírka *Přelož mě!* (Současná čeká literatura 2000 – 2015). Koncept publikace ale nebyla zaměřena na knihy, které již v maďarském překladu vyšly, ale naopak na knihy, které ještě v maďarském jazyce chybí.

Z českých překladatelů bych se ráda zmínila o Robertu Svobodovi, jehož překlad knihy Pétera Esterházyho *Harmonia caelestis* se stal vítězem soutěže

⁴⁷ ZBOŘIL, Jonáš. *Překlad je způsob, jak zůstat v kontaktu. Liberatura s Flórou Peťovskou a Lenou Dorn* [online] Český rozhlas Wave, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/preklad-je-zpusob-jak-zustat-v-kontaktu-liberatura-s-florou-petovskou-a-lenou-5985911>

⁴⁸ BLAŽKOVÁ, Markéta. *Marta Pató: Maďaři u Čechů oceňují schopnost sebeironie* [online] e-zpravodaj Univerzity Pardubice, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://zpravodaj.upce.cz/osobnosti/2017/marta-pato/>

⁴⁹ CINGER, František. *Esterházy, de la Motte i Hrabal. Dvacátý ročník veletrhu Svět knihy od čtvrtka do neděle nabízí bohatý program* [online] Novinky.cz, 2014 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/336314-esterhazy-de-la-motte-i-hrabal-dvacaty-rocnik-veletrhu-svet-knihy-od-ctvrtka-do-nedele-nabizi-bohaty-program.html>

Magnesia Litera 2014 v kategorii překlad. Anna Valentová překladatelka děl Pétera Nádase se zase pyšní Cenou Josefa Jungmanna a Státní cenou za překladatelské dílo. Celý život zasvětila maďarštině také Dana Gálová, od 90. let přeložila několik děl Sándora Maraie a maďarštinu dle svých slov pro časopis Respekt považuje za sexy jazyk.⁵⁰ Tomáš Vašut má na kontě básnická díla i překlady Ádáma Bodora a učí na univerzitě v Segedíně. Jiří Zeman uzavírá téma čtenářství slovy: “Zcela jistě vítězí Maďaři, tady je o české literatuře pořád výrazně větší povědomí, než mají Češi o maďarské literatuře.”⁵¹

5.1.3. Film

Největší popularity dosahovala maďarská kinematografie v druhé polovině 70. a celá 80. léta, kdy československá kina pravidelně uváděla v distribuci osm až deset maďarských filmů ročně. V porovnání s ČSR se kinematografie v Maďarsku mohla rozvíjet svobodněji a nebyla tolik omezována politickými podmínkami či zákazy.

Do tzv. “svaté české trojice” patří mimo pivo a Hrabala také filmy Jiřího Menzela, které Maďaři milují. První kontakt Jiřího Menzela s Maďarskem byl v 80. letech, kdy přijal nabídku režirovat v budapešťském divadle. Jeho snímky *Ostře sledované vlaky*, *Postřižiny*, *Vesničko má středisková* nebo *Slavnosti sněženek*, mají svůj maďarský dabing. Často je zván jako host nebo člen mezinárodních porot v rámci filmových festivalů v Maďarsku. V roce 1998 se uskutečnil festival Menzelových filmů k jeho šedesátinám a v roce 2005 proběhlo promítání spolu s filmy Jana Svěráka. Mezi další známé české filmy v Maďarsku patří např. *Pelíšky*, *Kojla*, *Osudy dobrého vojáka Švejka*, díla Jana Švankmajera, Miloše Formana nebo koprodukční snímek Juraje Jakubiska o uherské hraběnce, *Bathory*.

Když se řekne Maďarsko, Češi si asi nejdříve představí klobásy, potom lázně a nakonec Balaton. Do maďarských kulturních symbolů by se ale dali zařadit třeba herci János Bán a Vica Kerekes nebo seriál *Smolíkovi*.

Nepostradatelnou součástí maďarské kultury, která ovlivnila české rodiny, byla zcela jistě kultovní *Rodina Smolíkova* (v originále *Mézga család*). Seriál, který se vytvářel v letech 1968 - 1978 byl přeložen do šesti jazyků a spolu s ČSR

⁵⁰ NEZBEDA, Ondřej. *Zemřela Dana Gálová, Jež překládala navzdory amyotrofické laterální skleróze* [online] Respekt 2015 [cit.12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/tydenik/2015/32/nikdy-jsem-se-neptala-proc-ja>

⁵¹ MOTTÝL, Ivan. *Ostrava trpí podobnou frustrací jako Budapešť, říká překladatel Jiří Zeman* [online] Ostravan, 2016 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.ostravan.cz/31807/ostrava-trpi-podobnou-frustraci-jako-budapest-rika-prekladatel-jiri-zeman/>

zabodoval i v NDR. Tvůrci scénáře byli József Romhányi a József Nepp. Zajímavostí je, že v seriálu byla všechna jména přeložena z maďarštiny do češtiny, kromě Pišty Hufnágla, jemuž zůstalo originální pojmenování.

V roce 2005 přinesla maďarská média informaci, že se chystá návrat slavné rodinky z budapeštského činžáku. Na výrobě nových příběhu se mělo začít již v roce 2006, ale nedostatek financí a následná hospodářská krize prozatím náročný projekt zmrazily.⁵²

Z filmového světa zná české publikum také jméno režiséra Györgyho Pálfiho, který se proslavil díky pěti celovečerním filmům. V roce 2009 uvedl na 44. Karlovarském festivalu svůj film *Nejsem tvůj přítel*. Do české distribuce se dostal také unikátní snímek *Revizoři* režiséra Nimróda Antala z roku 2003. Mrazivý příběh, který je zasazený do prostředí maďarského metra pojednává o nelehkém životě zdejších pracovníků.

Vesničko má středisková je film z roku 1985, který se může pyšnit oscarovou nominací. Režisér Jiří Menzel a herec János Bán se poprvé střetli o pět let dříve při natáčení celovečerního filmu *Každou středu*. O rok později spolu v divadle Katona Jozsef színház zkoušeli představení *Král jelenem*. „V tom představení hrál János Bán, kterému Jiří Menzel říkal Janík, a po skončení zkoušky řekl: „Já bych Janíka chtěl do filmu, který teď budu točit. A to se taky stalo.“⁵³ Vzpomíná po letech překladatelka Dománová. Dle jejích slov úspěch tohoto filmu jak u maďarského tak u českého publika tkví v jeho nadčasovosti, humoru a lidskosti.

Zástupkyní mladší generace je Vica Kerekes. Herečka maďarského původu natočila už přes 40 celovečerních filmů a pro české diváky je známá zejména z filmů *Nestyda*, *Muži v naději* nebo *Anděl páně 2*. Paradoxně je u nás mnohem známější než v rodné zemi, kde také natáčí a hraje v divadle.

Povědomí o filmové kultuře podporují i dva filmové festivaly. Prvním je Československý filmový karneval. Akce ČC Budapešť pořádaná v budapeštském kině Toldi probíhá ve spolupráci se Slovenským institutem. Druhou přehlídkou je Filmový festival zemí V4, který má za cíl představit to nejlepší a nejnovější z tvorby zainteresovaných zemí.

⁵² MAŇÁK, Vratislav. *Smolaři Smolíkovi a návrat, který se nekonal* [online] Česká televize, 2011 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1252080-smolari-smolikovi-a-navrat-ktery-se-nekonal>

⁵³ *Když byli Labuda a Bán bez tlumočení a nemohli se domluvit, používali pantomimu* [online] Kulturní Noviny, 2018 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.kulturni-noviny.cz/nezavisle-vydavatelске-a-medialni-druzstvo/archiv/online/2018/2-2018/kdyz-byli-labuda-a-ban-bez-tlumoceni-a-nemohli-se-domluvit-pouzivali-pantomimu>

5.1.4. Hudba

Pro Čechy je asi nejznámějším hudebním uskupením maďarská kapela Omega. Poprvé koncertovala v Praze v roce 1972 se skupinou Olympic a v roce 2017 zde oslavila 55 let od založení. Její nejznámější skladbou je *Gyöngyhajú lány*, kterou přezpíval Aleš Brichta pod názvem Dívka s perlami ve vlasech. Další rocková kapela, která byla velmi dobře známá v tehdejší Československu byla Lokomotiv GT. Její člen Gábor Presser napsal hudbu k jedné z prvních rockoper podle knižní předlohy Tibora Déryho *Smyslená reportáž o americkém pop-festivalu*, která měla premiéru v roce 1973 v maďarském Vígsházou a o čtyři roky později hostovala v Národním divadle v Praze. Českou premiéru měl tento rockový muzikál v královéhradeckém divadle Vítězného února v režii Miroslava Vildmana v roce 1975. Dalších uvedení se dočkal například v roce 1984, kdy jej připravili studenti herectví pražské DAMU pod vedením Petra Poledňáka nebo v roce 1986 v režii brněnského Stanislava Moši. Čeští hudebníci se již několikrát účastnili také slavného budapešťského festivalu Sziget. V roce 2014 hudební uskupení Dva, rok poté mladá kapela Mydy Rabycad a minulý rok zpěvačka Klára Vytisková.

5.1.5. Kulturní aktivity

Kulturních aktivit, které prezentují nějakou oblast české nebo maďarské národa se na území obou zemí odehrává mnoho a mnoho. Za všechny tedy zmíním pouze demonstrativní výčet.

Výstavy

Výstava *Za všedností* s podtitulem *Divadelní architektura ve střední Evropě* proběhla nejprve od března do května 2010 v Hereckém muzeu Gizi Bajorové v Budapešti a poté se na měsíc přesunula do prostor Národní technické knihovny v Praze. Studenti architektonických škol dostali za úkol vytvořit projekt na nové divadlo pro slovinskou metropoli. Studentské návrhy vznikly v České republice, Slovinsku, Maďarsku, Polsku a na Slovensku v rámci mezinárodního workshopu *Divadelní architektura – vize a možnosti 2009*.⁵⁴

⁵⁴ THEATRE-ARCHITECTURE: *Za všedností - Výstava divadelní architektury ve střední Evropě* [online]. 2010 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.theatre-architecture.eu/cs/madarsko.html>

V roce 2009 proběhla ve spolupráci IDU a Divadelního ústavu a muzea v Budapešti výstava fotografií divadelního fotografa Viktora Kronbauera s názvem Pět vybarvených. Druhou prezentaci představil autor také v rámci festivalu Csekkold! v roce 2015. Na mezinárodní výstavě divadelní fotografie Triennale získal zlatou medaili za fotografie inscenace Shakespearova Macbetha v režii Róberta Alföldiho, s níž hostovalo maďarské divadlo Budapešti Kamaraszínház na Mezinárodním festivalu Divadlo v Plzni v roce 2003.

Dny maďarské kultury

Putovní akci pořádá každoročně Svaz Maďarů žijících v českých zemích. Za dobu své existence s tato akce odehrála například v Kutné Hoře, Ostravě, Lovosicích nebo v roce 2016 v Praze. V Kroměříži roce 2009 byla na Dnech maďarské kultury uvedena i rocková opera Ukřižovaný, v podání maďarského Rockového divadla. Dny české kultury naopak v Maďarsku proběhly již ve městech Szeged, Veszprém, Debrecín, Tatabány, Szolnok nebo Eger.

5.1.6. Nadace Open society fund

Známým americkým finančníkem maďarského původu je George Soros. V současnosti znegativizovaný především v předvolební kampani Viktora Orbána. Soros je ovšem především mecenáš a zakladatel Open Society Foundations (OSF), který pomáhá nevládním neziskovým organizacím. Mezi léty 1981 a 1989 výrazně finančně pomáhal Nadaci Charta 77. František Janouch pro MF Dnes vzpomínal na jejich druhé setkání, kde mu Soros pověděl: *“Že prý koukal na činnost Nadace Charty 77, zajímá ho to a rád by ji podpořil. Pak se na mě podíval a řekl: Kolik chceš?”*⁵⁵ Nadace v 80. letech pomáhala příslušníkům rodin perzekvovaných či poznamenaných komunistickým režimem v ČSR nebo pomáhala rozmnožovat samizdatovou literaturu.

Od roku 1996 pořádala Sorosova nadace Soros Studio Theatre Days, což byla akce která ukazovala nejlepší studiové a alternativní představení z divadel podporovaných Sorosovou nadací. V roce 2002 nadace tyto dny uspořádala již po sedmé. Výherce festivalu dostal odměnu ve výši 1 milionu Ft (80 000 Kč), která byla použita k vytvoření nového představení nebo k prezentaci představení vítězné

⁵⁵ PLESL, Jaroslav; KOLÁŘ, Petr. *Soros podporoval chartisty, Klaus překazil jeho plán, říká fyzik Janouch*. Mladá fronta DNES. 7.4.2018.

produkce na zahraničním divadelním festivalu. Tuto cenu získalo také představení divadla Krétakör W-Work Circus v režii Árpáda Schillinga, které bylo k vidění v roce 2002 na festivalu v Plzni. V roce 1996 bylo obdrženo 206 žádostí, z nichž 111 obdrželo podporu. Celkem se rozdělilo 33 212 500 Ft (2,7 mil. Kč.).

Nadace Open Society Fund Praha vznikla v roce 1992 a celých 20 let fungovala v rámci mezinárodní sítě Open Society Foundations. V roce 2012 z ní vystoupila a stala se nadací zcela nezávislou. Provozuje program Open Society Cultural Link a program na podporu Performing arts, jejichž koordinátorkou byla do roku 2003 Marta Smolíková. Ty jsou určeny pro kulturní spolupráci střední a východní Evropy. Nadace OSF stála v 90. letech u zrodu mnoha významných českých projektů z oblasti divadla, tance i filmu. Mezi nimi Festival pohybového divadla a tance Čtyři dny v pohybu, Tanec Praha nebo Mezinárodní filmový festival Jeden Svět. Podporovala také výtvarné umělce jako například Davida Černého, Milana Caise, Krištofa Kinteru nebo Františka Skálu.

“Smyslem programu je integrovat umělce a umělecké organizátory do mezinárodní spolupráce, která může být v budoucnu na nadaci nezávislá, jak organizačně tak finančně.”⁵⁶ Během prvních sedmi let podpořila nadace 118 projektů konaných v ČR, pomohla české účasti na 211 projektech konaných v zahraničí a rozdělila celkovou sumu 16,5 milionu korun.

Další aktivitou bylo Sorosovo centrum současného umění Praha. Centrum se osamostatnilo v roce 1997 a od roku 1999 působí pod názvem Nadace a centrum současného umění Praha. Realizuje také grantový program, který od počátku v roce 1993 do roku 2017 podpořil 687 grantů v celkové částce 46 417 000 Kč.

V souvislosti s aktuálním tlakem Viktora Orbána OSF v dubnu 2018 oznámila, že hodlá své sídlo přesunout z Budapešti do Berlína. Po následném prohlášení premiéra Orbána, že boj proti liberální ideologii prosazované nadací OSF bude pokračovat bez ohledu na to, kam se její sídlo přesune, ale údajně s odchodem vyčká na přijetí nového zákona o neziskových organizacích.⁵⁷

⁵⁶ Open society fund. *10 let Nadace Open society fund Praha*. str. 91. Dostupné z: http://osf.cz/wp-content/uploads/2015/08/OSF_10let.pdf

⁵⁷ ČTK. *Soros kapituloval před Orbánem. Jeho nadace odchází z Maďarska* [online]. iDnes.cz, 2018 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://zpravy.idnes.cz/george-soros-nadace-madarsko-open-society-foundation-viktor-orban-odchod-1lk-/zahranicni.aspx?c=A180419_213731_zahranicni_hm1

5.2. Vzdělávání

Hungaristika

Po zrušení studijního oboru Hungaristika a Ugrofinistika na Masarykově univerzitě v Brně je v současné době jedinou takovou vzdělávací institucí Katedra středoevropských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Ta nabízí vedle dalších tří jazykových oblastí také možnost studia maďarského jazyka a literatury na vysokoškolské úrovni. Zabývá se především maďarskou literaturou 19. a 20. století, translatoologií, oblastí maďarské lingvistiky a praktické výuky nebo výukou maďarských dějin. Kromě toho se věnuje překladům z češtiny do maďarštiny, kultuře a umění. I přes netradičnost tohoto jazyka pořádá kurzy maďarštiny pro veřejnost také několik jazykových škol, mezi nimi např. Spěváček, Lingua Sandy nebo jazyková škola specializovaná na “ostatní” jazyky.

Významným českým hungaristou byl Prof. Richard Pražák (1931–2010), mimo jiné první velvyslanec České republiky v Maďarsku (1994–1998), byl profesorem na brněnské univerzitě a svůj život zasvětil zkoumání česko-maďarských vztahů. Díky němu má ČR na 15 odborných publikací týkajících se této tematiky. Pražák viděl maďarský fenomén jako historicky proměnlivý ovšem spatřoval v něm značné přínosy pro českou kulturu.⁵⁸

Bohemistika

Maďarská bohemistika jako samostatná vědní disciplína oslavila v roce 2005 padesáté výročí své existence. Její začátky sahají do roku 1955, kdy byl otevřen na katedře slovanských jazyků budapešťské Univerzity Eötvöse Lóránda (ELTE) obor český jazyk a literatura. Od konce padesátých let se bohemistikou zabývají také někteří badatelé v Maďarské akademii věd, např. László Sziklay, Endre Bojtár či Tamás Berkes.

I v Maďarsku se snížil počet škol, které poskytují vzdělání v oblasti českého jazyka. Z původních tří, jsou nyní dvě. Dle vedení ČC Budapešť jsou “v Maďarsku dvě bohemistiky. Té starší, na budapešťské Univerzitě Lóránda Eötvöse, je třiašedesát, té mladší, na Segedínské univerzitě, teprve jedenáct. V Segedíně

⁵⁸ POSPÍŠIL, Ivo. *Richard Pražák: Má maďarská cesta. Česko-maďarský kontext středoevropských kulturních dějin* [online]. Proudy, 2014 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://www.phil.muni.cz/journal/proudy/filologie/recenze/2014/2/pospisil_praza_mamadarskacesta.php

je možné jenom bakalářské studium, zato pod vedením skvělého lektora a překladatele Tomáše Vašuta. Studentů tam sice není mnoho, ale je velká šance, že jejich nadšení pro český jazyk a kulturu bude díky Tomášovi trvalé. V Budapešti je bohemistika o dost konzervativnější, výuka se orientuje spíš na teorii než praxi.”⁵⁹

Jak již bylo řečeno na výuce českého jazyka se podílí také ČC. Pořádá trimestrální výukové kurzy a iniciovalo také překladatelský seminář, který proběhl již podruhé. Pozitivní zprávou je tak fakt, že je vychodávána budoucí generace překladatelů, bez nichž by česká literatura v Maďarsku nebyla. ⁶⁰

⁵⁹ KOPÁČ, Radim. *Maďaři mají k české literatuře kladný vztah, říká ředitelka Českého centra v Budapešti* [online]. 2018 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/madari-maji-k-ceske-literature-kladny-vztah-rika-reditelka-ceskeho-centra-v-budapesti-gao-/kultura.aspx?c=A180202_102013_In_kultura_jto

⁶⁰ *Tamtéž.*

6. Česko-maďarský dialog

Mezikulturní dialog podporují bezpochyby také tématické weby a spolky, které dávají prostor diskuzi, sdružování lidí se společnými zájmy a napomáhají vzájemné výměně informací. Díky nim může probíhat propojování mezi českými a maďarskými obyvateli. Vzhledem k početné maďarské menšině v České republice jsou spolky zaměřeny víceméně právě na tuto skupinu.

6.1. Tématické weby

Szláv textus

Název tohoto internetového časopisu je v překladu Slovanský textus. Na svých stránkách se představuje slovy “Vše co jste vždy chtěli vědět o slovanské literatuře, hudbě, filmech a kultuře. Průvodce mořem slovanských textů. Recenze knih, překlady, eseje, rozhovory, aktuální zprávy, události.”⁶¹ Portál vznikl v roce 2013 s cílem informovat maďarské čtenáře o publikacích současné slovanské literatury, a to nejen knih, ale také kritik, esejí, studií a rozhovorů s autory. Je to zároveň místo, kde mohou čtenáři najít informace o průběhu promítání slovanských filmů, konání divadelních představení, koncertů, výstav, festivalů a dalších kulturních akcí. Je to tedy jeden z mála zdrojů zaměřených na prezentaci a šíření povědomí o české kultuře a jejich aktivitách v Maďarsku. Editor Orsolya Németh a přispěvatelé Gábor Hanzelik, Radmila Hrisztov, Viktor Vas, Áron Zöldy úzce spolupracují se Slovenským Inštitútem a Českým centrem v Budapešti.

Maďarské kulturní informační centrum

Maďarské kulturní informační centrum je portál zřízený brněnským Svazem Maďarů v roce 1995. Je určený Maďarům žijícím v Brně a okolí. Informuje především o kulturních akcích, ale také o pracovních příležitostech pro maďarsky mluvící zájemce. Široké veřejnosti nabízí komplexní informace spojené s Maďarskem, tipy na cestování a další turistické informace. Prostřednictvím webových stránek nabízí služby jako jsou překlady nebo tlumočení.

⁶¹ SZLÁV TEXTUS: *A természetfölötti és a realitás találkozása* [online]. 2018 [cit. 12.5. 2018]. Dostupné z: <http://szlavtextus.blog.hu>

6.2. Spolky

Spolky a organizace Maďarů na území České republiky

Kazinczy Ferenc Diákklub

Studentský klub Kazinczy a svaz maďarských studentů KAFEDIK vznikl v roce 1969. Jeho cílem je spojit maďarsky mluvící vysokoškolské studenty se studenty v brněnské metropoli a organizovat společné programy. Klub má v současné době více než 200 členů z nichž většina pochází ze Slovenska, ale registruje i české nebo maďarské členy. Mezi tradiční akce patří "slavnostní imatrikulace studentů prvních ročníků, Mikulášská party, Sportovní den s vařením guláše, přednášky a představení amatérů i profesionálů, filmový klub, výlety nebo přátelské posezení u piva."⁶² Od počátku KAFEDIK úzce spolupracuje s dalšími maďarskými studentskými organizacemi a zároveň je jedním ze zakládajících členů studentské sítě Diákhálózat v Bratislavě. Řada programů je pořádána ve spolupráci se Svazem Maďarů Brno.

Ady Endre Diákkör

Pražským kolegou KAFEDIKu je Studentský kroužek Endre Adyho. Vznikl v roce 1957 a informuje o novinkách ze života pražských studentů. Počet členů je proměnlivý, ale konečné číslo se stejně jako v Brně pohybuje kolem 200 studentů. AED pravidelně pořádá "kulturní setkání". Mezi nejoblíbenější patří např. podzimní a jarní fotbalové turnaje a šampionáty ve stolním tenise. Nedílnou součástí života klubu jsou společné návštěvy muzeí či divadel, zasedání studentské sítě nebo čtvrtěční pití piva Na Hrádku. Aktuálním předsedou spolku je Adam Sándor. Podporu dostávají studenti mimo jiné od hlavního města Praha a maďarského Ministerstva pro lidské zdroje.

Prahuka

Spolek Pražská hungaristická kavárna pořádá pravidelná setkání každý pátek v 15:00 v místnost č. 341 v Celetné ulici č. 20 na Praze 1. Na svých facebookových stránkách zvou k setkávání hungaristů a jejich přátel a prostřednictvím této skupiny diskutují o aktuálních tématech nebo vyměňují zkušenosti a informace či slovníky.

⁶² KAZINCZY FERENC DIÁKKLUB: *Čeština* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://kafedik.net/cestina/>

Iglice

Tento spolek maďarských rodičů v Praze pracuje za podpory Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Sdružení Iglice oslavilo v roce 2012 deset let existence. Snaží se vytvářet vhodné prostředí pro rodiny s dětmi, které žijí v Praze a jejím okolí. Nabízí nejširší škálu maďarské kultury a aktivity spojené s maďarským jazykem a dětem maďarsky mluvících rodičů pomáhá zábavnou formou procvičovat jazykové schopnosti. Iglice pořádá nejrůznější kulturní vyžití, jako jsou divadelní a hudební představení, víkendové nebo letní tábory a workshopy zaměřené na lidový tanec, cirkus nebo skauting.

Spolky a organizace Čechů na území Maďarska

Klub přátel Bohemia

Vzhledem ke skutečnosti, že česká národnostní menšina v Maďarsku dosud oficiálně neexistuje sdružuje Přátelský kruh Bohemia přátele České kultury žijící v Maďarsku. Jedná se o jediný spolek, který takto aktivně působí na maďarském území. Sdružení bylo založeno v roce 1993 a má své sídlo v Budapešti. Vedení Přátelského kruhu Bohemia se skládá především z Maďarských občanů, ale mezi členy jsou i Češi, kteří žijí v Maďarsku.⁶³ Podle jedné z členek Evy Molnárové měl v roce 2008 krajanský spolek zhruba 400 členů a vítáni jsou i čeští hosté, kteří se v Budapešti potřebují narychlo zorientovat.⁶⁴ Od svého založení se podílí na aktivním šíření české kultury na území Maďarska. Pravidelně pořádá tematické výlety do České republiky, dvakrát ročně vydává časopis Bohemia, učebnice s českou tematikou nebo organizuje Český ples každoročně konaný v Budapešti. Od dubna 2016 je předsedou Szabó Gábor a spolkové hodiny jsou každou středu mezi 18 a 21 hod. v Bem söröző.

V českém i maďarském prostředí funguje také nespočet internetových portálů mapujících turistické nebo kulturní aktivity. V Budapešti funguje také krajanský literární a společenský spolek Švejkův klub, jehož předsedou je László Váradi.

⁶³ BOHEMIA BARÁTI KÖR: *Magyarország* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://bohemiabk.hu/home/page.php?4>

⁶⁴ KRAJANE.NET: *Eva Molnárová: říká se, že jsem reinkarnovaná krajanka* [online]. Český rozhlas Praha, 2008 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.krajane.net/articleDetail.view?id=1226>

Cenu Gratias agit za šíření dobrého jména v zahraničí (v Maďarsku) dostal v roce 2003 a 2005 od Ministerstva zahraničních věcí ČR Spolek přátel Bohemia a Kolektiv učitelů Bohemistiky na Univerzitě ELTE v Budapešti.

7. Divadelní tvorba a typy kooperace

7.1. Pozice divadla v kultuře

“Pozice divadla ve společnosti je neoddiskutovatelná. V historii českého národa sehrálo významnou roli, bylo a je živým fórem, komunikačním prostředkem, místem setkání, nositelem zábavy a poučení, za komunistického režimu pak i jedním z mluvčích požadavků na svobodu.” (Jana Švubová)

Institucionalizovaná divadelní kultura se v Maďarsku začala utvářet v 60. let 20. století. V roce 1958 vznikl v Budapešti Divadelní institut a postupně se připojila také další města. Další střediska divadelní kultury tak mimo Budapešť vznikla v Šoproni, Gyúru, Debrecínu, Segedínu nebo Pétkostelí. Podobně jako v Maďarsku bylo v České republice centrem divadelního života především hlavní město. Ovšem ostatní města (Brno, Hradec Králové, Plzeň a další), ho zejména v posledních letech velmi kvalitně vyvažují a naplňují divadelní význam na regionální úrovni.

7.1.1. Pozice divadla po změně režimu po r. 1989

Divadelní struktura, která byla v Maďarsku vytvořena v roce 1949 zůstala v podstatě neměnná až do roku 1989. V Budapešti fungovalo 10-12 repertoárových divadel a stejný počet i na oblasti. Po revoluci v roce 1990 k zásadní změně struktury nedošlo. Vzrostl počet divadel, objevila se nová divadla či nová menší alternativní uskupení a zároveň byl pozměněn způsob financování. V roce 2010 fungovalo v hlavním městě i na oblasti celkem 30 repertoárových divadel. Divadla přešla pod správu a financování měst. Výjimku tvoří pouze Národní divadlo a Opera, které zůstaly státní. Vedle toho existovalo v Budapešti cca 35 malých tanečních, alternativních souborů. Mimo hlavní město cca 10. Loutkových divadel se ustanovilo celkem 10, z toho 2 v Budapešti.

V současné době je teda skladba příjmů maďarských divadel z veřejných zdrojů stát, město a vlastní příjmy (tržby, sponzoring, reklama). Pokud není divadlo zřizováno místní samosprávou musí žádat, podobně jako v České republice o grantovou podporu a tím udržovat svou činnost. K tomu slouží především NKA. Soukromý sektor kultury je mimo vlastních výnosů financován z části také ze státních peněz nebo územně samosprávných celků jako jsou města nebo městské části.

V maďarských divadlech se mimo klasických dramatických kusů hrají také divadelní adaptace slavných prozaických děl a stále více se na repertoáru objevují hry mladých maďarských autorů.

Mezi divadla, která si zakládají na svém statutu "umělecké scény" patří především Katona József színház nebo Radnóti színház. Repertoár, který cílí na široké publikum (muzikály, operety) především kvůli své velké kapacitě volí divadla Víg színház a Madách színház. Naproti tomu čistě komerční inscenace můžeme shlédnout v József Atilla színház, Pest színház, Madách Kamaraszínház, Vidám Szánpad či v Karinthy színház. Experimentální scénu velmi kvalitně zastupují divadla Merlin, Stúdió K, Székényi, MU a samostatnou kapitolou je divadlo Bárka, které propojuje vlastní repertoár, stagionový provoz, ateliéry a činnost společenského domu. Z významných oblastních divadel můžeme jmenovat např. Divadlo v Kaposváru, Nyiregyházu, 3. Színház v Pécsi. Zásadními změnami prošla v pol. 90 let dvě divadla. Zrušeno bylo repertoárové Divadlo Thália a byla založena stagiona stejného jména. V budapešťském Új színházu došlo z politických tlaků k výměně ředitele a rozpadu uměleckého souboru pod vedením

Rozšířeným problémem je v divadelní oblasti skladba publika. V současné době se maďarská divadla potýkají s tím, že chybí nároční diváci, kteří by stáli o umělecká ztravnění a uměli je ocenit. Někteří si zase z důvodu vysoké ceny vstupného nemohou mnohdy divadelní zážitek dopřát. Další skupinou jsou diváci hledající v hledišti oddech a pobavení. Publikum alternativních souborů tvoří většinou nepřilíš majetní intelektuálové. Divadla tedy z hlediska prosperity a pro divácký úspěch musí leckdy ze své umělecké úrovně slevovat. "Nejmarkantnějším projevem komercializace je převaha hudebních žánrů v programech divadel. V současnosti panuje mezi divadelníky obecně rozšířená domněnka, podle které se snadněji prodávají klasikové, pokud jsou zhudebněni a obohaceni o vložené písně."⁶⁵ K tomuto trendu bylo dohnáno i konzervativní Národní divadlo, které postupem času začalo uvádět i muzikály či zpěvohry.

Naproti tomu v českém prostředí ke změnám po roce 1989 docházelo. V roce 1978, kdy bylo dle Divadelního zákona č.33/1978 Sb. výhradním provozovatelem divadel pouze ministerstvo a krajské národní výbory. To znamená, že do roku 1989 platil v ČSR státní monopol. Divadelní tvorba podléhala cenzuře a aby se mohlo zkoušet, musel být schválený text. Problém tím nastal v divadlech, jejichž práce byla založena na improvizaci. Podle Nekolného v současné době neexistuje žádný

⁶⁵ NÁNAY, István. *Proměny maďarského divadla*. Svět a divadlo, 1/2001. str. 82.

předpis, ve kterém by bylo prostředí divadla nějak ukotveno, jelikož poslední divadelní zákon byl zrušen v roce 1995.⁶⁶

Po roce 1989 započala transformace divadelního systému, bylo provedeno odstátnění divadel a většina z nich přešla pod ochranná křídla měst. S tím byla ovšem spojena povinnost a tíže jejich financování. Do správy krajů se přesunula pouze tři česká divadla.⁶⁷ Začal zároveň vznikat soukromý sektor a nová divadelní, taneční a alternativní uskupení. Divadelních subjektů bylo přibližně třikrát více než v 90. letech, počet diváků ovšem zůstal stejný. Nastala tedy svoboda divadla a tvůrčí činnosti, ale vzhledem k úbytku publika přecházela divadla k populárním hudebním žánrům a docházelo k částečné "bulvarizaci".

V roce 2002 přišla první fáze transformace, do které se dobrovolně zapojilo Divadlo Archa, Činoherní klub a Divadlo Semafor. V roce 2004 se připojilo Dejvické divadlo, v roce 2005 Divadlo Šumperk, Městské divadlo Most a Divadlo Petra Bezruče, v roce 2006 Klicperovo divadlo.

Přibližně 1/4 publika je obsluhována divadly působícími v podnikatelském sektoru. Co se týká repertoáru je různorodý a nabízí široké spektrum. V České republice působí velké množství divadel, které je možné rozlišit dle dramaturgického zaměření. Na pomezí komerce a umění je to např. Divadlo Na Fidlovačce, Divadlo bez zábradlí či Divadlo Bolka Polívky. Mezi vynikající mimopražská divadla patří Klicperovo divadlo v Hradci Králové, Ostravské Divadlo Aréna, Brněnské Hadivadlo nebo Husa na Provázku. V Praze se nyní mezi vrcholné umělecké soubory řadí Dejvické divadlo, Divadlo v Dlouhé, Činoherní klub, Divadlo Na zábradlí ale vzestup zaznamenalo také Národní divadlo. Nezapomíná se ovšem ani na dětského diváka, jemuž patří repertoár v královéhradeckém Divadle DRAK, v Divadle Alfa Plzeň nebo v Naivním divadle v Liberci. Své místo na divadelní scéně mají také alternativní soubory napříč celou republikou jako jsou Continuo, Alfred ve Dvoře, MeetFactory nebo brněnský BuranTeatr a Divadlo Feste.

V obou státech nastal problém se změnou života směrem ke konzumní zábavě. Televize a DVD, nabídli nové možnosti a do divadla se navíc už nemuselo chodit na „něco co je zakázané“. Naštěstí na konci 90. let nastal opětovný příliv publika.

Po rozdělení ČSR nenastala v divadelním prostředí žádná změna, systémy už tehdy fungovaly odděleně.

⁶⁶ NEKOLNÝ, Bohumil. *Divadelní systémy a kulturní politika*. Praha: 2006, ISBN 80-7008-197-X.

⁶⁷ Horácké divadlo Jihlava, Těšínské divadlo, Divadlo Oskara Nedbala Tábor

Statistika ČR

Pro srovnání divadelního prostředí obou zemí zde uvádím několik statistických údajů.

V České republice bylo v roce 2016 dle šetření NIPOSu⁶⁸ celkem 175 divadel, která zřizovala celkem 193 souborů a ve svém repertoáru měla 3 186 titulů. Z tohoto počtu bylo 708 inscenací uvedeno v premiéře. V České republice bylo odehráno 30 891 představení, která shlédlo rekordních 6,4 mil. diváků. Dalších téměř 300 tis. diváků navštívilo 837 zájezdových představení odehraných v zahraničí.⁶⁹ V roce 2016 byl celkový počet divadel (vč. stagion) 241 a počet jejich stálých scén 316.

Za uplynulých dvacet let se počet divadel v ČR víc než dvojnásobill,⁷⁰ počet odehraných představení se rok od roku zvyšuje a divácký zájem stoupl o necelý jeden milion lidí. Každý večer divadla v celé ČR nabídnou až 40 tis. míst.

Tabulka č.1.: Statistické údaje za oblast divadla v České republice

rok	počet divadel	počet představení	počet diváků (v tis.)	počet sedadel
2010	151	26 883	5 805	36 648
2011	153	27 959	5 794	37 622
2012	153	27 526	5 699	36 789
2013	152	27 500	5 896	39 616
2014	152	27 533	6 108	40 469
2015	155	28 519	6 269	41 872
2016	175	30 891	6 437	42 815

⁶⁸ Národní informační a poradenské středisko pro kulturu

⁶⁹ údaje z dokumentu NIPOS - Divadla 2016, výběr ze základních statistických údajů o kultuře v České republice Dostupné z: <https://statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2017/11/Statistika-2016-divadla.pdf>

⁷⁰ v roce 1997 byl počet divadel (bez stagion) 86

Statistika HU

Situace v divadelní síti Maďarska je překvapivě velmi podobná a srovnatelná jako v České republice. V roce 2016 bylo spočítáno celkem 179 divadel. Z toho 99 v hlavním městě, 71 oblastních divadel a 9 na vesnicích. Přes 28 000 představení za rok shlédlo víc než 7 milionů diváků. K tomu je nutno připočítat dalších 1 426 zahraničních představení odehraných ve 42 zemích, které vidělo víc než milion diváků. V zahraničí je o maďarskou tvorbu každoročně největší zájem v Bratislavě, Německu, Rumunsku, ale i jinde ve světě.⁷¹

Vznik nových divadel a jejich počet rostl od roku 1990 rychleji než u nás a dnes je jejich konečný součet čtyřnásobný. Dle maďarského Centrálního statistického úřadu je celkový počet divadelních scén po celé zemi na 335. “Díky tomu si může divák každý večer v Budapešti vybrat v průměru z asi třiceti - žánrově, obsahově i umělecky odlišných představení.”⁷²

Tabulka č.2.: Statistické údaje za oblast divadla v Maďarsku

rok	počet divadel	počet představení	počet diváků (v tis.)	kapacita
2010	143	19 188	4 580	34 000
2011	170	21 185	4 735	34 000
2012	167	21 677	5 128	41 000
2013	164	23 381	5 824	39 000
2014	168	25 625	6 462	46 000
2015	170	26 473	6 738	53 000
2016	179	28 660	7 146	59 000

⁷¹ údaje dle dokumentu Statisztikai tükör - Központi statisztikai hivatal (Centrální statistický úřad). Dostupné z: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/szinpad16.pdf>

⁷² NÁNAY, István. *Maďarské divadlo na přelomu tisíciletí*. Svět a divadlo, 2/2002. str. 112.

7.2. Spolupráce Činoherního klubu a Katona József Színház

Jedním z předrevolučních souborů kamenných divadel, který navázal kontakt a spolupráci na poli českého divadla, konkrétně s pražským Činoherním klubem, byl soubor budapešťského Katona József Színház. Díky tomuto propojení docházelo a stále dochází k nepravidelnému hostování a výměně tvůrců zejména z řad režisérů. Nepochybně se jedná o jedno z věhlasných maďarských divadel, které si zakládá na vysoké umělecké kvalitě. Oproti jiným divadlům upřednostňuje jako nositele umění člověka a nezaměřuje se na politické proklamování. Zajímavá na něm je také týmová spolupráce a vedení k umělecké rovnocennosti, která nevyzdvíná jednotlivce.⁷³ Vzhledem k okolnostem okolo maďarského Národního divadla, které po část historie jako instituce neexistovalo, nahrazovalo divadlo Katona József Színház do jisté míry jeho pozici. Divadlo spolupracuje na mezinárodní úrovni s mnoha soubory a na svých zájezdech se již podívalo do více než 60 zemí světa. Ovšem první zahraniční zájezd ve své existenci vedl soubor KJS v roce 1985 do Prahy.

Dlouholeté neformální kontakty mezi Činoherním klubem a KJS vznikly už v polovině osmdesátých let. Základ byl přitom prostý, podobná divadelní poetika a skutečné přátelské vztahy. Zmiňovaný první zájezd v roce 1985 byl s inscenacemi *Lesní duch*, *Útěk* a *Stylová cvičení*. Činoherní klub navštívil maďarskou scénu poprvé v roce 1983 spolu s Divadlem na Vinohradech⁷⁴. V roce 2003 přijel soubor KJS s inscenacemi *Attack* a *Tartuffe* a naopak v roce 2004 hostoval ČK v Maďarsku. Místnímu publiku představil inscenaci *Maska a tvář* v režii Ladislava Smočka a *Osiřelý západ* v režii Ondřeje Sokola.

V 80. letech režíroval Jiří Menzel v partnerském divadle jeho mateřské scény hru *Carla Gozziho*, *Král Jelenem*. V roce 1983 měla premiéru hra Ladislava Smočka *Podivné odpoledne Dr. Zvonka Burkeho* v režii Gábora Zsámbékiho.

O oblíbenosti zakladatele pražského Činoherního klubu Ladislava Smočka svědčí také divadelní program budapešťského divadla Főnix z roku 2011, režisérky Szódy Szilárd, který nesl název *Dvě odpoledne - Smočekiáda*. "Dvě odpoledne" byla ve skutečnosti variace na hry Ladislava Smočka - *Podivné odpoledne Dr. Zvonka Burkeho* a *Bludiště* (obě z roku 1965).

⁷³ HODINÁŘOVÁ, Marie. *Současná maďarská divadelní scéna: A Bárka Színház*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2012

⁷⁴ inscenace ČK: *Hejtman z Kopníku* - režie Ladislav Smoček, *Něžný barbar* - režie Ivo Krobot
inscenace DnV: *Penzion pro svobodné pány* - režie Jiří Krejčík

Dle webových stránek KJS zavítalo divadlo do České republiky již více než desetkrát.

Tabulka č.3.: hostování József Katona színház v České republice

rok	název inscenace	místo
1985	Démon ze dřeva, Let, Stylistické cvičení.	Činoherní klub Praha
2000	Portugálie	Festival Divadlo Plzeň
2001	Nože v slepicích	Festival Divadlo Plzeň
2003	Tartuffe, Attack	Činoherní klub Praha
2006	Báječný život knížete Modrovouse, Praktiky přežití	Maďarské kulturní středisko
2006	Semeloumezmizelsem	Festival Divadlo Plzeň
2009	Vánoce u Ivanovových	Festival Divadlo Plzeň
2010	Semeloumezmizelsem	Divadlo Archa Praha
2012	Semeloumezmizelsem	Divadelní svět Brno
2012	Ivanov	Festival Divadlo Plzeň
2013	Musik, Musikk, Musique	Divadelní svět Brno
2016	Kreml z cukru	Festival Naostro! Praha
2017	Nejsme barbaři	Palm Off fest
2017	Bláznovy zápisky	Festival Divadlo Plzeň

údaje z: <http://katonajozsefszinhaz.hu/a-katona/kulfoldi-vendegjatekok>

7.3. Původní dramatika

Stejně jako se česko-maďarskými dějinami prolínají literární díla, tak jsou obě země propojeny díly dramatickými. Vzájemné kulturní vztahy jsou utužovány inscenováním prozaických nebo dramatických děl z per autorů pocházejících z druhé země. Tato divadelní činnost dává divákům možnost nahlédnout pod pokličku povahy druhého národa, zkusit si představit jeho pohled na svět, problémy běžného života nebo reakce na aktuální politické situace. Na svých webových stránkách to Divadlo Unlimited shrnuje výstižnou poznámkou: “Co se vám vybaví, když se řekne současné maďarské drama? Nic? Není se čemu divit. Za posledních dvacet let je povědomí o maďarské dramatice omezeno především na autora Zoltána Egressyho, jehož hit Portugálie obletěl mnoho českých jevišť.”⁷⁵

Byť má inscenování maďarských autorů v České republice poměrně dlouholetou tradici, znalosti současného divadla i dramatiky jsou spíše výjimečné. Jediný komplexnější obrázek poskytuje alespoň mezinárodní plzeňský festival, který hostí maďarské soubory každý rok.⁷⁶ Divadelní agentura Aurapont zastupuje celkem 12 autorů jejichž 23 děl je přeloženo do českého jazyka. Bohužel se mi nepodařilo zjistit informace o oficiálním zastoupení maďarských autorů agenturou Dilia, a tak jsem o konkrétním počtu přeložených děl, získala jen kusé informace.

Maďarská dramatika

István Örkény

Mezi lidmi pravděpodobně nejznámějším spisovatelem a dramatikem z Maďarska je István Örkény. Jeho Kočičí hru zná nebo o ní alespoň slyšel, snad téměř každý. Örkény ji psal původně jako povídku pro účely zfilmování, později ji přepracoval na novelu a nakonec zdramatizoval. Do filmové podoby byla uvedena v roce 1972 režisérem Károlly Makkem, ale divadelní světovou premiéru měla o rok dříve v roce 1971 v Szolnoku. Ani ne půl roku poté ji uvedlo budapešťské Divadlo Komédie. Během let dosáhla mezinárodního významu. Necelý jeden rok po prvním uvedení v Maďarsku se jí v československé premiéře zhostilo Divadlo bratří Mrštíků v Brně (dnes Městské divadlo Brno). Největšího věhlasu ovšem dosáhla při jejím

⁷⁵ DIVADLO UNLIMITED: *Naostro!* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://divadlounlimited.cz/?page_id=28

⁷⁶ KOLÁŘ, Jan. *Šílená zpráva o šíleném světě* [online] Divadelní noviny, 2015 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/anamneza-recenze-kolar>

uvádění v Národním divadle Brno, kde hrála hlavní roli Dana Medřická a Vlasta Fabiánová. Z tohoto období pochází také filmový záznam. Inscenace byla na repertoáru necelých 9 let a diváci měli možnost zhlédnout neuvěřitelných 403 repríz.⁷⁷ K dalším významným patří kromě té brněnské také inscenace Divadla Na vinohradech či Divadla Na zábradlí, které se v roce 2001 podívala také do autorovi rodné země. Ve vinohradském zpracování ztvárnily hlavní role Jiřina Bohdalová a Jana Štěpánková a pod vedením Petra Lébla to byla Iva Janžurová a Eva Holubová. Celkem byla profesionálními divadly ČR uvedena 15x.⁷⁸ Jeho hry se vyznačují satirickým pohledem na společenské problémy a groteskním ztvárněním příběhů a postav. Jeho tragikomedii Rodina Tothů u nás v roce 2003 režírovala známá maďarská režisérka Enikő Eszényi a v červnu letošního roku ji jako novinku chystá také Slovácké divadlo.

Tabulka č.4.: Inscenování her Istvána Örkényho o v České republice

rok	divadlo	režie
Kočičí hra		
1972	Městské divadlo Brno (Divadlo bratří Mrštíků)	Pravoš Nebeský
1973	Národní divadlo Moravskoslezské	Bedřich Jansa
1974	Národní divadlo (Stavovské divadlo)	Gábor Szekély
1982	Klicperovo divadlo Hradec Králové	Jaromír Staněk
1993	Jihočeské divadlo České Budějovice	Jiří Šesták
1995	Divadlo Na vinohradech	Jaroslav Dudek
1996	Národní divadlo Brno	Zbyněk Srba
1997	Národní divadlo Moravskoslezské	Juraj Deák
1998	Divadlo Na zábradlí	Petr Lébl
2001	Východočeské divadlo Pardubice	Michael Tarant
2003	Studio DVA	Patrik Hartl
2011	Městské divadlo Mladá Boleslav	Josef Kettner
2011	Městské divadlo Zlín	Jakub Nvota
2016	Klicperovo divadlo Hradec Králové	Tereza Karpianus

⁷⁷ *István Örkény* [online] Wikipedia.org, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/István_Örkény

⁷⁸ další dva záznamy o inscenování Kočičí hry jsou amatérskými soubory. Adivadlem z Havlíčkova Brodu v roce 1999 a spolkem Žumbera v Plzni v roce 2016.

2017	Těšínské divadlo	Pavel Ondruch
Rodina Tóthů		
2003	Divadlo Bez zábradlí	Enikő Eszényi
2018	Slovácké divadlo Uherské Hradiště	Igor Stránský

Zoltán Egressy

Maďarský spisovatel a básník s jehož tvorbou se může české publikum setkat poměrně často je Zoltán Egressy. Jeho nejpopulárnější divadelní hra z hospodského prostředí nese název Portugál (v českém překladu Portugálie) a pojednává o tom, že nás vždy přitahuje to co zrovna nemáme a každý má své vysněné místo pro život - svou Portugálii. V českých divadlech se dočkala svého uvedení již šestkrát během deseti let. Herec János Bán o ni po přečtení textu dokonce poznamenal, že Egressy napsal českou hru.⁷⁹ Šťovík, pečené brambory, což je Egressyho prvotina se zabývá fotbalem, přátelstvím a láskou. V roce 2007 ji uvedla současně tři česká divadla.

Tabulka č.5.: Inscenování her Zoltána Egressyho v České republice

rok	divadlo	režie
Portugálie		
2001	Činoherní klub Praha	Ivo Krobot
2001	Jihočeské divadlo České Budějovice	Martin Glaser
2001	Národní divadlo Moravskoslezské Ostrava	Michal Lang
2004	Slovácké divadlo Uherské Hradiště	Igor Stránský
2008	Studio Marta (JAMU)	Ivo Krobot
2009	Městské divadlo Kladno	Daniel Špinar
2010	Divadlo J.K.Tyla v Plzni	Martin Vokoun
Šťovík, pečené brambory		
2007	Dejvické divadlo Praha	Lída Engelová
2007	Jihočeské divadlo České Budějovice	Ivo Krobot

⁷⁹ iDNES.cz: Činoherní klub přichystal oblíbenou maďarskou hru Portugálie [online]. iDNES.cz, 2011, [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://kultura.zpravy.idnes.cz/cinoherni-klub-prichystal-oblibenu-madarskou-hru-portugalie-pbl/divadlo.aspx?c=A011221_004152_divadlo_brt

2007	Slovácké divadlo Uherské Hradiště	David Vacke
2012	Divadlo F.X.Šaldy Liberec	Tomáš Svoboda
Modrá, modrá, modrá...		
2006	Slovácké divadlo	Igor Stránský

Dle dohledaných informací se většího počtu inscenací svých dramatických děl v České republice dočkali také György Schwajda, spisovatel Sándor Márai, Eva Patáki nebo Kornél Hamvai.

Schwajda se ve své tvorbě zaměřil na grotesky, ve kterých zobrazuje bezvýchodnost situace a malost člověka. Ve své hře *Pomoc* Schwajda původně kritizoval maďarské poměry po potlačené kontrarevoluci, ale loňském roce povolil dvě české úpravy, které text vztáhly na přítomnost a poskytly českému publiku lepší pochopení. Výsledkem je bravurní sonda do sociálních problémů současnosti.⁸⁰

Také Kornél Hamvai se věnuje grotesknímu žánru a parodizuje společenská témata. V jeho hře *Kitty Flynn* se například inspiroval osudy zlodějského tria z 2. pol. 19. stol. *Čas katů* je naproti tomu tragikomický příběh z Paříže 18. stol., za který v Maďarsku získal cenu kritiků za nejlepší nové maďarské drama roku 2000.

Spisovatel Sándor Márai, o kterém již byla řeč se dočkal dvou uvedení. Obě jeho v Česku nastudované hry vypráví o zklamané lásce a odvaze. V Divadle Rokoko ztvárnil hlavní roli v *Dobrodružství Oldřich Vízner*.

Oblíbenou maďarskou autorkou je také Éva Patáki, která v ČR zabodovala se svým muzikálem *Edith a Marlene*, pojednávající o životech Edith Piaf a Marlene Dietrich, které staví do kontrastu. Na straně jedné chladná, ukázněná profesionalita Marlene naproti vášnivému a intenzivnímu životu Edith.

Tabulka uvádí přehled dohledaných inscenací her maďarských autorů, kterým se na našich jevištích objevily minimálně dva tituly nebo jeden titul inscenovaný dvěma a více českými divadly.

⁸⁰ DILIA: *Katalog děl, Pomoc* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.dilia.cz/index.php/component/k2/item/6105-pomoc>

Tabulka č.6.: Inscenování her maďarských autorů v České republice (>2)

rok	divadlo	režie
György Schwajda		
Svatá rodina		
1989	Horácké divadlo Jihlava	Kristina Taberyová
1989	Slovácké divadlo Uherské Hradiště	Jiří Stehno
1998	Studio Ypsilon	Juraj Nvota
Pomoc		
2005	Slezské divadlo Opava	Peter Mankovecký
2005	Divadlo v Řeznické	Alice Nellis
Kornél Hamvai		
Čas katů		
2002	Švandovo divadlo Praha	Michal Lang
2010	Východočeské divadlo Pardubice	Petr Novotný
Kitty Flynn		
2009	Divadlo pod Palmovkou	Jiří Bábek
Sándor Márai		
Svíce dohořívají		
2005	Divadlo Viola	Karel Weinlich
Dobrodružství		
2010	Divadlo Rokoko	Radovan Lipus
György Spiró		
Kuřecí hlava		
1990	Divadlo Petra Bezruče	Juraj Deák
1998	Těšínské divadlo	Józef Czernecki
Zahrada		
1990	Národní divadlo	Stanislav Moša
Eva Patáki		
Edith a Marlene		
1995	Slezské divadlo Opava	Bedřich Jansa
1996	Městské divadlo Most	Pavel Pecháček
1998	Těšínské divadlo	Ján Fila

1999	Divadlo pod Palmovkou	Pavel Pecháček
2004	Divadlo Šumperk	Drahomír Ožana
2013	Národní divadlo Moravskoslezské	Janusz Klimsza
2014	Slezské divadlo Opava	Roman Groszmann
2016	Divadlo pod Palmovkou	Pavel Pecháček
Lászlo Gyurkó		
Elektro, má láska		
1990	Jihočeské divadlo České Budějovice	Roman Meluzín
2002	Divadlo Mandragora Zlín	Petr Nýdrle
2006	Docela velké divadlo	Jurij Galin

V tabulce nejsou uvedeny inscenace autorů George Taboriho nebo Ephraima Kishona, kteří jsou oba dramatici maďarského židovského původu. První zmiňovaný tvořil většinu života v Anglii a Německu a druhý v roce 1949 odešel do Izraele a začal psát hebrejsky. V ČR byly uvedeny Kishonovi komedie Oddací list, Byl to skřivan nebo Liška v kurníku. Tabori se na české scéně zapsal např. svým židovským westernem Bílý muž a rudá tvář.

Jednoho uvedení své hry na prknech českých divadel se dočkali autoři:

Tabulka č.7.: Inscenování her maďarských autorů v České republice (< 2)

rok	divadlo	režie
Liliomfi - Ede Szigligeti		
2002	Městské divadlo Kladno	Petr Žák
Veřejný nepřítel - István Tasnádi		
2004	Divadlo Na zábradlí	Jakub Krofta
Kornelovy vdovy - Ákos Kertész		
2006	Divadlo u Hasičů	Hana Ižofová
Hádej kdo přijde - András Kern		
2007	Divadlo na Fidlovačce	Ivan Rajmont
Anamnéza - Viktor Bodó		
2015	Divadlo na Zábradlí	Rastislav Ballek

Hánusz Miró - Smolíkovi a jejich podivuhodné dobrodružství

Zvláštním případem původní dramatiky je divadelní adaptace známého televizního seriálu Smolíkovi, kterou v roce 2014 vytvořil sám autor Hánusz Miró přímo na zakázku pražskému divadlu Studio DVA. Premiéra proběhla v květnu 2015 a s velkým úspěchem se stále hraje.

Csaba Székely - Kolotoč

V listopadu roku 2014 vznikla v Dejvickém divadle inscenace složená ze dvou krátkých skic dvou her. Kolotoč, maďarského autora Csaby Székelyho a Bankrot dánského Christiana Lollikeho vyšly ze soutěže o Cenu Ferdinanda Vaňka 2013. Inscenátor Karel Král se ujal tohoto dvojitého, maďarsko-dánského kusu ve spolupráci s Abdulkarimem Malikem. Kolotoč je dle jeho slov jako člověče, nezlob se! a Bankrot zase jako kramářský morytát. Hereckých rolí se chopil Miroslav Krobot, David Novotný a Pavel Šimčík.⁸¹

Emmerich Kálmán

Přestože je autorem operním, jeho díla nelze na českých jevištích přehlédnout a proto zde uvádím alespoň ve stručnosti výčet jeho tvorby. Nejoblíbenějším titulem hudebních scén je nepochybně Čardášová princezna, která u nás byla od roku 1989 inscenována celkem 18x. Operetu Hraběnku Maricu si do svého programu vybralo 11 divadel a zájem je i o další jako např.: Arizona Lady, Vévodkyně z Chicaga nebo Fialka z Montmartru.

Za zmínku stojí také další hudební inscenace, jakými byly například rocková opera Evangelium o Marii uváděná na hudební scéně Městského divadla Brno, Modrovousův hrad skladatele Bély Bártoka, který v Národním divadle Brno zrežiroval David Radok. Celkem 11 uvedení se dočkala opera Paganini Ference Lehára a událostí bylo také uvedení kabalistického dramatu česko-maďarského spisovatele George Whytea, v rámci mezinárodní konference k osudu majetku obětí holocaustu v roce 2009.

⁸¹ DEJVICKÉ DIVADLO: *Repertoár, Kolotoč bankrot* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.dejvickedivadlo.cz/repertoar?kolotocbankrot>

Česká dramatika

Jak již bylo řečeno, česká literatura má v Maďarsku historicky dlouhou tradici. Od prozaických děl není k divadelnímu textu daleko. V rozhovoru pro Český rozhlas vysvětlil spisovatel a dramatik Jaroslav Rudiš oblíbenost naší dramatiky následovně: “Češi prý Evropě přinášejí humor. (...) Kupříkladu v Německu a v Polsku zásadně oceňují jednu českou vlastnost: smysl pro ironii a sebeironii. Umíme se zkrátka shodit. Proto je také v Polsku a Německu neuvěřitelně populární Švejk.”⁸²

Jaroslav Hašek

Spolu s Bohumilem Hrabalem je druhým nejvydávanějším českým autorem v Maďarsku Jaroslav Hašek. Jeho román *Osudy dobrého vojáka Švejka* se objevil v repertoáru více než 10 maďarských divadel. Mnoho dalších inscenací se jím nechalo inspirovat. I světoznámý režisér Robert Wilson, který u nás v roce 2014 připravil inscenaci *1914*, se inspiroval v jeho románu. Vytvořil tak aktuální kabaret, plný překvapivého švejkovského humoru, zaměřený na vizuální a hudební stránku.⁸³

Tabulka č.8.: inscenování děl Jaroslava Haška v Maďarsku

rok	divadlo	režie
Jaroslav Hašek		
Osudy dobrého vojáka Švejka		
1989	Hevesi Sándor színház	Péter Tömöry
1996	Vigszínház	István Pinczés
1997	Móricz Zsigmond Színház Nyíregyháza	
2001	Petőfi színház Veszprém	Péter Tömöry
2007	Kecskeméti Katona József színház	Tamás Ádám
2008	Bártok színház	Imre Smuk
2009	Turay Ida Színház	István Mikó
2009	Budapesti Kamaraszínház - Tivoli	Zoltán Németh
2017	Turay Ida Színház	Mikó István

⁸² ŠVARCOVÁ, Alžběta. *Jaroslav Rudiš: Češi mají smysl pro sebeironii. A v zahraničí to oceňují* [online] Český rozhlas Radiožurnál, 2013 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://radiozurnal.rozhlas.cz/jaroslav-rudis-cesi-maji-smysl-pro-sebeironii-a-v-zahranici-ocenuji-6221235>

⁸³ NÁRODNÍ DIVADLO: *Představení, 1914* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/predstaveni/6297>

2014	Národní divadlo v Szegedu	Bodolay
2014	Hevesi Sándor színház	Imre Halasi
2016	Soproni Petőfi színház	István Mikó

Bohumil Hrabal

Největší českou kulturní ikonou v Maďarsku je bezesporu Bohumil Hrabal. Jak již bylo uvedeno v kapitole věnované literatuře, snad každý Maďar má doma knihu tohoto autora a někteří ho berou spíše jako svého krajana. Svědčí o tom i jeho velká obliba mezi divadelními inscenátory. Překvapivě nejčastějším z nich je v maďarských divadlech (zejména Móricz Zsigmond Színház) český režisér Ivo Krobot. Mezi 13 inscenacemi vede titul Ostře sledované vlaky nebo Postřižiny. V roce 2012 byla v budapeštské Cizojazyčné knihovně k vidění výstava Střípky z Hrabalovy galaxie, kterou uspořádal maďarský spolek Kruh přátel Černého vola.

Tabulka č.9.: inscenování děl Bohumila Hrabala v Maďarsku

rok	divadlo	režie
Bohumil Hrabal		
Ostře sledované vlaky		
1991	Móricz Zsigmond Színház Nyíregyháza	Ivo Krobot
2012	Weöres Sándor színház Szombathely	Ivo Krobot
2015	Csiky Gergely színház Kaposvár	László Bérczes
Příliš hlučná samota		
2016	Weöres Sándor színház Szombathely	Ivo Krobot
2016	Móricz Zsigmond Színház Nyíregyháza	Ivo Krobot
Postřižiny		
2009	Móricz Zsigmond Színház Nyíregyháza	Ivo Krobot
2014	Szeged Nemzeti színház	Ádám Kaj
2016	József Attila színház	Iván Hargitai
Harlekýnovy miliony		
2002	Móricz Zsigmond Színház Nyíregyháza	Ivo Krobot
Něžný barbar		
1993	Móricz Zsigmond Színház Nyíregyháza	Ivo Krobot

1998	Új Színház	András Schlanger
Taneční hodiny pro starší a pokročilé		
2002	Centrál Színház	Ferenc Lengyel
Vasárnap nem temetünk ?? Český		
2008	Bárka színház	

Mezi další české autory jejichž texty byly převedeny na maďarská jeviště patří např. Alex Koenigsmark nebo Karel Čapek. Ze současných Milan Kundera, Petr Zelenka či Miloš Štědroň. Ten zároveň vytvářel hudbu k představení Mikve Michala Dočekala v Pesti színház. V tabulce jsou obsaženy inscenace autorů sestupně dle počtu přenesených her.

Tabulka č.10.: Inscenování her českých autorů v Maďarsku (>2)

rok	divadlo	režie
Karel Čapek		
Bílá nemoc		
2017	Budaörsi Latinovits színház	András Frigyesi
Válka s mloky		
2009	Studio K	Zoltán Gécz
Lásky hra osudná		
2010	Lajos Soltis színház	Imre Katona
Milan Kundera		
Jakub a jeho pán		
1993	Katona József színház	Ivo Krobot
2004	József Attila színház	Salamon Suba László
2009	Budaörsi Latinovits színház	Salamon Suba László
Nesnesitelná lehkost bytí		
2003	József Attila színház	Salamon Suba László
2008	Odry színház - SZFE	Zsuzsanna Dávid
Alex Koenigsmark		
Adié, miláčku!		
1997	Katona József színház	Péter Gothár

2001	Hevesi Sándor színház	István Znamenák
Svátek šepotavých hájů		
1999	Katona József színház	
Petr Zelenka		
Příběhy obyčejného šílenství		
2003	Csiky Gergely színház Kaposvár	Réthy Attila
2005	Katona József színház	Péter Gothár
2011	Národní divadlo Szeged	Tamás Balikó
2014	Divadlo Thália Budapešť	Attila Béres
2017	Weöres Sándor színház Szombathely	Réthy Attila
Ladislav Klíma		
Lidská tragikomedie (pod názvem Alulról az Ibolyát - Fialky zesпода)		
1998	Katona József színház	Árpád Schilling
Leoš Janáček		
Její pastorkyňa		
2004	Maďarská státní opera	Attila Vidnyánszky
Miloš Štědroň		
Štěstí dam		
2009	Pesti Színház Budapešť	Lucie Málková

7.4. Tvůrci a autoři

Tvůrců, kteří se zasadili o propojení české a maďarské divadelní kultury je mnoho. Za všechny v této kapitole jmenuji ty nejvýznamnější jejichž práce měla možnost oba světy ovlivnit nejvíce.

Jiří Menzel

Jednou ze zásadních osobností, která se zapojila do maďarského divadelního dění je Jiří Menzel. Český filmový a divadelní režisér a herec má za sebou v Maďarsku již tři premiéry. Jeho první režii byla v roce 1981 hra Král Jelenem (C. Gozzi), kterou nazkoušel spolu se souborem Katona József színház.

V roce 2004 převedl na jeviště divadla Új színház komedii M. Frayna Ještě jednou zezadu, kterou režíroval v roce 2000 také v pražském Divadle Bez zábradlí. Když v roce 2011 došlo ke změně vedení divadla, vyjádřil Menzel svůj údiv a nesouhlas s odvoláním ředitele Istvána Mártý a jeho nahrazením hercem György Dörnerem. Přestože s jeho budoucím hostováním nové vedení počítalo, Jiří Menzel v otevřeném dopise souboru Új színház vyjádřil své hluboké zděšení a odmítl s divadlem jakoukoli další spolupráci. O rok později nastudoval se souborem maďarského divadla Attila József színház inscenaci *Hogy szeret a másik?* (Jak miluje má drahá polovička), častěji do češtiny překládáno jako *Kdes to byl/a v noci?*

V roce 2014 se v Maďarské státní opeře zhostil díla W. A. Mozarta - *Così fan tutte*, které se tak stává Menzelovým již pátým operním dílem v kariéře. První operou byl *Zlý jelen* v pražském Národním divadle v roce 1989. O deset let později Menzel hostoval v italském Cagliari s operou *Daliborem*, s *Donem Giovannim* na otáčivém hledišti v Českém Krumlově a v Bělehradě nastudoval operu *Láska ke třem pomerančům*.⁸⁴

Režisér Menzel se také v menších či větších rolích objevil v řadě maďarských filmů. Hrál ve *Františčiných nedělích* z roku 1997, ve filmu *Světová atrakce*, v němž ho režisér Róbert Koltai obsadil do role ředitele divadla a v roce 2006 účinkoval ve filmové adaptaci románu Mórícze Zsigmonda *Příbuzní*. Naposledy se objevil v roce 2011 ve filmu *Za zavřenými dveřmi*, režiséra Istvána Szabó.

⁸⁴ ČTK. *Filmař Jiří Menzel nastudoval pátou operu v divadle v Budapešti* [online] Deník.cz, 2014 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.denik.cz/ostatni_kultura/filmar-jiri-menzel-nastudoval-patou-operu-v-divadle-v-budapesti-20141013.html

V Maďarsku je uznávanou osobností. V roce 2014 jeho tvorbu ocenila maďarská vláda vysokým státním vyznamenáním - Řádem středního kříže s hvězdou.⁸⁵

Michal Dočekal

Režisérem mladší generace, kterému učarovalo maďarské prostředí, je Michal Dočekal. Bývalý ředitel Národní divadla v Praze pravidelně spolupracuje s maďarskou herečkou a ředitelkou divadla Vigszínház Enikő Eszéniy. Během šesti let se dočkaly v jeho provedení premiéry inscenace klasických autorů jako Bertolt Brecht, Michael Bulgakov nebo F. M. Dostojevskij. Za své maďarské působení vytvořil inscenace *Mikve* (2010), *Hledáme dobrého člověka* (2012), *Mistr a Markétka* (2014) a *Zločin a trest* (2016). Za druhou zmiňovanou získal Dočekal hlavní cenu za nejlepší představení na nejvýznamnější maďarské divadelní přehlídce v Pětikostelí (POSZT). Tyto inscenace bývají také pravidelnými hosty programu Mezinárodního festivalu Divadlo v Plzni. Jeho nejnovější premiérou je Feydeauova komedie *Noc v Edenu*, která byla uvedena na konci března 2018.

V jeho spolupracujícím týmu nechybí další české osobnosti jakými jsou scénograf Martin Chocholoušek nebo kostýmní výtvarnice Sylva Zimula Hanáková.

I přestože je maďarština velmi složitý jazyk a zkoušení je kvůli tomu poměrně náročné, spolupráce s maďarským divadlem je pro něj ale přesto prý velmi zajímavá, a rád se proto k souboru vrací.⁸⁶ V divadle má dokonce svého osobního tlumočnicka a překladatele, který se za roky Dočekalovi maďarské spolupráce stal dle jeho slov téměř jakýmsi jeho alter egem.

Na svém kontě má Michal Dočekal také dvě režie v rumunském Maďarském divadle Cluj, kde v roce 2014 inscenoval Hrabalův román *Obsluhoval jsem anglického krále* a o dva roky později román *Amerika* Franze Kafky.

Enikő Eszéniy

Nejznámější Maďarkou z oblasti divadla je bezpochyby režisérka a herečka Enikő Eszéniy. Od svých studií Vysoké školy divadelního a filmového umění v Budapešti je její osud spojený především s budapešťským divadlem Vigszínház,

⁸⁵JIRÍ MENZEL. [online]. [cit. 13.5.2018]. Dostupné z: <http://www.jirimenzel.cz>

⁸⁶ČTK. *Zločin a trest v podání Maďarů a Čechů zahájil festival Divadlo* [online] blesk.cz, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-live-kulturni-servis/493683/zlocin-a-trest-v-podani-madaru-a-cechu-zahajil-festival-divadlo.html>

kde je od roku 2009 ředitelkou. Budovu která je vizuálně podobné pražskému Vinohradskému divadlu sama Eszényi přirovnává spíše k našemu divadlu Národnímu. Její první režii byl *Leonce a Lena* v Komorním divadle, která na maďarském divadelním festivalu v roce 1991 obdržela sedm hlavních cen. Poté již pravidelně začala režirovat na domácí scéně a otevřeli se jí také dveře do zahraničí. Začala v Národním divadle v Bratislavě, kde ji tehdejší šéf Josef Kovalčuk oslovil pro hostování v České republice. Díky tomuto setkání vytvořila pro Národní divadlo v letech 1999-2001 tři shakesperovské inscenace. Od Mnoho povyku pro nic přes *Komedii omylů* až po *Večer tříkrálový*. O čtyři roky později režirovala v ND inscenaci hry *Vladařka závist aneb Zahradníkův pes*. Ke své mateřské dramatičce se vrátila, když v roce 2003, režirovala v Divadle Bez zábradlí hru I. Örkényho *Rodina Tótů*.⁸⁷ Inscenace Rossiniho *Popelky*, byla v roce 2016 jejím prvním operním počinem ve spolupráci se souborem opery ND.

Kromě českého režiséra Michala Dočekala dává ve svém Vigszínházu příležitost i jiným českým umělcům. Jako první pozvala kostymérku Kateřinu Štefkovou. V roce 2014 zdramatizovala román *Mistr a Markétka* dramaturgyně Iva Klestilová, scénograficky se často prezentuje zmiňovaný Martin Chocholoušek a z Česka zde pracoval třeba také František Pecháček, který vytvářel autorské videoprojekce.

V posledních letech ji diváci mohli vidět na prknech českých divadel např. v inscenaci *1914* amerického režiséra Roberta Wilsona. Celý projekt vznikl koprodukčně ve spolupráci Národního divadla Praha, maďarského Vigszínházu a Národního divadla v Bratislavě. Eszényi si tam zahrála po boku Pavly Beretové roli *Servírky*.

V rozhovoru pro *Divadelní noviny*, který vznikl při hostování *1914* v Maďarsku o ní Michal Dočekal napsal "Enikő v sobě má hodně z bájně Lilith, z první Adamovy ženy, která se však, na rozdíl od Evy, odmítla podrobit vůli muže. Lilith je divoká nezávislá žena, která vítězí svojí ženskostí. Já jsem měl zatím to štěstí, že jsem se mohl z kvalit Enikő Eszenyi, z její křehkosti, pevnosti a talentu těšit. Pokud je vám Lilith nakloněna, buďte rádi: uragán si vás oblíbil."⁸⁸

⁸⁷ NÁRODNÍ DIVADLO: *Umělci, Enikő Eszenyi* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/umelec/eniko-eszenyi>

⁸⁸ HULEC, Vladimír. *Enikő Eszenyi: Jsem člověk divadelní* [online] *Divadelní noviny*, 2016 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/eniko-eszenyi-jsem-clovek-divadelni>

Nejvíce z osobností pražské divadelní kultury obdivovala herce Jiřího Kodeta a režiséra Petra Lébla. V roce 2010 se stala ambasadorkou maďarské kultury.⁸⁹

Viktor Bodó

Režisér a autor jehož inscenace by se daly považovat za záruku úspěchu. S divadelní adaptací, která je volně inspirována Kafkovým Procesem získal řadu prestižních ocenění po celém světě. Inscenace Semeloumžmizelsem hostovala také v České republice a kromě Plzně se účastnila festivalu Divadelní svět Brno a na pozvání ČK se v roce 2010 představila v Divadle Archa. Ze stejných divadelních kontaktů vzešlo i hostování v roce 2004. Přímo na jevišti Činoherního klubu byla uvedena hra Viktora Bodóa *Attack* v autorově režii. České publikum se s jeho dalšími režii může setkávat zejména na Mezinárodním festivalu Divadlo v Plzni.

Viktor Bodó je kmenovým režisérem mnohokrát zmiňovaného divadla Katona József Színház. V České republice se s jeho tvorbou můžeme v současné době setkat v repertoáru Divadla Na zábradlí, které zpracovalo Bodóovu hru *Anamnéza*. Podle anotace inscenace se jedná o současnou maďarskou hru zasazenou do prostředí nemocnice jako metaforu o životě, smrti a morálce dnešní společnosti. Každodenní zkušenost se zdravotnickým systémem se prolínají s kafkovským světem plným zákazů a pseudoprávní, v němž se hodnota člověka rovná nule. Dle reakcí na portálu i-divadlo.cz se jedná o hru s velmi trefnými postřehy, které na české zdravotnictví padnou jak ulité.⁹⁰

Na festival Divadlo v Plzni v roce 2014 přivezl svou inscenaci Gogolova *Revizora*. Maďarský režisér, který se vyznačuje velmi specifickým rukopisem a novátorskými přístupy se zapojit do zajímavé spolupráce. *Revizor* vznikl totiž spojením tradičního zázemí Vigszínházu a nezávislého divadla Sputnik Shipping Company, jehož je Bodó zakladatelem.⁹¹

Z českých umělců je v Maďarsku patrný také význam režiséra Ivo Krobota, který svůj život zasvětil především dílu Bohumila Hrabala. V roce 2013 režíroval

⁸⁹ NÁRODNÍ DIVADLO: *Enikő Eszenyi*. [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.narodni-divadlo.cz/cs/umelec/eniko-eszenyi>

⁹⁰ DIVADLO NA ZÁBRADLÍ: *ANAMNÉZA*. [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://nazabradli.cz/cz/17-repertoar/aktualni/90-anamneza>

⁹¹ FELTLOVÁ, *Marina*. Viktor Bodó: Přehrál jsem herečce Hitchcockovy filmy [online] Divadelní noviny, 2014 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/viktor-bodo-prehral-jsem-herecce-hitchcockovy-filmy>

mimo jiné Örkényho Rodinu Tótů v divadle Szombathely. V českém prostředí dostali mezi jinými také příležitost režiséři Gábor Tompa nebo Robert Alföldi. První zmiňovaný inscenoval hru Nosorožec (2011) a Tartuffe (2014) v Národním divadle a druhý úspěšný a tak trochu extravagantní režisér má na kontě operu Rigoletto v Divadle J. K. Tyla v Plzni.

Další autoři

Na tomto místě bych se ráda zmínila o dalších osobnostech spojených s významnými maďarskými divadly, jakými byli Arpád Schilling, Kornél Mundruczó nebo Béla Pintér. Jejich tvorba byla v ČR několikrát uvedena a jejich divadelní uskupení patří k zajímavým také z hlediska fungování.

Krétaör színház se pod vedením Arpáda Schillinga vyprofiloval ze skupiny studentů v roce 1995. Název si divadlo vypůjčilo od Brechtova Křídového kruhu a zabývalo se hereckou improvizací, hledání nových cest a smývalo hranice mezi hercem a divákem. Mezi nejvýznamnější inscenace patří W-workers Cirkus nebo Liliom (oba k vidění na českých festivalech) V roce 2008 Schilling původní podobu Krétaöru rozpustil a založil stejnojmenné sdružení, které se zaměřuje na společensko-politickou angažovanost, snaží se podněcovat k občanské aktivitě a využívá současné výrazové formy. Po této transformaci se účastnil PQ 2011. Bez stálé budovy. Díky inscenaci Baal se představil na mezinárodních festivalech a významný vývoj mu zajistil také ředitel francouzského festivalu Avignon. V roce 2008 uzavřelo s Krétaörem veřejněprospěšnou smlouvu Ministerstvo kultury Maďarské republiky. Díky této finanční podpoře, která činila v přepočtu přibližně 7 mil. Kč si tvůrci mohli na 10 let pronajmout bytový komplex o rozloze 600m². Nová dílna Krétaör tak získala kromě divadelního sálu i zkušební prostory, knihovnu a výtvarné ateliéry.

Na zajímavém produkčním základu funguje také Proton theatre, nezávislá maďarská divadelní společnost pod uměleckým vedením Kornéla Mundruczó. Umělci sami o sobě mluví jako o virtuální umělecké skupině, která je organizována kolem nezávislých produkcí režiséra Mundruczó. Jejich vystoupení si udržují maximální uměleckou svobodu a jejich cílem je zajistit profesionální strukturu. Projekty jsou často realizovány jako mezinárodní koprodukce, ve spolupráci například s Vídeňským festivalem, HAU Hebbel am Ufer Berlín, KunstenFestivalDesArts v Bruselu nebo domy současného umění Trafó Budapešť a HELLERAU v Drážďanech. Protonské divadelní představení prošly v průběhu let více než

90 festivaly, od festivalu d'Avignon přes Singapurský mezinárodní festival umění až po plzeňský festival Divadlo nebo Divadelní svět Brno. Nekonvenční tvorba režiséra zahrnuje např. inscenace Demence, Hanebnost, Led, Projekt Frankenstein či Napodobování života. Poslední zmiňovanou jsem měla možnost zhlédnout v Trafó Budapešť a myslím, že jeho tvorba by pro české tvůrce mohla být přinejmenším zajímavou inspirací.

Bezesporu jedním z hvězd nové generace maďarského divadla je dramatik Béla Pintér, jehož tvorba je známá i v České republice. Stejně jako Schilling a Mundruczó založil v roce 1998 svou divadelní společnost, která dosud hraje na scéně Divadla Szkéné. Mnoho z jeho děl, včetně do češtiny přeložené Královny zákusků, má autobiografické motivy. Jeho díla provokativně prezentují maďarskou realitu a veřejný život. Divadelní uspořádání je ovlivňováno folklorními příběhy ze směsi komedie a tragédie, v nichž se motivy maďarských dějin často projevují lidovou hudbou a tancem. Jeho hudba je velmi různorodá, lidová hudba se mísí s barokní operou, ale také hraje melodie s písněmi.

7.5. Hostující inscenace

Tato podkapitola pojednává o divadelních souborech, které nikoliv v rámci festivalů, ale pouze pohostinsky, na pozvání konkrétního divadla nebo při speciální události, vystupují v České republice nebo Maďarsku. Dle záznamů databáze Divadelního ústavu je první záznam o hostování maďarského divadla v Praze z roku 1957, kdy Státní budapeštská opera uvedla na pozvání Národního divadla čtyři opery, mezi nimi Podivuhodného Mandarina autora Bély Bartóka. První tamtéž zaznamenanou vlašťovkou v opačném směru, bylo pak Divadlo Na zábradlí, které v roce 1961 zavítalo do maďarského hlavního města s pantomimickým představením.

7.5.1. Maďarská divadelní představení na scénách českých divadel

Za 29 let společné svobody přijelo dle dohledaných informací do České republiky na 17 maďarských divadel orientovaných činoherním směrem. Porevoluční návštěvy započaly muzikálem Evita. Z počátku slabá 90. léta vyvážila hostování po přelomu tisíciletí. Z hlediska hostování byl úspěšný rok 2001. Slavné divadlo Vigszínház u nás uvedlo dvě představení a oblíbené Katona József színház dokonce pět. Čeští diváci neměli možnost vidět maďarskou tvorbu každý rok, ale vzhledem k tomu, že jsem nebrala v potaz nezávislá divadelní uskupení a taneční nebo operní vystoupení, kterých je mnoho, nedá se tato aktivita zcela přesně zhodnotit.

Přední budapeštské divadlo Katona József Színház, jehož jméno bylo a bude v práci ještě mnohokrát zmiňováno na pozvání ČK uvedlo v roce 2003 hned dvě představení, autorskou hru Viktora Bodóa Attack a Moliérovu klasiku Tartuffe. První zmiňované hostilo jeviště ČK, na druhý kus režiséra Gábora Zsámbékiho si diváci museli zajít do nedalekého Stavovského divadla. Ze stejného popudu přijelo v roce 2010 do Divadla Archa, kde měli diváci možnost zhlédnout fenomenální inscenaci Semeloumëzmizelsem. V drsné aktovce Sándora Tara, Praktiky přežití z roku 2006 exceloval dlouholetý člen souboru KJS János Bán.

Další reciprocita vznikla na festivalu na počest Petra Lébla v maďarském Divadle Bárka, na základě domluvy mezi tehdejší ředitelkou Divadla Na zábradlí Doubravkou Svobodovou, ředitelem Jánosem Csányim a uměleckým šéfem divadla Bárka László Berczésem. „Hostování takového typu divadla v Praze pokládáme za velmi užitečné, nejen pro možnost vzájemné konfrontace, ale především proto, že otvírá cestu k proniknutí do současného světa maďarského divadla, a tím

i možnost další spolupráce s maďarskými dramatiky a režiséry,” uvedla Doubravka Svobodová.⁹²

Tabulka č.11.: maďarská představení hostující na scénách českých divadel

rok	divadlo	název inscenace	režie	místo
1989	Musical+Rock Theatre Budapešť	Evita		Divadlo na Vinohradech
1989	Szkéné Színház Arvisura	Elektra		Divadlo na provázku
1991	Divadlo Zsigmonda Mórice Nyíregyházy	V lese našich snů		Husa na provázku
1992	Musical+Rock Theatre Budapešť	Jesus Christ superstar		Kongresový sál Paláce kultury
2001	Vigszínház	Tančírna	Lászlo Marton	ND - Stavovské divadlo
2001	Vigszínház	Mnoho povyku pro nic	Enikő Eszenyi	ND - Stavovské divadlo
2001	Kolibri színház	Červík Matyáš	János Bán	MKS
2002	Divadlo Bárka	Tancovačka	László Bérczes	Divadlo Na zábradlí
2003	Katona József Színház	Attack	Viktor Bodó	Činoherní klub
2003	Katona József Színház	Tartuffe	Gábor Zsambéki	ND - Stavovské divadlo
2006	Katona József Színház	Báječný život knížete Modrovouse		Maďarské kulturní středisko
2006	Katona József Színház	Praktiky přežití		Maďarské kulturní středisko
2009	Divadlo Gézy Gárdonyiho Eger	Alkoholici		Západočeské divadlo Cheb
2010	Katona József Színház	Semeloumězmiz elsem	Viktor Bodó	Divadlo Archa
2013	Maďarské divadlo z Kluže	Leonce a Lena	Gábor Tompa	Národní divadlo
2014	PanoDrama	Otrocí Spravedlnosti	Anna Lengyel	Divadlo Archa

Do souhrnu počítám také Maďarské divadlo v Kluži. Přestože maďarský divadelní soubor působí důsledkem “Trianonu” v rumunské Transylvánii, orientován

⁹² SCENA.CZ: *Divadlo Bárka - Budapešť* [online]. 2002 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.scena.cz/index.php?o=1&d=1&r=5&c=1202>

je na maďarsky mluvící obyvatele a patří do jejich kultury. Režisér divadla Gábor Tompa v našem Národním divadle v roce 2012 inscenoval Nosorožce v hlavní roli s Davidem Prachařem. Jeho inscenace byly k vidění také na Festivalu Divadlo v Plzni.

7.5.2. Česká divadelní představení na scénách maďarských divadel

Z divadel, která hostují v maďarském státě nad rámec festivalových setkání, je na prvním místě jednoznačně pražské Národní divadlo. Z celkem šesti návštěv jich pět absolvovalo v maďarském Vigszínházu. Díky festivalu Jednoho herce navázalo spolupráci také Západočeské divadlo v Chebu a Divadlo Gárdonyi Gázy v Egeru, které nabídlo své prostory již třikrát. Z dohledaných hostování činoherních divadel se v dubnu 2015 mohla Česká republika prezentovat již po dvacáté první.

České centrem Budapešť připravilo v roce 2008 sérii programů Divadlo a paměť, které měly připomenout události pražského jara 1968. V rámci této akce proběhlo hostování Národního divadla Praha, které bylo doplněno výstavou Václav Havel - dramatik a světoobčan a křestem maďarského překladu knihy o Václavu Havlovi Prosím, stručně! Další část programu byla zaměřena na české a slovenské filmy "nové vlny".

Tabulka č.12.: česká představení hostující na scénách maďarských divadel

rok	divadlo	název inscenace	režie	místo
1990	Divadlo Petra Bezruče	Kuřecí hlava	Juraj Deák	Katona József Színház
1991	Husa na provázku	Shakespearománia I - Veličenstva blázni	Peter Scherhauser	Szkéné színház
2001	Národní divadlo	Obsluhoval jsem anglického krále	Ivo Krobot	Vigszínház
2001	Národní divadlo	Mnoho povyku pro nic	Enykö Eszényi	Vigszínház
2002	Černé divadlo Jiřího Srnce	To nejlepší z černého divadla	Jiří Srnec	
2004	Národní divadlo	Hotovo! Konec.	Martin Porubjak	Gárdonyi Géza Színház Eger
2004	Činoherní klub	Maska a tvář	Ladislav Smoček	Katona József Színház
2004	Činoherní klub	Osiřelý západ	Ondřej Sokol	Katona József Színház
2004	HaDivadlo	Tři sestry	Sergej Fedotov	Gárdonyi Géza Színház Eger

2005	Švandovo divadlo	Poručík z Inishmoru	Daniel Hrbek	Bárka színház
2006	Divadlo DRAK	Sen noci svatojánské	Josef Krofta	
2006	Západočeské divadlo Cheb	Asagao	Karel Brožek	Gárdonyi Géza Színház Eger
2008	Západočeské divadlo Cheb	Patama k výbuchu	Vilém Dubnička	Gárdonyi Géza Színház Eger
2008	Divadlo Na tahu	Audience aneb Donášení v Čechách	Andrej Krob	
2008	Národní divadlo	Rock'n'Roll	Ivan Rajmont	Thália színház
2009	Západočeské divadlo Cheb	Legenda o křídovém kruhu	Zdeněk Bartoš	Gárdonyi Géza Színház Eger
2013	Naivní divadlo	Budulínek	Michaela Homolová	Bóbita bábszínház
2014	Národní divadlo	1914	Robert Wilson	Vigszínház
2014	Divadlo DISK	Vojna	Jaroslava Šiktancová	Miskolci Nemzeti Színház
2015	Národní divadlo	1914	Robert Wilson	Vigszínház

Národní divadlo do Maďarska vyváží také klasický operní žánr. S Figarovou svatbou režiséra Josefa Průdka a v roce 2010 s Donem Giovannim Jiřího Nekvasila zavítalo do Miškolce. Divadlo J.K.Tyla zase hostovalo s operou V kárném táboře Szegedu

V roce 2009 společně vystoupil maďarský baletní soubor Gödöllő a balet Jihočeského divadla České Budějovice. Vystoupení maďarského choreografa Attily Egerháziho Les českého tanečního režiséra Petra Zusky neslo název Bolero/Les Bras de Mer/Carmen

7.6. Koprodukce

Nejklasičtější formou divadelní spolupráce je koprodukce. Tento způsob propojení maďarské a české divadelní tvorby je poměrně oblíbený. Nejbližší k sobě mají v tomto směru pravděpodobně maďarský Vígsház a pražské Národní divadlo.

Vígsház a Národní divadlo Praha

V roce 2005 byla inscenována v pražském Národním divadle hra Loge de Vegy Vladařka závist aneb Zahradníkův pes. Tým byl složený z maďarské režisérky Enykö Eszényi, slovenského scénografa Toma Cillera, autora hudby Petra Mankoveckého a českého hereckého souboru. Stejná režisérka inscenovala v Národním divadle také Shakespearovy komedie Večer tříkrálový, Komedii Omylů nebo Mnoho povyku pro nic s hudbou Gábora Pressera.

Událostí sezony se měl stát divadelní projekt amerického režiséra a scénografa Roberta Wilsona. Hra 1914, na motivy Haškova Švejka byla jako připomenutí první světové války inscenována v koprodukci Národního divadla, Slovenského národního divadla a divadla Vígsház z Budapešti. Premiéru měla v Praze 30. 4. 2014. V budapešťském Vígsházu byla pod záštitou maďarského ministra pro lidské zdroje Zoltána Baloga a za podpory Visegrádského fondu a dalších sponzorů uvedena 15. října téhož roku. I přestože herecké obsazení zajišťovali především čeští herci, koprodukční účast naplňovali slovenské a maďarské hvězdy Ján Koleník a Enikö Eszényi.

České centrum Budapešť a Nemzeti Színház v Budapešti

K nedožitým 80. narozeninám bývalého prezidenta České republiky uspořádalo ČC Budapešť ve spolupráci s Nemzeti színház dvoudenní festival Na Havla!. První den proběhly dvě zpracování Havlovy hry Audience v podání divadel z obou států. O nastudování v maďarském jazyce se postarali herci ND Budapešť a Divadla ve Vácu, naproti tomu stála pohybová performance české Spitfire company nazvaná Antiwords. Druhý den uvedlo Divadlo Na zábradlí cenami ověřenou inscenaci Velvet Havel, autora Miloše Orsona Štědrone. Celý festival rámovala výstava kurátorky Heleny Albertové, která ve spolupráci s IDU připravila výstavu Václav Havel - Audience, aneb Mnoho tváří Ferdinanda Vaňka.

Další koprodukce

Koprodukce mezi Českou republikou a Maďarskem fungují také na poli nezávislého divadla. Velmi často jsou ke spolupráci přizvány ještě další soubory.

Mezinárodní projekt *Cizí jazyk*, autorky Marii Wojtyzsko a režiséra Jakuba Krofity reflektuje životní pocity a zkušenosti dnešních třicátníků. Spolupráci Strašnického Divadla X10, slovenského Divadla S.T.O.K.A., maďarského Divadla Ragnar a Slezského divadla v Katowicích podpořil Visegrádský fond. V průběhu roku 2017 se uskutečnila scénická čtení různých verzí hry na Slovensku, v Maďarsku a Polsku

S novým představením ve spolupráci s maďarskými umělci přišlo v loňském roce také Divadlo Continuo. Inscenace *V Kruhu* vznikala tradičně na míru konkrétnímu místu. Na přípravách v prostorách letohrádku Kratochvíle u Netolic se podílelo celkem dvacet francouzských a maďarských umělců. V roce 2005 uvedl soubor na festival Meteorit v Kisbéru projekt režiséra Pavla Štourače *Daleko k dotýkání*.

Černobílá komedie o rasismu, xenofobii, intoleranci a předsudcích vzešla také z koprodukční spolupráce. Provokativní autorská inscenace *White coffee*, týmu z Maďarska, Sedmihradska, Polska, Slovenska a Česka, byla inspirována osobními zážitky maďarských herců studujících v Rumunsku. Stejná režisérka v roce 2011 ve spolupráci s Meet Factory, Zsámbekei Színházi bázis a Füge produkció připravila projekt *Meggyalázás/Zhanobení*. Jednalo se o interaktivní divadlo na motivy Shakespeara *Tita Andronica*, které zaznamenalo velké ohlasy při maďarské premiéře v bývalé raketové základně a ukázalo publiku, že téma nemusí být až tak vzdálené.⁹³ Projekt Lucie Málkové byl podpořen grantem Ministerstva kultury ČR a prostředky z Visegrádského fondu.

Na projektu *Můj soused, můj nepřítel* se podílela v roce 2011 Unie evropských divadel: Řecké národní divadlo, Maďarské divadlo v Kluži, Schauspielhaus, italské Teatro Garibaldi a izraelské Národní divadlo Habima. Režie jevištní koláže sestavené především z veřejných dokumentů a projevů, které reflektují soužití Čechů s Romy, se ujala Viktorie Čermáková.

⁹³ MEET FACTORY: *Program, Meggyalázás / Zhanobení* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.meetfactory.cz/cs/program/detail/meggyalazas-zhanobeni-predstaveni-pro-nemoc-zruseno-omlouvame-se>

7.7. Účast na festivalech

7.7.1. České festivaly s maďarskou účastí

Tato kapitola mapuje účast maďarských divadel na scénách českých divadelních festivalů. Ty jsou rozděleny na činoherní, loutkové, multižánrové⁹⁴ a mimořádné. Krátké popisy festivalů slouží k doplnění a rozšíření informací uvedených v každé tabulce.

Činoherní festivaly

Mezinárodní festival Divadlo Plzeň - Festival byl založen v roce 1993. První ročník proběhl za účasti pouze divadel z České republiky, ale o 5 let později se již objevila první maďarská incenace, kterou byla Ženitba Sopronského Petöfi színház a budapeštského divadla Radnóti. Nejčastějším hostem je se svými šesti inscenacemi Katona József színház. Za dosavadní existenci festivalu mohli diváci zhlédnout celkem 19 představení 11 maďarských divadel. Festivalu se v roce 2013 účastnilo také rumunské Maďarské divadlo v Kluži s inscenací Šepoty a výkřiky v režii Andreie Serbana.

Divadelní svět Brno - Největší divadelní festival na Moravě jehož organizaci převzalo po prvních 5 letech Národní divadlo Brno zve pravidelně hosty z Nizozemí, Velké Británie, Francie, Polska, Slovenska anebo Maďarska. Od svého vzniku v roce 2010 se maďarská divadla účastnila každého ročníku, kromě roku 2014. Minulý ročník zahajovalo psychodrama Demence, souboru Proton theatre, pod kterým je podepsán uznávaný divadelní a filmový režisér Kornél Mundruczó.

Triolog - Festival, který od roku 1993 představoval tvorbu především národních divadel (Praha, Ostrava, Brno a Bratislava). Poslední ročník se uskutečnil v roce 2010. V rámci doprovodného programu se dvakrát představil maďarský Vigszínház. Poprvé v roce 2000 s jednou ze svých nejslavnějších inscenací Tančírna a o rok později se severským dramatem Nora.

Palm OFF Fest - Mezinárodní setkání středoevropských divadel, jehož cílem je přivést do České republiky špičkové divadelní soubory, jejichž divadelní tvorba je českým divákům téměř nedostupná, a proto neznámá. První ročník v roce 2016

⁹⁴ Zahnuje informace o festivalech, které se věnují tanci, pantomimě, scénografii nebo alternativnímu divadlu

přivezl pouze inscenace ze Slovenska a především z Polska. Druhý ročník již obsáhl i tvorbu maďarskou, jak jinak než divadla Katona József színház.

Tabulka č. 13: účast maďarských divadel na činoherních festivalech v ČR

rok	divadlo	název inscenace	režie
Mezinárodní festival Divadlo Plzeň			
1997	Petőfi színház Sopron, Radnóti színház Budapest	Ženitba	Péter Valló
1998	Budapesti Kamaraszínház Tivoli	Kupec Benátský	Róbert Alföldi
1999	Budapesti Kamaraszínház Tivoli	Loupežníci (Bandité)	Róbert Alföldi
2000	Katona József Színház	Portugálie	Andor Lukáts
2001	Katona József Színház	Nože v slepicích	Péter Gothár
2002	Krétaör Színház	W-Workers` Circus	Arpád Schilling
2003	Budapesti Kamaraszínház Tivoli	Macbeth	Róbert Alföldi
2005	Budapešťské loutkové divadlo	120 dní markýze de Sade	Róbert Vörös
2006	Katona József Színház	Semeloumezmizelsem	Viktor Bodó
2007	Bárka színház	Žebrácká opera	Róbert Alföldi
2008	Csokonai színház Debrecen	Ostrovskij. Bouře. Posmrtně.	
2009	Katona József Színház	Vánoce u Ivanovových	Péter Gothár
2010	Divadlo Gézy Gárdonyiho Eger	Kupec Benátský	Sándor Zsótér
2011	ND Budapest	Led	Kornél Mundruczó
2012	Katona József Színház	Ivanov	Tamás Ascher
2013	Béla Pintér and Company	42. týden	Béla Pintér
2014	Vígszínház	Revizor	Viktor Bodó
2016	Divadlo Proton	Hanebnost	Kornél Mundruczó
2017	Vígszínház	Zločin a trest	Michal Dočekal
2017	Katona József Színház*	Bláznovy zápisky	Viktor Bodó
Divadelní svět Brno			
2010	Maladype színház	Leonce a Lena	Zoltán Balázs
2011	T.A.P.	Lamač srdcí	
2012	Národní divadlo Budapest	Lovecké scény z Dolního Bavorska	Róbert Alföldi
2012	Katona József Színház	Semeloumezmizelsem	Viktor Bodó
2013	Katona József Színház	Musik, Musik, Misuque	Reka Pelsöczy

2015	Vigszínház	Julius Caesar	Róbert Alföldi
2016	Forte company	Zločin a trest	
2017	Proton	Demence	Kornél Mudruczó
2018	Maladype színház	Richard III.	Sándor Zsótér
Divadlo evropských regionů Hradec Králové			
2001	Maskarás színház	Strom světa	János Pályi
2002	Krétaör Színház	Liliom	Arpád Schilling
2003	Krétaör Színház	Leonce a Lena	Arpád Schilling
2007	Ciróka színház Kecskemét	Příběh děvčátka v modrém	Rita Bartal Kiss
2008	The Symptoms	Alibi	Réka Szabó
Triolog			
2000	Vigszínház	Tančírna	Lászlo Marton
2001	Vigszínház	Nora	Lászlo Marton
PALM OFF FEST			
2017	Katona József Színház	Nejsme barbaři!	Vilmos Vajdai
Divadlo bez bariér			
2014	Kabóca Bábszínház	Hadede	Karel Van Ransbeeck

* Ve spolupráci s Orlai produkciós iroda, Füge, Maszk egyesület

Loutkářské festivaly

Své zastoupení mají maďarští divadelníci i na významných festivalech zaměřených na tvorbu s důrazem na loutkářské umění.

Spectaculo Interesse - Jedná se o mezinárodní soutěžní loutkářský festival, jehož pořadatelem je Divadlo loutek Ostrava. Koná se každý lichý rok na přelomu září a října jako bienále. Zástupci maďarské loutkářské scény se festivalu zúčastnili již 8x. Vzhledem k soutěžnímu charakteru hodnotí všechny produkce hlavního programu tříčlenná mezinárodní odborná porota. Z maďarských divadelníků to byl v roce 2003 a 2005 Géza Balogh, v roce 2009 a 2010 Agnes Kiszely a naposledy v roce 2015 zasedal v porotě absolvent pražské DAMU, scénograf Szilárd Boráros.

Festival Mateřinka - Bienální festival, který se zaměřuje na nejmenšího diváka hostil maďarské soubory od doby své existence (1972) již celkem 5x.

Tabulka č.14.: účast maďarských divadel na loutkářských festivalech v ČR

rok	divadlo	název inscenace	režie
Skupova Plzeň			
2002	Ciróka színház Kecskemét	Bíborka a Mario	László Rumi
2004	János Pályi Kecskemét	Vitéz László	J.Pályi
2012	Kolibri színház	Cyber Cyrano	
2014	Vaskakas színház	Metamorfóza	
Spectaculo Interesse			
1997	Hattyú-dal-Színház	Princ Argylus a víla Ilona	
1997	Hattyú-dal-Színház	Svatý František	
1999	Bóbita bábszínház	Statečný drakobijec Mikloš	
1999	Maskarás színház	Hrdina László	János Pályi
1999	Levendulaszínház	Kde je konec světa	
2003	Ciróka színház Kecskemét	Divadlo stínů	László Rumi
2005	Garabonciás Stilt	Velkolepé tržiště komediantů	
2007	Ciróka színház Kecskemét	Příběh děvčátka v modrém	Rita Bartal Kiss
2007	Maskarás	Punchovy Vánoce	
2013	Ciróka színház Kecskemét	Okr a Tyrkys	Rita Bartal Kiss
Mateřinka Liberec			
1995	Figurina bábszínház	Grim(m)masy	Gábor Siklósi a Klára Fersová
2005	Vojtina bábszínház Debrecen	Prcek Tom a Dlouhán Tom	Gábor Sramó
2007	Levandula színház	Trpaslíkova věž	Zsuzsa Szabó
2010	Bóbita bábszínház	Tři prasátka a vlci	Viktória Éva Nagy a Jankó Schneider
2011	Kabóca bábszínház Pécz	Hadede	Karel Van Ransbeeck

V roce 1996 se Mezinárodního festivalu loutkových divadel v Minoru účastnilo divadlo Bóbita bábszínház z Pětikostelí s inscenací Pán větrů a paní deště v režii Zsolta Szásze. Na festivalu Ohromné maličkosti, který pořádal Svět a Divadlo v roce 2013 uvedlo Veszprémské Kabóca Bábszínház batolecí představení Ha Dede, kterou o rok později pozval také ostravský festival Divadlo bez bariér.

Multižánrové festivaly

PQ 2011 - Site-specific projekt divadelní skupiny Krétakör v rámci Pražského Quadriennale 2011 byl jedním z neočekávanějších uměleckých počinů. Odehrával se ve vyklizeném objektu vydavatelství Rudého práva. Podle umělecké ředitelky Sodji Lodker nebyla nikomu přidělena žádná úloha – vše vyšlo z práce na místě. Akteři projektu rozvíjeli základní narativní linku a počítali i se zapojením diváků, které však nebylo podmínkou. Příběh mohl fungovat i sám o sobě.

Maďarská nezávislá divadelní uskupení se od roku 1996 účastní také festivalu 4+4 dny v pohybu nebo přehlídky nového divadla Malá inventura. Maďarské Kompánia Theatre Studio, které se v roce 2009 účastnilo festivalu Velká inventura v Olomouci, a v roce 2013 Dream Factory, od roku 2007 bylo pravidelným účastníkem Festivalu nezávislého a amatérského divadla Apostrof⁹⁵. Nechybí ani zastoupení na festivalech s taneční tematikou, které ale nebyly podrobněji zkoumány. Za všechny tedy mohou jmenovat např. MimeFest v Poličce, nonverbální představení divadla Maladype Egg(s)Hell na festivalu Setkání/Stretnutie v roce 2009 nebo o rok později Nothing there The Symptoms Budapešť na Nultém bodě.

Tabulka č. 15.: účast maďarských divadel na multižánrových festivalech v ČR

rok	divadlo	název inscenace	režie
Velká inventura			
2009	Kompánia Theatre Studio	Othello - Komentáře	
PQ			
2011	Krétakör színház	jp.co.de	Péter Fancsikai.
MimeFest			
2016	Bandart	Dancing Graffiti&You-Topia	Katalin Lengyel

⁹⁵ 2007 - Romeo a Julie, 2008 - Poznámky k Othellovi, 2009 - Karneval, svatební hody, 2010 - Marlon a Marion, 2011 - Narozeniny, 2012 - Zapomenutá píseň, 2014 - Pět oken - lexikologie pohledu

Mimořádné festivaly

Mimo klasickou síť divadelních festivalů se občas vmísí přehlídka netradičního rázu nebo opakování. Česko-maďarskou tematiku a spolupráci v ČR propojily následující:

Opereta mezi Budapeští a Prahou - Tento koncertní program proběhl na základě spolupráce měst Praha a Budapešť proběhl v květnu 2009. Dle informací MHMP se jedná o druhou část kulturní výměny mezi Prahou a Budapeští na bázi reciprocity. Ta se uskutečnila poprvé po roce 1989 z podnětu představitelů obou hlavních měst.⁹⁶ Na jevišti Hudebního divadla Karlín zazněly melodie z nejslavnějších operet Emmericha Kalmána, Franze Lehára nebo Jenő Huszky v podání sólistů Budapešťského divadla operety a hostujících umělců z Karlínského divadla pod taktovkou dirigenta Laszla Makleryho. V květnu 2008 se uskutečnila akce Praha v Budapešti, kde byl stěžejním bodem koncert Symfonického orchestru hl.m. Prahy v budapešťském Paláci kultury. Doprovodný program v Budapešti zajistil např. festival českého piva a v Praze maďarský spisovatel György Konrad.

Projekt, který připravilo v roce 2001 Divadlo Na zábradlí nesl název UBU víkend a bylo na něm uvedeno hned pět verzí nesmrtelné hry A. Jarryho Král UBU. Podle dramaturgyně divadla Ivany Slámové vedlo k tématickému víkendů několik okolností. "Vloni na podzim nás oslovila maďarská teatroložka Sylvia Huszár s tím, zda by Na zábradlí mohlo hostovat mladé, progresivní maďarské divadlo Maladype se svou inscenací *Úbű király*."⁹⁷ Jelikož měl domácí soubor divadla na repertoáru zrovna titul Ubu se baví v režii Jiřího Havelky, přizval ještě studenty z nedaleké DAMU. Spojením absolventského představení Ubu Antikrist a projekcí slavného Krále Ubu z roku 1964 vznikla akce s podtitulem Otec Ubu pětkrát jinak.

⁹⁶PAMÁTKOVÁ PÉČE PRAHA: *Aktuality, Budapešť v Praze* [online]. 2009 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://pamatky.praha.eu/jnp/cz/unesco/aktuality/soucasne/archiv_aktualit/informace_z_mhmp_okp_budapest_v_praze.html

⁹⁷ TOMEŠ, Michael. *Ubavit se k smrti* [online] Česká televize, 2011 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1282660-ubavit-se-k-smrti>

Tabulka č.16.: účast maďarských divadel na mimořádných festivalech v ČR

rok	divadlo	název inscenace	režie
Budapešť v Praze			
2009	Budapešťské divadlo operety		
UBU víkend			
2011	Maladype színház	Übü király	Zoltán Balázs

7.7.2. Maďarské festivaly s českou účastí

Tato kapitola mapuje účast českých divadel na scénách maďarských divadelních festivalů. Ty jsou rozděleny na činoherní, loutkové a mimořádné, s tím že festivalu Csekkold! je věnována samostatná kapitola.

Činoherní festivaly

V4 Fest - Divadelního setkání zemí Visegrádské čtyřky (Česká republika, Polsko, Maďarsko a Slovensko). Letošní ročník je již šestým v pořadí. Z českých divadel se pravidelně festivalu v maďarském Vácu účastní Městské divadlo Zlín.

Budapešťský Kortárs Drámafesztivál neboli festival Současného divadla je týdenní akce, která kromě domácích špiček zve i zahraniční hosty. Festival fungoval od roku 1997 do 2007 jako bienále. Narozdíl od Mezinárodního festivalu Divadlo v Plzni, se kterým by se dal z jeho českých protějšků nejlépe srovnat, měl za celou existenci v programu jedinou českou inscenaci. Dvou ročníku (2008 a 2009) se zúčastnili čeští divadelníci v rámci mezinárodního symposia, které pořádal Slovenský institut.

Tabulka č.17.: účast českých divadel na činoherních festivalech v Maďarsku

rok	divadlo	název inscenace	režie
V4 Fest			
2015	Městské divadlo Zlín	Kabaret Astragal	Anna Petrželková
2016	Městské divadlo Zlín	Labyrint světa a ráj srdce	Anna Petrželková
2017	Městské divadlo Zlín	Mezi nebem a ženou	Dodo Gombár
2018	Švandovo divadlo	CRY BABY CRY	Martina Krátká

Drámafesztivál Budapešť			
2003	Dejvické divadlo	Příběhy obyčejného šílenství	Petr Zelenka
2008	hosté mezinárodního sympozia: Martina Musilová, Jan Jiřík, Tereza Siegllová, Radka Kinderowa		
2009	hosté mezinárodního sympozia: Jiří Adámek, David Peimer		

Loutkářské festivaly

Mezinárodní setkání maďarských loutkářů - Keckemét - Festival, který pořádá Ciróka bábszínház v Keckemétu, dospěl v roce 2016 do 13. ročníku. Diváci si mohou během 5 dnů vychutnat nejen tuzemská představení, ale i zpravidla jednoho mezinárodního hosta z oblasti loutkového divadla. V uplynulých letech bylo možné sledovat mimo jiné představení např. Naivního divadla z Liberce, Divadla Alfa z Plzně nebo Divadla DRAK z Hradce Králové. V roce 2014 bylo jako inspirativní představení pozváno Divadlo Alfa s loutkovou pohádkou Tři mušketýři.

Mezinárodní loutkářský festival pro dospělé publikum - Pécs - Mezinárodně uznávaný festival loutkového divadla pro dospělé pořádaný Bóbita bábszínház dlouhá léta v Pécsi bohužel zanikl 15. ročníkem v roce 2010. Festival byl pořádán jednou za tři roky a účastnila se ho se svou tvorbou naše nejprestižnější loutková divadla. Plzeňští „Mušketýři“ získali v roce 2007 dokonce hlavní cenu festivalu. V roce 1995 zastupoval na festivalu českou loutkářskou školu Jan Dvořák, na posledním ročníku usedl jako člen poroty Stanislav Doubrava.

Festival maďarských loutkových divadel - Békéscaba - Mezinárodní status nese i dlouholetý loutkářský festival ve městě Békéscsaba, pořádaný také jednou za 3 roky. V rámci tří denního programu zpravidla dominují inscenace maďarských souborů oproti produkcím zahraničním. Naši republiku tam zastupoval loutkář Pavel Vangeli.

V roce 2012 v rámci koprodukčního projektu PLATFORM 11+ - hostovalo Divadlo Alfa na mezinárodním loutkářském festivalu Kolibri v Budapešti s inscenací Pirat07&QueenOfLove.

Tabulka č. 18: účast českých divadel na loutkářských festivalech v Maďarsku

rok	divadlo	název inscenace	režie
Mezinárodní setkání maďarských loutkářů - Keckemét			
2000	Divadlo Alfa	Jeminkote, Psohlavci	Tomáš Dvořák
2010	Buchty a loutky	Automat na filmy	kolektiv Buchty a loutky
2014	Divadlo Alfa	Tři mušketýři	Tomáš Dvořák
Mezinárodní loutkářský festival pro dospělé publikum - Pécs			
2001	Divadlo DRAK	Mor na ty vaše rody	Josef Krofta
2004	Naivní divadlo	Alibaba a 40 loupežníků	Tomáš Dvořák
2007	Divadlo Alfa	Tři mušketýři	Tomáš Dvořák
Festival maďarských loutkových divadel - Békéscaba			
2015	Pavel Vangeli	Praha - zakleté město	Pavel Vangeli

Mimořádné festivaly

Minifestival Petra Lébla - Ve spolupráci Divadelního muzea a ústavu v Budapešti, Českého velvyslanectví v Maďarsku, Českého centra v Budapešti, divadla Bárka színház a Divadla Na zábradlí byl v dubnu roku 2001 uveden třídní festival inscenací Petra Lébla. Divadlo Na zábradlí přivezlo do budapešťského divadla Bárka Kočičí hru Istvána Örkénye a o den později zahrálo Ivanova od Antona Pavloviče Čechova.⁹⁸ Obě představení proběhly za účasti ministrů kultury obou zemí. Festival byl zakončen přednáškou o Léblových režiiích, diskusí o viděných představeních a křtem knihy o životě režiséra.

bEUgró - V rámci představení kandidátských zemí EU proběhla o tři roky později v budapešťském divadle MERLIN prezentace českého divadla s názvem bEUgró. Festival postupně od ledna do konce dubna představoval kulturu devíti⁹⁹ zemí vstupujících společně s Maďary do Evropské unie. Hned první blok patřil České republice. Během čtyř dnů měli diváci možnost zhlédnout filmy Jiřího Menzela nebo Miloše Formana, výstavu Srdce PQ, literární večery (E. Bondy, Z. Pavelka, T. Mazal), divadelní představení nebo gastronomickou přehlídku. Divadelní oblast zde zastupoval např. soubor Deja donne, Halka Třešňáková nebo Divadlo Na zábradlí.

⁹⁸ *Minifestival divadelních režii Petra Lébla* [online] Scena.cz, 2001 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.scena.cz/index.php?d=1&o=1&c=653&r=8>

⁹⁹ Česká republika, Slovensko, Slovinsko, Polsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva, Malta a Kypr

Tabulka č.19.: účast českých divadel na mimořádných festivalech v Maďarsku

rok	divadlo	název inscenace	režie
minifestival inscenací Petra Lébla			
2001	Divadlo Na zábradlí	Kočičí hra	Petr Lébl
	Divadlo Na zábradlí	Ivanov	Petr Lébl
bEUgró			
2004	Divadlo Na zábradlí	Terasa	Jiří Pokorný
	Divadlo Archa	Piškanderdulá	Věra Říčařová a František Víttek
	Halka Třešňáková, Ivan Mečl	Commpression / Depression	
	Deja donne	There Where We Were	Kristýna Lhotáková, Ladislav Soukup

Thealter - Z dalších účinkování českých divadel v Maďarsku lze zmínit festival Thealter v Szegedu, na kterém od roku 1991 reprezentovaly ČR soubory nezávislého divadla Boca Loca Lab (2014), Teatr Novogo Fronta (1998, 2000, 2014), Divadlo Unlimited (2013).

MITEM neboli Mezinárodní divadelní setkání Madách, byl založen v roce 2014 ředitelem Národního divadla Attilou Vidnyánszkym. Setkání nabízí přehlídku domácí tvorby a zve také hosty z dalších zemí světa. Během 4 let se festivalu zúčastnilo na 15 zemí z Evropy, ale např. také Indie, Libanonu, Ruska nebo Tuniska. Ovšem i přes blízké vztahy nebyla dosud pozvána Česká republika ani Slovensko.

Sziget - Festival, se zaměřuje především na hudební produkci, ale i přesto ho v roce 2002 navštívil například loutkář Jiří Vyšehlid s představením Černošská pohádka, o rok později Divadlo Buchty a loutky nebo v roce 2015 Cirk La Putyka.

Amatérské festivaly - České ochotnické soubory se tradičně účastní také festivalu Kazincbarcika a v roce 2007 získalo stříbrnou medaili z amatérského festivalu ve Vásváru pražské bezdomovecké divadlo Ježek a Čížek.

V roce 2002 zamířil jihočeský baletní soubor s choreografií *Un Ballo* doplněnou o jednoaktový balet *In and Out* v choreografii uměleckého šéfa souboru Attily Egerháziho na taneční festival do maďarského Györu.

7.8. vysoké umělecké školy

Kromě klasického hostování na festivalech či spolupráce na profesionální úrovni se oba státy snaží podporovat mezikulturní dialog již při studijní práci. Cílem je propojit studenty vysokých divadelních škol a přimět je k vzájemné prezentaci svých tvůrčích počinů. Všechny studentské divadelní festivaly, které níže popisují mají kromě představení aktuální tvorby jednotlivých škol a zemí vytvořit prostor pro vzájemnou inspiraci, spolupráci, přátelství, nápady a realizaci i po absolvování jednotlivých oborů. Nejsilnější je logicky pouto českých a slovenských univerzit, které se při festivalech tradičně spojují již od jejich vzniku. Propojení obou divadelních fakult z České republiky a maďarské divadelní sekce SZFE, nabízí další nové příležitosti na úrovni studentských a posléze profesionálních projektů a výhodné je toto spojení zejména v plnění společných cílů a aktivit na úrovni visegrádské kulturní spolupráce.

7.8.1. DAMU

Zlomvaz

Festival Zlomvaz je již tradičním divadelním festivalem vysokých uměleckých škol. Pořadatelem festivalu je už od roku 1994 Divadelní fakulta Akademie múzických umění v Praze (DAMU). Letošní ročník oslavil tedy 25. jubileum. Organizační tým je vždy tvořen studenty 2. ročníku katedry produkce. Jedná se o prezentaci nejlepších (nejen) absolventských inscenací a studentských divadelních projektů, které za danou sezonu vznikly na DAMU a partnerských vysokých školách z České republiky a Slovenska. Od roku 2012 byl zrušen status soutěžního festivalu a dbá se především na posilování vzájemných vztahů.

Dramaturgie festivalu se během jeho vývoje postupně měnila. Divadelní představení doplňovaly workshopy, přednášky, koncerty, výstavy a mnohé další. Postupem času také přibývalo hostujících škol. V letech 1994 - 2005 se festivalu účastnily tradičně pouze DAMU, JAMU a bratislavská VŠMU. Ty byly občas doplněny významným mezinárodním hostem. V roce 2006 se mezi účastníky přidala Akadémia umení Banská Bystrica a v roce 2010 se společným projektem zapojila také wroclawská PWST.

Divadelní a filmová univerzita v Budapešti (SZFE) se mezi pozvanými školami objevila poprvé až v roce 2015. Během tří ročníků festivalu dosud odprezentovala ze své studentské tvorby inscenace: Dreampire performance, komiksovou koláž

Dragon Lee – The Electric-man (2015), monodrama Do fish sleep? (2016) a mýtus H.A.N (2017).

Od té doby festival ZLOMVAZ slučuje všechny státy Visegrádské čtyřky a vždy doplňuje program zajímavými a novými hosty z celé Evropy. V současné době se z původních tří uměleckých škol rozšířil program až na deset, mezi nimiž se objevují projekty z Norska, Velké Británie, Nizozemí, Ruska nebo Francie.

Mezinárodní program PuppetTry

3LAY je mezinárodní projekt sedmi evropských uměleckých škol, které ve třech pracovních skupinách vyvíjejí tři programy: Loutkářství, Kameru a Aplikované divadlo. Českou republiku zastupuje ve skupině Loutkářství pražská DAMU. Jedná se o připravovaný společný dvouletý magisterský mezinárodní program čtyř vysokých uměleckých škol: SZFE Budapešť, VŠMU Bratislava, AT Bialystok z nichž hlavním organizátorem je Maďarsko. Poslední konference, jejímž cílem bylo rozšířit povědomí o připravovaném společném programu mezi maďarské loutkáře, proběhla v říjnu 2016 v Kecskemétu. Zástupci za DAMU byli Michal Somoš a Marek Bečka a za maďarskou SZFE Kata Csató a Edina Ellinger. Během několika pozdějších pracovních setkání se přednášející zaměřili na aktuální stav příprav pro akreditační proces.

Dle zasedání Rady pro vnitřní hodnocení AMU ze dne 5. února 2018 je hlavní myšlenkou pro vznik programu využití bohaté historie výuky a tvorby loutkového divadla, která se odvíjí od data založení Katedry alternativního a loutkového divadla (50. léta 20. století). Cílem magisterského programu je rozvinout u studentů dovednosti, vztahující se k práci s loutkou a připravit je pro profesionální kariéru loutkáře v mezinárodním prostředí. Studenti budou mít unikátní možnost získat znalosti a zkušenosti od odborníků čtyř uměleckých vysokoškolských institucí se sídlem v Bratislavě, Budapešti, Bialystoku a Praze. O finanční podporu bude žádáno v rámci Erasmus+/ Společné magisterské studium Erasmus Mundus.¹⁰⁰

Celý projekt je v procesu schvalování, žádání o finanční podporu a vzhledem k tomu, že jsou do něj zapojeny čtyři země - čtyři školy, vzniká vše poměrně složitě. Pokud se ovšem zadaří, bude se jednat o první mezinárodní divadelní studijní program.

¹⁰⁰ Zápis z jednání Rady pro vnitřní hodnocení AMU ze dne 5.2. 2017. Dostupný zde: <https://www.amu.cz/cs/uredni-deska/zapisy-z-jednani/zapisy-rady-pro-vnitri-hodnoceni-amu/>

7.8.2. JAMU

Setkání/Encounter

Mezinárodní festival Setkání/Encounter vznikl u příležitosti znovuotevření Divadelní fakulty JAMU a zahájení provozu Divadelního studia Marta. První ročník se uskutečnil v roce 1991 a oproti jeho mladšímu pražskému kolegovi je festivalem skutečně světové úrovně. Nejenže se ho pravidelně účastní státy z celého světa (v roce 2018 se celkový počet zúčastněných škol zastavil na čísle 38), ale organizátorský tým je složený ze studentů všech ročníků divadelního manažerství Divadelní fakulta JAMU. Festival trvá pět dubnových dnů a skládá se z divadelních představení, workshopů, diskuzí, seminářů a dalších doprovodných akcí. Zlomvaz i Encounter se nyní profilují jako festivaly nesoutěžní ale v Brně přeci jen porota zasedá. Původně soutěžní charakter změnil festival ve prospěch hodnocení výjimečných uměleckých výkonů jednotlivých divadelníků. Důraz se tedy nyní klade na vzájemnou inspiraci a spolupráci festivalových účastníků.¹⁰¹

Stabilní jádro festivalového programu tvoří inscenace brněnské JAMU, pražské DAMU a bratislavské VŠMU. Maďarské studenty hostil festival Encounter zatím pouze 4x, poprvé v roce 1994 s hrou Heinricha von Kleista *Amfitryon* a poté v roce 2005, 2009 a 2015.

Poprvé se Divadelní a filmová univerzita v Budapešti (Színház- és Filmművészeti Egyetem - SZFE) účastnila s inscenací *Euripides: Andromache, Alkéstis*, která byla oceněna cenou za mužský herecký výkon. Podruhé to byla *Bolest*, kde odborná porota ocenila niternost výpovědi a herecky inspirativní inscenaci. A zatím naposledy v roce 2015, přivezla SZFE velmi dobře hodnoceného *Hamleta*, který za novátorský pohled na klasické drama a strhující herectví, dostal cenu poroty.

7.8.3. SZFE

FACT

Nejmladším festivalem ze všech zmiňovaných je budapešťský festival FACT. Jedná se o mezinárodní festival vysokých uměleckých škol a jeho název je zkratkou anglických slov Festival, Arts, Cinema a Theatre (festival, umění, kino, divadlo).

¹⁰¹ ENCOUNTER: *O festivalu* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.encounter.cz/archive/2015/index.php?p=historie>

Vzhledem k názvu a k tomu, že hlavním pořadatelem je SZFE Budapešť, se nejedná o festival čistě divadelní, jak je tomu v předešlých dvou případech. Hlavní program zahrnuje jak divadelní představení, tak projekce absolventských filmů nebo výstavy scénografie. Festival, který se koná čtyři dny v únoru, vznikl v roce 2017 a uskutečnily se tedy prozatím dva ročníky.

Na obou ročnících participovaly české vysoké umělecké školy se svými divadelními projekty. V roce 2017 zavítala do maďarské metropole pouze pražská DAMU, a to s kukátkovou show *mikroSZPUTYNIK* a příběhem o dospívání *The woods*. Spolu s ní tam měly své zástupce města Kaposvar, Bukurešť, Verscio a Mnichov. Letošní ročník byl o poznání větší. Nejenže trval o den déle, tedy čtyři dny, ale hostil univerzity ze sedmi evropských měst (Reykjavík, Brno, Mnichov, Bukurešť, Praha, Verscio a Kaposvár).¹⁰² DAMU představila interaktivní divadelní simulátor *Touring Turing* studentů 2. a 3. ročníku Katedry alternativního a loutkového divadla a vizuální performanci pro jednoho diváka *Veduty*. JAMU zahrála Giraudouxovu *Elektru*, absolventskou inscenaci antického příběhu převedeného do současných reálií, o které dramaturgyně Kateřina Ondrová dodala „Inscenaci situujeme do zákulisí fiktivního kulturního domu ve velmi reálném Krnově s průhledem do sálu, ve kterém právě probíhají Řecké slavnosti početné řecké komunity. Ve druhé polovině dochází k jakési dekonstrukci a z lokálního konfliktu se ocitáme v abstraktním prostředí, ve kterém je myslitelná tragédie antických rozměrů.“¹⁰³

¹⁰² Iceland Academy of the Arts - Reykjavík, Janáček Academy of Music and Performing Arts - Brno, Bayerische Theaterakademie August Everding - Mnichov, National University of Theatre and Film „I.L. Caragiale“- Bukurešť, Theatre Faculty of the Academy of Performing Arts - Praha, Accademia Teatro Dimitri - Verscio Swizerland, University of Kaposvár, Rippl-Rónai Faculty of Art - Kaposvár

¹⁰³ MAREČEK, Luboš. *Studenti JAMU přenesli antickou tragédii Elektra do okresního kulturáku* [online] JAMU [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.jamu.cz/aktuality/studenti-jamu-prenesli-antickou-tragedii-elektra-do-okresniho-kulturaku.html>

7.9. Festivaly

V poměrně krátké době se v obou zemích vyprofilovaly dva srovnatelné festivaly, které mají za cíl představovat současnou divadelní tvorbu, seznamovat diváky s inscenačními trendy a posilovat česko-maďarské kulturní vztahy. Není tedy náhodou, že se na organizaci obou přehlídek podílí Divadlo Unlimited Praha, v jehož čele stojí současná ředitelka Českého centra Budapešť Lucie Orbók.

7.9.1. Naostro!

Festival s podtitulem Setkání s maďarským divadlem vznikl jako bienální přehlídka na základě reciprocit s festivalem českého divadla v Budapešti Csekkold! Pořadatelem je české nezávislé Divadlo Unlimited. Jak již z jeho názvu vyplývá hranice států ani jazykové bariéry nemusí být omezující a proto vznikl ojedinělý projekt zaměřený na prezentaci zahraničního divadla. "Vedle klasiky, představované Istvánem Örkényim, je maďarské drama překládáno a uváděno zcela sporadicky. Přitom nejde o nijak vzdálenou kulturu a témata, která současní maďarští autoři zpracovávají, zapadají do kontextu středoevropského myšlení a zcela jistě mohou rezonovat i na českých jevištích."¹⁰⁴ uvedla Orbók. Kromě představení současné maďarské dramatiky v Česku jde zejména o zvýšení povědomí o této kultuře, jejich specifikách a zajímavostech. Divadlo Unlimited se programově zaměřuje na současnou dramaturgii a v posledních letech především právě na česko-maďarskou kulturní výměnu. Červená paprička, kterou má festival ve znaku symbolizuje nejen Maďarsko jako takové, ale také pikantnost témat uváděných her.

Partnery jsou pražská divadla, která zároveň poskytují své prostory pro konání divadelních produkcí. V prvním ročníku jím bylo pouze Divadlo Na zábradlí a jeho prostor Eliadovy knihovny, v roce 2014 přibyl Divadlo Na Prádle. Poslední ročník v roce 2016 bylo nutné kvůli prostorovým požadavkům na hostující představení přesunout. Přestože byly ve hře divadelní domy jako LaFabrika nebo Divadlo Archa, festival se nakonec přestěhoval do Strašnického Divadla X10. Podle ředitelky divadla Lenky Havlíkové byla tato spolupráce logická „Divadlo X10 se od svého založení věnuje současným hrám, proto jsme přivítali možnost spolupracovat s festivalem

¹⁰⁴ DIVADLO UNLIMITED: *Naostro!* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://divadlounlimited.cz/?page_id=28

Naostro!, který se zaměřuje rovněž na současnou dramaturgiu.“¹⁰⁵ Většina představení se odehrává v maďarštině s českými titulky, druhým způsobem je simultánní tlumočení do českého nebo v případě dvojjazyčných scénických čtení či diskuzí do maďarského jazyka.

Festival by samozřejmě nemohl fungovat bez finanční podpory. První ročník v roce 2012, vznikl spíše nadšením, svépomocí a příspěvky v řádech desetitisíců. Další v roce 2014 už mohl disponovat podporou od Státního fondu kultury, Magistrátu hl. Města Prahy a Nadace život umělce.¹⁰⁶ Zarážející je fakt, že z maďarské strany nedošlo k žádné finanční podpoře. Poslední ročník podporoval drobnou částkou kromě Divadla X10 a spolku Iglice, pouze Balassiho institut v Praze.

Ročník 2012

První ročník byl pouze jednodenní a dal by se tak spíše nazvat dnem maďarských her. Nabídl výběr toho nejlepší ze současné maďarské dramaturgie, kterou českému publiku zprostředkoval formou inscenovaných čtení. Hry, které byly přeloženy speciálně pro festival, byly vybrány po konzultacích s profesionály, dramaturgy a překladateli. Uvedení všech tak proběhlo v české premiéře.¹⁰⁷

Maďarské divadlo prostoupilo Divadlo Na zábradlí od divadelního sálu v přízemí až po komorní scénu na půdě. Program 10. 6. 2012 započal rodinným představením Království s čarou studnou souboru RoHAM színház. Tito mladí progresivní divadelníci, kteří tvoří na poli budapešťské alternativní scény již několik inscenací se zaměřili na publikum nejmladší. Spolupořadatelem byl pražský edukativně - kulturní spolek maďarských rodičů Iglice. Dalším bodem bylo promítání filmového zpracování inscenace ČERNÁzemě. Pochmurnou grotesku o vizi světa, ve kterém žijeme, vytvořilo v roce 2006 slavné budapešťské divadlo Krétakör. V maďarském znění a s anglickými titulky se tak zdarma publikum seznámilo s tvorbou souboru, jehož inscenace mohlo znát např. z festivalu Divadlo evropských regionů v Hradci Králové.

¹⁰⁵ Portál hlavního města Prahy. *Do Strašnic zavítá festival maďarského divadla Naostro!* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://www.praha.eu/jnp/cz/co_delat_v_praze/kultura/divadla_film/do_strasnic_zavita_festival_madarskeho.htm

¹⁰⁶ SFK - 80 000 Kč, MHMP - 200 000 Kč, NŽU - 20 000 Kč

¹⁰⁷ DIVADLO UNLIMITED: *Naostro!* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://divadlounlimited.cz/?page_id=28

Hlavní částí celého festivalu Naostro! byly ovšem scénická čtení současných maďarských autorů v podání členů hereckého souboru Divadla Na Zábradlí a jejich hostů. Postupně byly uvedeny tyto hry: Bettina Almássy - Patří mraky do nebe, Béla Pintér - Královna zákusků v režii Lucie Málkové, dále István Tasnádi - Finito a Attila Bartis - Zkáza v režii Lucie Ferenzové a Podunajší Apačové autorů Gézy Bereményia a Kovácsse Kriszta, které zinscenoval David Czesany.

Ročník 2014

Druhý ročník maďarské divadelní přehlídky, konané v listopadu 2014, byl již více promyšlený a organizačně i finančně lépe zajištěný. Obsah byl rozšířen a ke scénickým čtením přibýly také klasická divadelní představení. Jako další hrací prostor bylo kromě Divadla Na zábradlí využito nedaleké Divadlo Na Prádle. Silný jevištní potenciál, který pro české divadlo představuje velkou inspiraci předvedlo představení z dílny Inkubátoru Jurányi Ház. Autorská hra Andráse Vinnaiho, jehož mimořádnou adaptaci Kafkova Procesu mohli diváci ocenit také na festivalu Divadlo a později v Praze i v Brně, se zabývala temnými zákoutími mužské duše. Byla podána herci Gergely Bánkim, Péterem Janklovicse a samotným dramatikem. Velký sál Divadla Na zábradlí hostil zpracování maďarského dramatika Bély Pintéra Naše tajemství v režii Jana Mikuláška. Program byl doplněn o prezentaci a křest českého překladu tří Pintérových her: Královna zákusků, Špína a Naše tajemství.

Program neopomněl ani přítomnost dětského divadla. Festivalové zakončení proběhlo dopoledním loutkovým představením Andráse Bátky, Bazsó a Borka.

V rámci festivalu Naostro! proběhla také beseda a diskuze s představiteli budapešťského centra nezávislého divadla Jurányi Produkció Haz. Studentům pražské DAMU bylo věnováno dopoledne prvního dne festivalu, ve kterém proběhla prezentace jedinečného produkčního modelu fungování své instituce. Dle názoru Lucie Orbók je "umělecký inkubátor v Jurányi malým zázrakem. Pod heslem „nezávisle spolu“ se lidem z této organizace podařilo spojit maďarskou nezávislou scénu a navíc pro ni získat zázemí v budově bývalé školy. Místo aby mezi sebou soubory bojovaly o granty a prostory, dostaly společné zázemí, pomáhají si a spolupracují."¹⁰⁸ Aktuálně inkubátor sdružuje přes 60 uměleckých organizací nebo jednotlivců.

¹⁰⁸ *Tamtéž.*

Ročník 2016

Tématem prozatím posledního ročníku festivalu Naostro! byla Perspektiva. Dramaturgie festivalu dbá vždy na to, aby překládané hry rezonovaly i v české společnosti a tak se publikum mohlo setkat s tématy jako je ztráta životní perspektivy, nezaměstnanost a nefunkčními vztahy v rodině.¹⁰⁹ Tři listopadové dny nabídly ve spolupráci s Divadlem X10 celkem tři maďarské inscenace, dvě scénická čtení a nově také koncert spojený s maďarskou čardášovou tančírnou. Témata her jsou univerzální a srozumitelná. Mohou tak oslovit i nezasvěcené české publikum, které nemá vhléd do maďarské kulturní ani politické situace. K výběru pozvaných inscenací uvedla dramaturgyně festivalu „Neřekla bych, že dramaturgicky vybírám inscenace podle toho, jak jsou zařazené – jestli provládně, nebo protivládně, ale vybírám je tak, aby to byla divadla kvalitní. Nicméně je pravdou, že tím, jak jsme představili texty autorů jako Kornél Mundruczó a Mikó Csaba nebo přivezli Katona József Színház, tak maďarská strana, respektive vláda, tento festival nepodpořila.“¹¹⁰

Zmiňovaný soubor Katona József Színház Budapešť se do Prahy vrátil po šesti letech. Tamní režisér Daniel Kovács zde zinscenoval volné pokračování Dne Opičnicka, které se úspěšně hrálo v pražském Studiu Hrdinů. Inscenace Vladimíra Sorokina Kreml z cukru nabídla mrazivou podívanou do nedaleké budoucnosti.

Prohlubování česko-maďarských kulturních vztahů a vzájemné obohacování skrze scénické umění se dá nejlépe demonstrovat na formátu scénických čtení, kde se herci i diváci seznamují se současnými texty vycházejícími z maďarského kulturního života. Režisérka Ewa Zembok připravila se souborem Strašnického divadla X10 a hosty hru Csaba Mikó: Bez otce a Jan Kačena Projekt Frankenstein autora Kornéla Mundruczóa.

Závěr festivalu nabídl inscenaci, která s nevybíravým humorem kritizuje současné Maďarsko a jeho obyvatele. Bývalý člen souboru Bély Pintéra Tamás Deák ji uvedl se svým souborem Picaro.

Festival maďarského divadla Naostro! se stal jedinou akcí v České republice, jejímž cílem bylo programově přibližovat profesionální maďarskou divadelní kulturu

¹⁰⁹ *Maďarské divadlo o perspektivě* [online] Divadelní noviny, 2016 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/festival-madarskeho-divadla-naostro>

¹¹⁰ MACHÁČEK, Martin. *Tyjátr: Divadelní paprikáš. Maďarské jevištní pikantérie přináší festival Naostro!* [online] Český rozhlas Radio Wave, 2016 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/tyjatr-divadelni-paprikas-madarske-jevistni-pikanterie-prinasi-festival-naostro-5188971>

českým divákům i odborné veřejnosti. V přímé konfrontaci umožnil nahlédnout do jiné divadelní kultury, srovnat divadelní jazyk i maďarské sugestivní herectví.

Přehlídka proběhla prozatím naposled v roce 2016 a z důvodu nepodpory z maďarské strany nebyl, dle bienálního charakteru, letošní ročník připravován. Podle ředitelky spolku Unlimited Lucie Orbók se zatím další pokračování nechystá. Ovšem vzhledem ke skutečnosti, že o maďarském divadle není mezi českou veřejností velké povědomí byla by škoda o tento festival, který vhodně doplňuje nabídku pražských festivalů, přijít.

7.9.2. Csekkold!

Festival českého současného divadla Csekkold! v překladu Zkoukni to!, navazuje na setkání s maďarským divadlem Naostro! a znovu podporuje česko-maďarský dialog a uměleckou výměnu.

Lucie Orbók komentovala vznik tohoto festivalu poznatkem, že “zatímco setkávání s maďarským divadlem je u nás poměrně časté a kritikou i veřejností vřele přijímané, české divadlo je v Maďarsku prezentováno sporadicky.”¹¹¹

V době pořádání prvního ročníku, byla poslední česká divadelní návštěva datována rokem 2008. Proto podle pořadatelky Lucie Orbók měli organizátoři potřebu navázat a v ucelené formě ukázat, co se děje v českém divadle.¹¹² Hlavním partnerem z maďarské strany se stalo významné divadlo Katona József színház, které poskytlo prostory své hlavní i dvou komorních scén. Toto divadlo, jak již bylo v předchozích částech práce zmíněno, je české kultuře nakloněno dlouhodobě. Uvádí české dramatické texty (např. Petr Zelenka: Příběhy obyčejného šílenství) a pravidelně v ČR také hostuje.¹¹³ Vklad maďarského divadla do festivalu byl zcela zásadní. Kromě prostor poskytlo herce, zázemí a veškerý personál. O tržby se přitom s českými pořadateli dělilo na půl.

Organizačně se na festivalu podílí, stejně jako v případě jeho pražského kolegy, Divadlo Unlimited. Spolupracujícími organizacemi se stalo České centrum Budapešť a Institut umění – Divadelní ústav.

¹¹¹ *Zkoukni to v Budapešti!* [online] Divadelní noviny, 2013 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/zkoukni-to-v-budapesti>

¹¹² *Tamtéž.*

¹¹³ *Tamtéž.*

Csekkold! navazuje na festival Naostro! nejen tematicky, ale také časově. Česká divadelní přehlídka je ustanovená jako bienální a s maďarskou se střídá.

Finanční podporu poskytl odbor mezinárodních vztahů MKČR, který 2x ročně vyhlašuje výběrové grantového řízení na podporu kulturních aktivit vysílaných do zahraničí. Na první ročník v roce 2013 získal spolek Unlimited jen symbolických 30 000 Kč, ale další žádosti již ministerstvo podpořilo ve výši 300 000 Kč a 340 000 Kč. Dalšími zdroji byly příspěvky na překlad a titulky od IDU nebo vklad Českého centra.

Ročník 2013

Festival byl situován do tří květnových dnů, kdy každý nesl své vlastní téma. První část pojmenovaná jako "Zaměřeno na minulost" představila tvorbu nezávislého brněnského divadla Feste. Jeho inscenace je tvořena úryvky z Havlova, do maďarštiny dosud nepřeloženého, dopisu tehdejšímu prezidentovi Gustávu Husákovi z 8. dubna 1975. Program pokračoval filmovým záznamem opery Národního divadla Zítřka se bude... v režii Jiřího Nekvasila. Podle nyní již bývalého ředitele ČC Budapešť Michala Černého to byla dobrá příležitost, vzhledem k tomu, že se z finančních důvodů nerealizoval zájezd stejné opery na budapešťský Jarní festival 2013.

Druhý den patřil výhradně současné dramatičce. Pro inscenování formou scénických čtení byly vybrány hry předních českých autorů. Mladí režiséři divadla Katona József színház András Dömötör, Daniel D. Kovács a Kriszta Székely se chopili her, které vybrali maďarští překladatelé ve spolupráci se zástupci českých agentur Aura-Pont a DILIA. Jednalo se o Očištění Petra Zelenky, Snídaně s Leviathanem Romana Sikory, Bílý Palcát aneb Konečně řešení Stanislava Jiránka a Davida Nejedlého a křehkou hru Barikády jediné ženské zástupkyně Alice Nellis. Čtveřici maďarských režisérů doplnila sama režisérka a organizátorka přehlídky Lucie Málková. Zakončení festivalu mělo v režii Národní divadlo Brno, které přivezlo Ouředníkovu Europeanu v režii Jana Mikuláška. Tato adaptace není úspěšná pouze u nás, překladatel díla László G. Kovács potvrdil, že překlad této knihy v Maďarsku má za sebou již dva dotisky, a také rozhlasovou podobu.¹¹⁴

¹¹⁴ *Zkoukni to v Budapešti!* [online] Divadelní noviny, 2013 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/zkoukni-to-v-budapesti>

Do té doby největší přehlídce českého divadla poskytla záštitu velvyslankyně České republiky v Maďarsku Helena Bambasová.

Ročník 2015

Po dvou letech se přehlídka vrátila opět do květnového programu divadla Katona József színház. Csekkold! 2015 nabídl divákům opět o něco bohatší nabídku české tvorby. Festival zahájilo Městské divadlo Kladno s adaptací Maupassantova románu Miláček v režii Daniela Špinara, které v Maďarské metropoli nikdy nehostovalo. Naproti tomu Divadlo Na zábradlí, které se může pyšnit hned několika návštěvami, uvedlo druhý den divácky úspěšnou Korespondenci V+W. S prací Jana Mikuláška a jeho poetického pojetí světa se maďarské publikum mohlo setkat již podruhé v řadě.

Inscenování českých her maďarskými režiséry a herci je jedním z hlavních gró českého festivalu. Program připomněl po minulém ročníku Petra Zelenku, tentokrát s tragikomedii Dabing street a nově seznámil diváky s autory Blackoutu, Martinem Glasserem a Olgou Šubrtovou.

Také poslední den nabídl pro maďarské publikum do té doby neznámé české divadlo, a to liberecké F. X. Šaldy. S inscenací Přísně tajné aneb Hrubá nemravnost, která volně pojednává o příběhu matematika Alana Turinga, navštívilo maďarskou metropoli poprvé.

Celým festivalem probíhaly přednášky a diskuze s českými hosty. Za přispění IDU byla otevřena výstava fotografa Viktora Kronbauera, která měla za cíl představit publiku posledních deset let české divadelní scény.

Ročník 2015 byl bezesporu úspěšný. Zájem o české divadlo projevil na 800 diváků a uvedená představení nenechal bez povšimnutí nejprestižnější maďarský divadelní časopis Színház.¹¹⁵

Ročník 2017

Tématem loňského, zatím poslední ročníku festivalu Csekkold! byla divadelní klasika v netradičním pojetí. Do programu byly vybrány inscenace, které v České republice zaujali svou zajímavou interpretací. Hned první byla kontroverzní adaptace

¹¹⁵ ČTK. *Festival Csekkold – přehlídka české dramatiky a současného českého divadla v Budapešti* [online] Divadlo.cz, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.divadlo.cz/?clanky=festival-csekkold-prehlicka-ceske-dramatiky-a-soucasneho-ceskeho-divadla-v-budapesti>

Anny Petrželkové Měsíc nad řekou, která vzbudila pozdvižení hned při premiéře ve Slováckém divadle.

Velký divácký ohlas sklidila klasika v podání osvědčeného Divadla Na zábradlí, které přivezlo Macbetha (Too much blood) v originálním anglickém znění s maďarskými titulky. Následující představení KAR, spojený s koncertem kapely Fekete Seretlek významného slovinského loutkáře Matiji Solceho, si pro velký zájem vysloužilo nedělní opakování. Jako zástupce pražské nezávislé scény KAR uvedlo Studio DAMÚZA.

Za účasti autorů Terezy Verecké a Milana Uhdeho předvedli herci na komorní scéně Sufni hry iJób a Zázrak v černém domě. Festivalová atmosféra byla zakončena knižním křestem. Díky spolupráci s Napkút kiadó a Českým centrem Budapešť vyšlo v maďarském překladu sedm současných světových her.¹¹⁶

Přestože je v maďarských divadelních kruzích mezinárodní spolupráce stále ještě okrajové téma, tento festival by mohl opět o něco více propojit česko-maďarské kulturní vztahy a přispět k dobrému jménu českého divadla v zahraničí.

¹¹⁶ *Tamtéž.*

8. Závěr

Vzhledem k tomu, že je tato práce v oblasti česko-maďarských vztahů první svého druhu, přináší prozatím pouze jakýsi prvotní, byť zcela jistě přínosný vhled do obsáhlé problematiky. Zkoumání veškerých možností inscenační tvorby, hostování souborů či účinkování hostujících tvůrců by bylo možné věnovat nepochybně další intenzivní badatelskou práci. Z důvodu velkého množství informací a zdrojů na poli česko-maďarských kulturních vztahů (někdy v podstatě nedohledatelných) se nedá výčet těchto divadelních propojení považovat za úplný. Jedná se tedy o soupis dohledaných informací z oblastí kulturní spolupráce, které jsem si pro tuto práci vytyčila. Své zpracování vnímám jako dobrý začátek a základ pro případné další zkoumání.

Domněnku o formě kulturní spolupráce České republiky a Maďarska jsem si vypracováním této práce potvrdila. Zejména v divadle se vztahy zakládají na lidských vztazích a známostech a proto i divadelní návštěvy či hostování na festivalech nemají pravidelnost nebo zákonitosti.

Ukázalo se, že k rozvoji divadelních návštěv došlo až v poslední době, tj. po roce 2000, a to z velké části především díky práci vedení Českého centra Budapešť. Naproti tomu pražský Balassiho institut hlavním pořadatelem divadelních aktivit není.

Co se týká původní dramatiky, obecně se dá říct, že zájem o původní divadelní hry vychází z obou zemí, ovšem v Česku dostává šanci větší počet různorodých maďarských autorů. Naproti tomu maďarská divadla se zaměřují dlouhodobě na opakované inscenování dvou až tří nejoblíbenějších autorů z Čech. Dalo by se říct, že každý rok (od roku 1989) je na českých i maďarských jevištích uvedena alespoň jedna hra autora pocházejícího z druhé zkoumané země.

Dále jsem na otázku pravidelnosti, kterou jsem si pokládala na začátku práce, našla odpověď pomocí dohledaných informací sestavených do tabulek o hostování a účasti na festivalech. Vyplývá z nich, že jsme od roku 1989 neměli možnost setkat se s maďarskou tvorbou v České republice pouze třech ročnících. Naproti tomu účast českých divadel v Maďarsku má, i přes pravidelnost v posledních šesti letech, ještě co dohánět. Kdyby nebylo českého Mezinárodního festivalu Divadlo v Plzni, měli by čeští diváci možnost vidět jen minimum z maďarské tvorby. Na druhou stranu, přestože v Maďarsku festivaly podobného typu, zaměření i velikosti existují, Česká

republika na nich není pravidelným hostem. Počet festivalových hostů 62 x 19 hraje jednoznačně ve prospěch Maďarska, respektive České republiky u jejich festivalů.

Na poli účinkování hostujících tvůrců či koprodukce si Česká republika s Maďarskem nevede tak jako např. se Slovenskem nebo Německem, zároveň je ale nutné pozitivně hodnotit, že výměna v této oblasti probíhá, a to poměrně pravidelně.

Veškeré informace sesbírané a uvedené v tabulkách v kapitolách výše, jsem posbírala rozsáhlým bádáním. Čerpala jsem z archivních a propagačních materiálů jednotlivých divadel, programů festivalů a mnoha dalších zpravodajských internetových zdrojů. Hlavním zdrojem mi bylo bibliografické oddělení virtuální studovny IDU, kde jsem čerpala z více než 1700 dohledaných záznamů k této problematice.

Jediné kontinuálně probíhající propojení mezi českým a maďarským divadelním světem jsem našla mezi dvěma přehlídkami současného divadla, českým festivalem Naostro! a maďarským Csekkold! Doufám, že organizace festivalu Naostro! bude pokračovat, protože má dle mého názoru prezentace zahraničních tendencí velký smysl a vede vždy k rozvoji na domácí scéně. Podle organizátorky festivalu Lucie Orbók je pokračování pražská grantová komise nakloněna. Kromě finančních prostředků na další ročník by se pro festival mohlo najít i vhodné divadelní zázemí. Tak snad v následujícím roce 2020.

Díky této práci, kde bylo nutné pracovat se zdroji v maďarském jazyce, jsem měla možnost rozšířit své jazykové znalosti a obzory. Na loňském moskevském bienále řekl předseda budapeštské univerzity umění a designu, profesor József Fülöp: "Rádi bychom připomněli, že k zařízením a vynálezům, které získaly uznání a vstoupily do užívání po celém světě, významně přispělo v historii designu i Maďarsko. Kuličkové pero "Biro" (László Bíró, 1938), Rubikova kostka (Ernő Rubik, 1975) nebo počítačová architektura von Neumann, která se stala základem moderního počítače (John von Neumann, 1945), jsou jen malým výčtem maďarských vynálezců, které potvrzují pověst maďarské tvořivosti ve světě."¹¹⁷ A já si myslím, že ani maďarská dramatika a divadelní tvorba by neměla zůstat stranou. Ráda bych, aby tato práce přispěla ke zvýšení povědomí o obou (nejen) divadelních kulturách. Pokud by bylo jediným výsledkem, že Kočičí hra Istvána Örkényho nebude jediné dílo, které si čtenář bude pamatovat, vnímám ji jako přínosnou.

¹¹⁷ MOSCOW DESIGN BIENNALE: *Special exhibitions* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://moscowdesignbiennale.ru/en/special-exhibition/>

Seznam použitých pramenů a literatury

Literatura

PRAŽÁK, Richard. *Maďarsko*. Praha: Libri, 2005. ISBN 80-7277-269-4.

KONTLER, László. *Dějiny Maďarska*. Praha: NLN, 2008. ISBN 978-80-7106-616-3.

DANČÁK, Břetislav, MAREŠ, Miroslav. *Zahraniční politika politických stran v České republice, Maďarsku, Polsku a na Slovensku*. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-2354-6.

ÉGER, György. *Stratégia és kultúra-kulturális külpolitika az új kihívások tükrében*. Budapest, 2004. ISBN 0129004800635.

NEKOLNÝ, Bohumil. *Divadelní systémy a kulturní politika*. Praha: 2006, ISBN 80-7008-197.

Dokumenty

Zákon č. 273/2001 Sb. o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

COMPENDIUM (2016). *Country profile: Hungary*. [online]. [cit.12.5.2018] s.46. Dostupné z: http://www.culturalpolicies.net/down/hungary_072016.pdf

Ministerstvo kultury ČR. *Schválený rozpočet na rok 2017*. [online]. [cit.12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/vyrocní-zpravy-a-rozpocety-568.html>

Nadace Open society fund Praha. *Výroční zprávy OSF*. [online]. [cit.12.5.2018]. Dostupné z: <http://osf.cz/cs/kdo-jsme/stazeni/vyrocní-zpravy/>

Nadace Open society fund Praha. *10 let Nadace OSF*. [online]. [cit.12.5.2018]. Dostupné z: http://osf.cz/wp-content/uploads/2015/08/OSF_10let.pdf

Köszponti Statisztikai Hivatal. *Színpadí szórakoztatás, 2016*. [online]. [cit.12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/pdf/szinpad16.pdf>

NIPOS. *Divadla 2016*. [online]. [cit.12.5.2018]. Dostupné z: <https://statistikakultury.cz/wp-content/uploads/2017/11/Statistika-2016-divadla.pdf>

Divadelní ústav. *Koncepce propagace českého divadla do zahraničí*. [online]. [cit.12.5.2018]. Dostupné z: https://www.idu.cz/dokumenty/koncepce-propagace-ceskeho-divadla-do-zahranici_1.pdf

BOZÓKI, András. *A szabadság kultúrája*. [online]. Budapest, 2006. [cit.12.5.2018]. Dostupné z: http://www.okm.gov.hu/letolt/nkom/Egyeb/KulturalisStrategia_Atnezett_Publ_060217.doc

Vysokoškolské kvalifikační práce

VACULÍKOVÁ, Alžběta. *Recepce maďarského filmu v českém prostředí od založení Maďarského kulturního střediska v Praze do roku 2008*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, 2010.

UHLÍŘOVÁ, Petra, Bc. *Populární hudba v Maďarsku ve 2. polovině 20. století a její místo v oficiální kultuře*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, 2014.

HODINÁŘOVÁ, Marie. *Současná maďarská divadelní scéna: A Bárka Színház*. Diplomová práce. Praha: Univerzita Karlova, 2012.

RAKOVÁ, Iva. *Současná německá kultura v Praze*. Bakalářská práce. Praha: Univerzita Karlova, 2008.

FÖLDES, Dóra. *"The world favors the brave": Towards a long-term strategy for Hungarian Cultural Diplomacy*. Diploma thesis. Budapest: Central European University Department of Public Policy, 2013.

PFEJFER, Tomáš. *50 let plzeňského loutkového divadla Alfa*. Diplomová práce. Plzeň: Západočeská univerzita, 2016.

MIKUŠ, Ján. *Arpád Schilling - režisér*. Diplomová práce. Brno: Janáčkova Akademie múzických umění, 2011.

MACHÁČKOVÁ, Monika. *Kulturní politika ČR*. Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita, 2014.

Online prameny

Historické vztahy České republiky a Maďarska

VELVYSLANECTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY V BUDAPEŠTI: *Vzájemné vztahy, Stručné dějiny česko-maďarských vztahů* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/budapest/cz/vzajemne_vztahy/index_2.html

GÁL, Evžen. *Maďaři v Česku* [online] Souvislosti.cz. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://souvislosti.cz/398gal.html>

Diverzifikace obyvatel

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY: *Státy světa, Maďarsko* [online]. 2011 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/encyklopedie_statu/evropa/madarsko/krajane/-mzv-publish-cz-zahranicni_vztahy-krajane-krajane_ve_svete-adresare-madarsko_adresar_krajanskych_spolku.html

Počet Čechů a Slováků žijících v zahraničí [online] Světaznalec.cz. 2015 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.svetaznalec.cz/pocet-cechu-a-slovaku-zijicich-v-zahranici/>

Maďarsko [online] Praha: Stránky pro studenty oboru Hospodářská a kulturní studia, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.hks.re/wiki/doku.php?id=minority-mad>

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY: *Národnostní menšiny, Maďarská národnostní menšina* [online]. 2006 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/rnm/mensiny/madarska-narodnostni-mensina-16115/>

Slováci a Maďaři [online] Česká televize. 2009 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ct24/svet/1379358-slovaci-a-madari>

Zahraníční kulturní politika a její nástroje - ČR

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY: *Koncepce zahraniční politiky ČR* [online]. 2015 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/analyzy_a_koncepce/koncepce_zahranicni_politiky_cr.html

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY: *Středoevropská kulturní platforma* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/verejna_diplomacie/kultura_a_skolstvi/PCCE/index.html

Zahraniční kulturní politika a její nástroje - HU

HUNGARIAN GOVERNMENT: *Ministry of Foreign Affairs and Trade* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.kormany.hu/en/ministry-of-foreign-affairs-and-trade>

Visegrádská spolupráce

Visegrádská spolupráce [online] Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/visegrad/index.html

VELVYSLANECTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY V BUDAPEŠTI: *Vzájemné vztahy, Mezinárodní visegrádský fond* [online]. 2015 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/budapest/cz/vzajemne_vztahy/v4_spoluprace/mezinarodni_visegradsky_fond.html

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY: *Zahraniční vztahy, Mezinárodní visegrádský fond* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_evrope/visegrad/mezinarodni_visegradsky_fond_1.html

VISEGRAD FUND [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: www.visegradfund.org

VISEGRAD FUND: *Map* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://map.visegradfund.org>

České centrum Budapešť

Česká Centra [online] Wikipedia.org, 2001 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Česká_centra#Bilateráln%C3%AD_i_multilateráln%C3%AD_spolupráce

ČESKÁ CENTRA: *České centrum Budapešť* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: www.budapest.czechcentres.cz

ČESKÁ CENTRA [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: www.czechcentres.cz

Institút umění - Divadelní ústav

INSTITUT UMĚNÍ - DIVADELNÍ ÚSTAV: Oddělení mezinárodní spolupráce [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.idu.cz/cs/o-nas/usek-reditelky/oddeleni-mezinarodni-spoluprace>

ORSZÁGOS SZÍNHÁZTÖRTÉNETI MÚZEUM ÉS INTÉZET: *Nemzetközi kapcsolatok* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://oszmi.hu/index.php?option=com_content&view=article&id=228&Itemid=763

Svaz maďarů žijících v českých zemích

BENEŠ, Jan. *V Lovosicích zahájilo činnost kulturní centrum maďarské menšiny. Nabídne výstavy i přednášky* [online] Český rozhlas Sever, 2016 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://sever.rozhlas.cz/v-lovosicich-zahajilo-cinnost-kulturni-centrum-madarske-mensiny-nabidne-vystavy-6852595>

ASSOCIATION OF HUNGARIANS IN CZECH REPUBLIC [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: www.csmmsz.org

Kulturní politika ČR

NEKOLNÝ, Bohumil. *Státní kultura nebo kulturní stát aneb Cokoli chcete* [online] Divadelní noviny, 2016 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/statni-kultura-nebo-kulturni-stat-aneb-cokoli-chcete>

Kulturní politika Maďarska

Když maďarské divadlo, tak pro Maďary. Kulturní obec protestuje [online] Česká televize, 2011 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1201525-kdyz-madarske-divadlo-tak-pro-madary-kulturni-obec-protestuje>

SZABÓ, Attila. *Boj o maďarské divadlo* [online] A2 Kulturní čtrnáctideník, 2013 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2013/8/boj-o-madarske-divadlo>

NAGY, Gergely. *Co se to děje v Maďarsku?* [online] Artalk.cz, 2016 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://artalk.cz/2016/09/19/co-se-to-deje-v-madarsku/>

Právní předpisy upravující oblast divadla

NEMZETI ERŐFORRÁS MINISZTERIUM [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.okm.gov.hu>

MINISTRY OF NATIONAL RESOURCE [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.nefmi.gov.hu/english>

NEMZETI JOGSZABÁLYTÁR: 2008. évi XCIX. törvény [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://njt.hu/cgi_bin/njt_doc.cgi?docid=118733.347496

Národní kulturní fond

NEMZETI KULTURÁLIS ALAP [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.nka.hu>

MAGYARORZSÁG KORMÁNYA: Dokumentumok [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z <http://www.kormany.hu/hu/dok?source=2&type=206#!DocumentBrowse>

Státní fond kultury

MINISTERSTVO KULTURY ČR: *Státní fond kultury ČR* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/statni-fond-kultury-cr-42.html>

Podpora zahraničních výjezdů

MAGYARORZSÁG KORMÁNYA: *Kormányzat* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z <http://www.kormany.hu/hu/emberi-eroforrasok-miniszteriuma/kulturaert-felelos-allamtitkarsag/hirek/10-millio-forint-a-kulhoni-magyar-kultura-tamogatasara>

MINISTERSTVO KULTURY ČR: *Zahraníční vztahy* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/zahranicni-vztahy-16.html>

Osobnosti formující oblast česko-maďarské kultury

HATOS, Pál. Svět knihy Praha 2014 [online] Balassi Intezet Praha, [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://www.praga.balassiintezet.hu/cz/archiv/7-slideshow/492-sv-t-knihy-2014/?year=2015&day=20&month=05&template=bbi_institute_sub&link=

ČERVINKOVÁ, Radka. *Když hraju, jsem šťastná, ale to kolem nenávidím, říká Vica Kerekes* [online] OnaDnes.cz, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://ona.idnes.cz/vica-kerekes-kdyz-hraju-jsem-stastna-ale-to-kolem-nenavidim-pov-/spolecnost.aspx?c=A170427_155546_spolecnost_jup

PROCHÁZKA, Michal. György Pálfi: *Naše generace žije na zkoušku* [online] Novinky.cz, 2009 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/mff-kv-2009/na-kus-reci/173255-gyorgy-palfi-nase-generace-zije-na-zkousku.html>

WIKIPEDIA: *Péter Nádas* [online]. 2018 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Péter_Nádas

WIKIPEDIA: *Imre Kertész* [online]. 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Imre_Kertész

CINGER, František. *Esterházy, de la Motte i Hrabal. Dvacátý ročník veletrhu Svět knihy od čtvrtka do neděle nabízí bohatý program* [online] Novinky.cz, 2014 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/kultura/336314-esterhazy-de-la-motte-i-hrabal-dvacaty-rocnik-veletrhu-svet-knihy-od-ctvrta-do-nedele-nabizi-bohaty-program.html>

ČTK. *Osmdesátiletý Imre Kertész: V Osvětlení jsem zažil největší pocit štěstí* [online] Lidovky.cz, 2009 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/osmdesatiletym-imre-kertesz-v-osvetleni-jsem-zazil-nejvetsi-pocit-stesti-14j-/kultura.aspx?c=A091109_091529_In_kultura_jk

ŘEHOUNEK, Jan. *Hrabal byl maďarský spisovatel, který jen náhodou psal česky* [online] Novinky.cz, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/vase-zpravy/stredocesky-kraj/nymburk/5316-45645-hrabal-byl-madarsky-spisovatel-ktery-jen-nahodou-psal-cesky.html>

BÍLÁ, Martina. *Hrabal, pivo a filmy Jiřího Menzela - taková je prý podle Maďarů „svatá česká trojice“* [online] Český rozhlas Krajané, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/krajane/clanky/_zprava/hrabal-pivo-a-filmy-jiriho-menzela-takova-je-pry-podle-madaru-svata-ceska-trojice--1727399

Když byli Labuda a Bán bez tlumočení a nemohli se domluvit, používali pantomimu [online] Kulturní Noviny, 2018 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.kulturni-noviny.cz/nezavisle-vydavatelске-a-medialni-druzstvo/archiv/online/2018/2-2018/kdyz-byli-labuda-a-ban-bez-tlumoceni-a-nemohli-se-domluvit-pouzivali-pantomimu>

ZBOŘIL, Jonáš. *Překlad je způsob, jak zůstat v kontaktu. Liberatura s Flórou Peťovskou a Lenou Dorn* [online] Český rozhlas Wave, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/preklad-je-zpusob-jak-zustat-v-kontaktu-liberatura-s-florou-petovskou-a-lenou-5985911>

BLAŽKOVÁ, Markéta. *Marta Pató: Maďaři u Čechů oceňují schopnost sebeironie* [online] e-zpravodaj Univerzity Pardubice, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://zpravodaj.upce.cz/osobnosti/2017/marta-pato/>

MUCHOVÁ, Zuzana. Ve dnech 21. – 24. dubna 2016 se v Budapešti uskutečnil [...] [online] České centrum Budapešť, [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://budapest.czechcentres.cz/cs/20160513/>

KOPÁČ, Radim. *Maďaři mají k české literatuře kladný vztah, říká ředitelka Českého centra v Budapešti* [online]. 2018 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/madari-maji-k-ceske-literature-kladny-vztah-rika-reditelka-ceskeho-centra-v-budapesti-gao-/kultura.aspx?c=A180202_102013_In_kultura_jto

BALASSIHO INSTITUT: *Archiv, Hungarobohemica Pragensia - symposium* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://www.praga.balassiintezet.hu/cz/archiv/7-slideshow/1118-hungarobohemica-2017-cz/?year=2017&day=1&month=11&template=bbi_institute_sub&link=

OSOBNOSTI.CZ: *Hudební skupiny, Žentour* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://osobnosty.hudebniskupiny.cz/zentour>

Open society Fund Praha

NADACE OPEN SOCIETY FUND PRAHA: *Naše historie* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://osf.cz/cs/kdo-jsme/nase-historie/>

INDEX.HU: *Kultur, Stúdiószínházi Napok egymillió fődíja a Krétakör Színháznak* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://index.hu/kultur/hirek/108355/>

KKA.HU: *Soros Alapítvány Évkönyv 1996, Színházi stúdióprodukciókat támogató program* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://kka.hu/_soros/Soros_evkonyvek.nsf/11fcbf9d3d07fd42c1256d3600346085/827e73d28c02132dc1256dab0041c48d?OpenDocument

NADACE PRO SOUČASNÉ UMĚNÍ PRAHA: *Granty* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://fca.fcca.cz/granty/>

Kulturní vztahy

BRNO.CZ: *Spolupráce Brno - Debrecín* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.brno.cz/sprava-mesta/magistrat-mesta-brna/kancelar-marketingu-a-zahranicnich-vztahu/oddeleni-cestovniho-ruchu-a-zahranicnich-vztahu/mezinarodni-vztahy/partnerska-mesta/debrecin/>

MAGYAR EMLÉKEK CSEHORSZÁGBAN [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.mecs.cz/cz>

THEATRE-ARCHITECTURE: *Za všedností - Výstava divadelní architektury ve střední Evropě* [online]. 2010 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.theatre-architecture.eu/cs/madarsko.html>

Vzdělávání

KATEDRA STŘEDOEVROPSKÝCH STUDIÍ: *Hungaristika* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://kses.ff.cuni.cz/cs/katedra/struktura/hungaristika/>

KOPÁČ, Radim. *Maďaři mají k české literatuře kladný vztah, říká ředitelka Českého centra v Budapešti* [online]. 2018 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.lidovky.cz/madari-maji-k-ceske-literature-kladny-vztah-rika-reditelka-ceskeho-centra-v-budapesti-gao-/kultura.aspx?c=A180202_102013_In_kultura_jto

ceske-literature-kladny-vztah-rika-reditelka-ceskeho-centra-v-budapesti-gao-/kultura.aspx?
c=A180202_102013_In_kultura_jto

Vysoké školy

ZLOMVAZ: 2017 [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.zlomvaz.cz/2017/program/patek>

ZLOMVAZ: 2016 [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.zlomvaz.cz/2016/program/?date=all>

ZLOMVAZ: 2015 [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.zlomvaz.cz/2015/program/?date=all>

VŠMU BRATISLAVA: *Aktuality, ERASMUS+ projekt KA2 Strategické partnerství* [online]. 2015 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://old.vsmu.sk/files/e96b482383fd70621dc29ae0db3c526b-250.php>

DAMU: *Úřední deska, Zápis ze zasedání UR DAMU z 8. listopadu 2017* [online]. 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://damu.cz/cs/uredni-deska/zapisy-z-jednani/115/>

SZFE: *Hirek, Veget er a 3 layers projekt* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://szfe.hu/hirek/veget-er-a-3-layers-projekt/>

Umělecké školy usilují o nové mezinárodní studijní programy v projektu Three Layers [online] Loutkar.cz, 2016 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.loutkar.eu/?id=1575>

ENCOUNTER: *Program, Hamlet* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.encounter.cz/archive/2015/index.php?a=hlavni-program/hamlet>

ENCOUNTER: *O festivalu* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.encounter.cz/archive/2015/index.php?p=historie>

SZFE: *Events, Fact 2018* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://szfe.hu/en/event/fact2018/>

Tématické weby a spolky

VELKVYSLANECTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY V BUDAPEŠTI: *Vzájemné vztahy, Spolek maďarských přátel české kultury, zajímavé blogy* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/budapest/cz/vzajemne_vztahy/spolek_madarskych_pratel_ceske_kultury.html

SZLÁV TEXTUS: *A természetfölötti és a realitás találkozása* [online]. 2018 [cit. 12.5. 2018]. Dostupné z: <http://szlavtextus.blog.hu>

MKIC BRNO: *O nás* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.mkic.cz/cs/o-nas.html>

ČESKÝ ROZHLAS 7: *Krajané.cz, Krajské spolky a organizace* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://archiv.krajanet.net/societyList.view?limitFrom=0&id=96>

KAFEDIK: *Elsosoknek, Kik vagyunk* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://kafedik.net/elsosoknek/kik_vagyunk/

AED [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://aed.cz>

FACEBOOK.COM: *Prahuka* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/groups/prahuka/about/>

IGLICE [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://iglice.org>

BOHEMIA BARÁTI KÖR [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://bohemiabk.hu/home/page.php?28>

KRAJANE.NET: *Eva Molnárová: říká se, že jsem reinkarnovaná krajanka* [online]. Český rozhlas Praha, 2008 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.krajane.net/articleDetail.view?id=1226>

KAFEDIK [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: kafedik.net

Divadelní tvorba po roce 1989

MAGYARORSZÁG: *Országinfó, Színháztörténet* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://orszaginfo.magyarország.hu/informaciok/kultura/szinhaztortenet.html>

DVOŘÁKOVÁ, Marina; PAPUCSEK, Martin. *Česká kultura má v Maďarsku čtené publikum. Festival 'Zkoukni to' to dokazuje* [online]. Český rozhlas iRozhlas, 2013 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/kultura_divadlo/ceska-kultura-ma-v-madarsku-cetne-publikum-festival-zkoukni-to-to-dokazuje_201305280545_mdvorakova

Spolupráce Činoherní klub a Katona József színház

FÖNIX: *Két délután - Smočekiáda* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://fonixx.hu/ea_ket_delutan_-_smocekiada.htm

ARCHA THEATRE: *József Katona theatre - András Vinnai and Viktor Bodó [...]* [online]. 2010 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://2007.archatheatre.cz/en/menu/programme/18052010day.html>

Divadlo Józsefa Katony: Viktor Bodó – András Vinnai: Semeloumëzmizelsem (Ledarálnakeltüntem) [online]. Český rozhlas Vltava, 2010 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/divadlo-jozsefa-katony-viktor-bodo-andras-vinnai-semeloumezmizelsem-5166972>

Původní dramatika

AURA PONT: *Petr Zelenka – nejúspěšnější současný český dramatik v zahraničí* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.aura-pont.cz/petr-zelenka---nejuspesnejsi-soucasny-cesky-dramatik-v-zahranici-p4006.html>

KATONA JÓZSEF SZÍNHÁZ: *Archívum* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://katonajozsefszinhaz.hu/eloadasok/archivum>

SZEGED SZÍNHÁZ: *Archívum* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://archive.szinhaz.szeged.hu/sznsz/>

THÁLIA SZÍNHÁZ: *A Thália története* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.thalia.hu/index.php/main/page/szinhaz-tortenet>

MÓRICZ ZSIGMOND SZÍNHÁZ: *Archívum* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.moriczszinhaz.hu/2017/12/ol-lilist-style-typedecimalline.html>

THEATER ONLINE: *József Attila színház* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.theater.hu/index.php?mode=szinhasz&szinhasz_id=40&sub=E&sub=E&szinhasz_id=40&evad=2004%2F2005

KECSKEMÉTI KATONA JÓSZEF SZÍNHÁZ: *Archív 2016/2007* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.kecskemetikatona.hu/hu/eloadasok/archiv.html?evad=2006/2007>

HEVESI ÁNDOR SZÍNHÁZ: *Archívum* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.hevesisandorszinhaz.hu/archivum>

ZALASZAM [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.zalaszam.hu/szinhasz/evad/egyebek/iiszint/iiszint/kezdo.htm>

SOPRONI PTÖFI SZÍNHÁZ: *Korábbi előadások* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.soproniszinhaz.hu/eloadasok/korabbi-eloadasok.html>

PORT.HU [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://port.hu/szinhasz>

SOLTIS LAJOS SZÍNHÁZ: *Hirek* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://soltisszinhasz.hu/pages/hirek.php?req_block=1

ŠTÁSTKA, Tomáš. *Že jsem si nevezala Pištu Hufnágla! Vrací se rodinka Smolíkových* [online] iDNES.cz, 2015 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://kultura.zpravy.idnes.cz/smolikovi-divadlo-034-/divadlo.aspx?c=A150512_151716_divadlo_ts

DEJVICKÉ DIVADLO: *Repertoár, Kolotoč bankrot* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.dejvickedivadlo.cz/repertoar?kolotocbankrot>

Fotograf Viktor Kronbauer získal jako první v historii dvě zlaté medaile na Triennale v Novém Sadu [online] Divadlo.cz, 2005 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://host.divadlo.cz/art/clanek.asp?id=8294>

Informační servis Divadelního ústavu - duben 2009 [online] Program Culture, 2009 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.programculture.cz/cs/informacni-servis-divadelniho-ustavu-duben-2009>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR: *Zahraniční vztahy, Kulturní spolupráce* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/verejna_diplomacie/kultura_a_skolstvi/kulturni_spoluprace.html

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČR: *Zahraniční vztahy, Výroční zprávy a dokumenty* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/vyrocní_zpravy_a_dokumenty/index.html

JUNGWIRTHOVÁ, Petra. *Rozhovor s novou ředitelkou Českého centra Budapešť Lucii Málkovou* [online] České centrum Budapešť, [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.czechcentres.cz/novinky/budapest-rozhovor-s-l-malkovou/>

NEUŽILOVÁ Lenka. *Lucie Orbók: Česká kultura slaví v Maďarsku úspěch* [online] TTG Czech, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.ttg.cz/lucie-orbok-ceska-kultura-slavi-v-madarsku-uspech/>

ŠÍDA, Jan. *Šéfka Českého centra Budapešť Lucie Orbók: Chceme bourat zažitý kulturní stereotypy* [online] Novinky.cz, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/>

kultura/450462-sefka-ceskeho-centra-budapest-lucie-orbok-chceme-bourat-zazite-kulturni-stereotypy.html

KRAJANE.NET: *Eva Molnárová: říká se, že jsem reinkarnovaná krajanka* [online]. Český rozhlas Praha, 2008 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.krajane.net/articleDetail.view?id=1226>

Tvůrci a autoři

PORT.HU: *Jirí Menzel* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://port.hu/adatlap/szemely/jiri-menzel/person-807>

SÓS, Eszter. *Jiří Menzel az Új Színházban okítja a színészeket* [online] Napvilág.net, 2009 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://www.napvilag.net/szinhasz/20091116/jiri_menzel_az_uj_szinhaszban_okitja_a_szineszeket

ČTK. *Filmař Jiří Menzel nastudoval pátou operu v divadle v Budapešti* [online] Deník.cz, 2014 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.denik.cz/ostatni_kultura/filmar-jiri-menzel-nastudoval-patou-operu-v-divadle-v-budapesti-20141013.html

HULEC, Vladimír. *Enikő Eszenyi: Jsem člověk divadelní* [online] Divadelní noviny, 2016 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/eniko-eszenyi-jsem-clovek-divadelni>

Krétaör [online] Wikipedia.org, 2018 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/Krétaör>

Proton Theatre [online] Wikipedia.org, 2018 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/Proton_Theatre

PROTON THEATER [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://protontheatre.hu>

Hostující inscenace

NÁLEVKOVÁ, Lucie. *Divadlo Bárka Budapešť v Divadle Na zábradlí* [online] Divadlo.cz, 2002 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.divadlo.cz/?clanky=divadlo-barka-budapest-v-divadle-na-zabradli>

PanoDrama Otroci Spravedlnosti zkoumá soudnictví se zvláštním důrazem na menšiny [online] Radio.cz, 2014 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/26464>

Hostování divadla Katona József Színház z Budapešti [online] Scena.cz, 2003 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.scena.cz/index.php?d=1&o=1&c=2780&r=1>

Leonce a Lena ukážou Praze progresivní divadlo [online] Aktuálně.cz, 2013 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/kultura/umeni/leonce-a-lena-ukazou-praze-progresivni-divadlo/r~i:article:774438/?redirected=1526240249>

ČTK. *Herec János Bán, známý z Menzelova filmu, vystoupí v Praze* [online] Divadlo.cz, 2006 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://host.divadlo.cz/art/clanek.asp?id=10811>

Koprodukce

NEMZETI SZÍNHÁZ: *Vissza a hírekhez, Velvet Havel - Havel Fesztivál* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://nemzetiszinhasz.hu/hirek/2016/09/velvet-havel-havel-fesztival>

ČESKÉ CENTRUM BUDAPEŠŤ: *Program, Na Havla!* [online]. 2016 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://budapest.czechcentres.cz/cs/program/detail-akce/vitejte-na-vaclavaku-20-zaostreno-na-havla/>

VELVYSLANECTVÍ ČESKÉ REPUBLIKY V BUDAPEŠTI: *Informace a aktuality, Divadelní představení "1914" v divadle Vígszínház (Budapešť)* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/budapest/cz/aktuality/archiv_2014/divadelni_predstaveni_1914_v_divadle.html

Účast na festivalech

VONDRÁŠKOVÁ, Hana. *Zlínskou inscenaci Kabaret Astragal uvidí diváci v Rumunsku* [online] Divadlo.cz, 2015 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.divadlo.cz/?clanky=zlinskou-inscenaci-kabaret-astragal-uvidi-divaci-v-rumunsku>

DOLENSKÁ LEŠKOVÁ, Kateřina. *Maďarské loutkařství je zdravě sebevědomé* [online] Loutkař.cz, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.loutkar.eu/?id=1637>

DRAMA FESTIVAL [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.dramafestival.hu>

V4 FEST [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://v4fest.eu>

FROLOVÁ, Irena. *Zlínští herci zabodovali na festivalu v Maďarsku, přivezli si hlavní cenu* [online] Zlín.cz, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://zlin.cz/528948n-zlinsti-herci-zabodovali-na-festivalu-v-madarsku-privezli-si-hlavni-cenu>

MITEM [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://mitem.hu>

Divadlo bezdomovců Ježek a čížek bylo oceněno v Maďarsku [online] Deník.cz, 2007 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: https://www.denik.cz/divadlo/divadlo_bezdomovcu.html

Minifestival divadelních režii Petra Lébla [online] Scena.cz, 2001 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.scena.cz/index.php?d=1&o=1&c=653&r=8>

Cseh bEUgró a Merlinben [online] Magyar Nemzet, 2004 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://mno.hu/grund/cseh-beugro-a-merlinben-649763>

TOMEŠ, Michael. *Ubavit se k smrti* [online] Česká televize, 2011 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/kultura/1282660-ubavit-se-k-smrti>

Naostro!

Maďarské divadlo se představí v Praze v rámci festivalu Naostro [online] Euro Zprávy, 2014 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://kultura.eurozpravy.cz/divadlo/106000-madarske-divadlo-se-predstavi-v-praze-v-ramci-festivalu-naostro/>

MACHÁČEK, Martin. *Tyjátr: Divadelní paprikáš. Maďarské jevištní pikantérie přináší festival Naostro!* [online] Český rozhlas Radio Wave, 2016 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/tyjatr-divadelni-paprikas-madarske-jevistni-pikanterie-prinasi-festival-naostro-5188971>

DIVADLO UNLIMITED: *Naostro!* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://divadlounlimited.cz/?page_id=28

Naostro podruhé [online] Divadelní noviny, 2014 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/naostro-podruhe>

ŠPALOVÁ, Marie. *Festival maďarského divadla Naostro! již potřetí v Praze* [online] DILIA.CZ, 2016 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.dilia.cz/index.php/component/k2/item/12686-festival-maďarského-divadla-naostro-již-potřet%C3%AD-v-praze>

Do Strašnic zavítá festival maďarského divadla Naostro! [online] Praha.eu, 2016 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: http://www.praha.eu/jnp/cz/co_delat_v_praze/kultura/divadla_film/do_strasnic_zavita_festival_madarskeho.html

KYKALOVÁ, Kateřina. *Maďaři Naostro* [online] Artiki, 2014 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://artiki.org/divadelni/madari-naostro>

DIVADLO X10 [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.divadlox10.cz/9-repertoar/t822-hoste>

Csekkold!

Sajtóanyagok [online] České centrum Budapešť, [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://budapest.czechcentres.cz/media-hu/sajto/20150429csekkold/>

Zkoukni to v Budapešti! [online] Divadelní noviny, 2013 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.divadelni-noviny.cz/zkoukni-to-v-budapesti>

ŠPALOVÁ, Marie. *Přehlídka současného českého divadla a dramatiky v Budapešti* [online] DILIA.cz, 2013 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://www.dilia.cz/index.php/component/k2/item/9839-prehl%C3%ADdka-současného-českého-divadla-a-dramatiky-v-budapešti>

ČESKÉ CENTRUM BUDAPEŠŤ: *Program, Přehlídka současného českého divadla* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://budapest.czechcentres.cz/cs/program/detail-akce/prehlidka-soudobe-ceske-dramatiky/>

Fráňa Šrámek i Milan Uhde na divadelním festivalu v Budapešti [online] Ministerstvo kultury, 2017 [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <https://www.mkcr.cz/novinky-a-media-4.html?searchString=unlimited&searchId=2366>

DIVADELNÍ ÚSTAV - INSITUT UMĚNÍ: *Virtuální studovna* [online]. [cit. 12.5.2018]. Dostupné z: <http://vis.idu.cz>